ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ప్రకటితము. సంఖ్య-౩౦.

శ్రీరస్తు.

షోడశకుమారచరిత్రము.

వెన్నెలకంటి అన్నయ్యకవి.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ప్రకాశితము. సంఖ్య-౩౦.

శ్రీరస్తు.

షోడశకుమారచరిత్రము.

ఇది

వెన్నెలకంటి అన్నయ్యకవివిరచితము.

రెండవకూర్పు ౫౦౦.

కాకినాడ:

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచే ప్రకటితము.

వెల ~~[illegible]~~ 1-25

సిటీప్రెస్, కాకినాడ.

1934.

షోడశకుమారచరిత్రము.

పీఠిక.

ఇది యెనిమిదియాశ్వాసముల పద్యకావ్యము. కాని, మాకు దొరకినప్రతులలోఁ దృతీయ చతుర్థాశ్వాసములు లేవు. ప్రథమాశ్వాసమునఁ గృత్యాది లేదు. అచ్చటచ్చట గ్రంథపాతములు గలవు. మొదటి రెండాశ్వాసములు గలప్రతి యొకదానిని చెన్నపురి బ్ర॥ శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు పంపిరి. ఈ తాళపత్రప్రతిలో నీరెండాశ్వాసములును ౧౭౪ వ పత్రము మొదలు ౧౯౯ వ పత్రమువఱకు మాత్రమే యున్నవి. మొదటి ౧౭౩ పుటలలో నేమి వ్రాయఁబడియుండెనో యాభాగ మిందు లేదు. రెండవప్రతి, ౫-౬-౭-౮ ఆశ్వాసములుమాత్రమే కలిగి ౨౦౫-వ పత్రము మొదలుకొని ౨౪౮ పత్రములు సంఖ్య వేయఁబడి యున్నది. దీనిని, కాకినాడ, మ॥ దుగ్గిరాల వేంకటసూర్యప్రకాశరావుపంతులు బి. ఎ., గా రిచ్చిరి. మొదటి ౨౦౪ పుటలలో షోడశకుమారచరిత్రము ౧-౨-౩-౪ ఆశ్వాసములు మొదలైనవి వ్రాయఁబడి యుండవలెను.

శ్రీమాన్ బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులవారు శబ్దరత్నాకరములో నిందుండి కొన్ని యుదాహరణముల నిచ్చియున్నారు. వారిచ్చిన ప్రయోగము లీముద్రితప్రతిలో నున్న

వియే. వారికిని బూర్ణగ్రంథము దొరకెనో లేదో యని సందే హము కలుగుచున్నది.

కవి, వెన్నెలకంటి అన్నయ్య. సీతారామాచార్యుల వారు, ఎల్లన్న యని తలంచినారు. ఆధార మూహ్యము. ఆంధ్ర విష్ణుపురాణకర్త యగు వెన్నెలకంటి సూరయ్య గోత్ర మును నీ యన్నయ్య గోత్రమును హారితసగోత్రమే. అన్నయ్య సూరామాత్యుని పుత్రుఁడు, సూరామాత్యుని తండ్రి య న్నయ్య యనియు, కవి యన్నయ్య తన కృతిని దండ్రియగు సూరామాత్యునకే యంకితము చేసె ననియు—

ద్వితీయాశ్వాసాదిని—సుకవిస్తోమ నుతౌన్నత్య యన్న సూ రామాత్యా.

పంచమాశ్వాసాదిని—సూచిత మాహాత్మ్య యన్న సూరా మాత్యా.

షష్ఠాశ్వాసాదిని—రసిక, వ్యాపార విహార మంత్రి యన్నయ సూరా.

సప్తమాశ్వాసా—శోభితషాడ్గుణ్య యన్న సూరవరేణ్యా.

అష్టమాశ్వాసా—శోభితపాండిత్య యన్న సూరామాత్యా.

అను మాటలంబట్టి తెలియవచ్చుచున్నది. విష్ణుపురాణ కృతికర్త సూరామాత్యుఁ డీయన్నయతండ్రి యనుకొందమన్న నాతనితండ్రి యమరనామాత్యుఁ డని కలదు. కవులచరిత్ర ములో నీయన్నయ్యపేరు నీషోడశకుమారచరిత్రమును లేవు.

జక్కనకవి విక్రమార్కచరిత్రమును సిద్ధనమంత్రికిం గృతి యిచ్చెను. సిద్ధనమంత్రి పెద్దతండ్రి వెన్నెలకంటి సూర్యుఁ (భాస్కరుఁ) డని గ్రంధమునం దెలుపఁబడినది. (౧-౬) ఈ సూరనమంత్రి రెడ్డి వేమునరపాలునిచే నగ్రహారముఁ గొనియె నఁట. మఱియు ననపోతారెడ్డికి వెన్నెలకంటివంశజుఁ డగు మఱి యొకకవి కృతుల నిచ్చె నని విష్ణుపురాణములోఁ గలదు. వీరి కిని అన్నయ్యకు నెట్టిసంబంధమైన నున్నదో లేదో తెలిసికొను టకుఁగాని మఱి యేవిషయమును దెలిసికొనుటకుఁగాని కృ త్యాది పద్యములు దొరకలేదు.

కవికాలము:—ఇందుఁ గవి తనకృతిభర్త యగునన్న య్యను, కృష్ణకందార, భోజ, జగదేకమల్ల, సోమేశ్వరులతోఁ (7-128) బోల్చియున్నవాఁడు. భోజుఁడు ధారానగరాధిపతి, జగదేకమల్లుఁడు పశ్చిమచాళుక్యచక్రవర్తి. వీరు పదునొకండవ శతాబ్దమువారు. సోమేశ్వరుఁడు భూలోకబిరుదాంకితుఁ డగు పశ్చిమచాళుక్యచక్రవర్తి (A. D. 1126-38). ఇతఁడు సంస్కృ తమున నభిలషితార్థచింతామణి యను మానసోల్లాసమును రచించెను. ఇతనికి సర్వజ్ఞభూపుఁ డనుబిరుదు కలదు. కృష్ణకం దారుఁడు యాదవరాజు. జైత్రపాలుని తనయుఁడు. పదమూఁ డవశతాబ్దమున సూక్తిముక్తావళికర్త యగు జహ్లణకవిని వే దాంతకల్పతరుకర్త యగు నమలానందుని బోషించెను. కాన నీగ్రంథము పదుమూఁడవ శతాబ్దానంతరము రచియింపఁబడి యుండును.

గ్రంథాకృతి:—ఈకవి దశకుమారచరిత్రమును మనస్సున నుంచుకొని యీ షోడశకుమారచరిత్రమును రచియించెను. కొన్నికథలను కథాసరిత్సాగరాదులనుండి సంగ్రహించి తన కవితాచమత్కృతిచే రసపుష్టిని వర్ణనాధిక్యమును గలిగించి జనమేజయుని రెండవకుమారుని గథానాయకునిగఁ జేసి- అతనికిఁ దోడుగ నతని మంత్రితనయులను, బురోహితపుత్రులను, దండనాథసుతులను, బదేనుగురను గూర్చి కథ సాగించినాఁడు. కావున నందందుఁ గల షోడశరాజకుమారచరిత్ర మనుపేరు చెల్లదు. ఒక్కతావున షోడశనందనచరిత్ర మని యున్నది. దానికి బాధ లేదు.

కవిత్వము నిర్దుష్టమైనది. ఉభయభాషాప్రౌఢి మెఱయుచున్నది. శైలి మంచన కేయూరబాహుచరిత్రమును, జక్కన విక్రమార్కచరిత్రమును, కేతన దశకుమారచరిత్రమును బోలుచుండును. పద్యములు హృద్యములై ధారాశుద్ధి గలవిగా నున్నవి. ఎవ్వరియొద్దనైన సంపూర్ణప్రతి యున్నదో దయతోఁ బంపి యీ షోడశకుమారచరిత్రమును బూర్ణముగాఁ బ్రకటించుభాగ్యమును వా రాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తునకుఁ గల్గింతురుగాక.

శ్రీరస్తు.

షోడశకుమారచరిత్రము.

ప్రథమాశ్వాసము.

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నాయొనర్పంబూనిన కథా కల్పవల్లికామతల్లికకు నాలవాలం బగు హస్తినాపురం బెట్టి దనిన. ౧

గీ. ఆది ప్పురమునఁ
గాఁపురంబుండఁగాఁ జూడఁ గడలి వచ్చి
కోటసారరాక కూఁతుపైఁ గూర్మిఁ జుట్టు
వారియున్నట్టు లొప్పారి పరిఖ మెఱయు. ౨

గీ. అక్షయఖ్యాతి నెంతయు నందమొంది
యమల కమలోదయస్థాన మనఁగ వెలసి
కువలయప్రియహేతువై కొమరుమీఱి
యలరు నప్పురిపరిఖ దుగ్ధాబ్ధిభంగి. ౩

గీ. మహిత సన్మార్గవర్తన మాన్యు లనఁగఁ
బొలుచు నినరాజకవిగురుబుధులనైనఁ
దగులుపడఁజేయు పెంపునఁ దనరు వీటి
కోటకొమ్మలు తారకాస్ఫోటనములు. ౪

సీ. ధామాద్భుతోద్దామహేమకుంభంబులు
తరణిమండలముతోఁ దడఁబడంగ

నపరిభాగస్థాపితోజ్జ్వలరత్నంబు
లలితతారకములఁ గలసి బెరయఁ
బ్రమదకేళీలోలబాలముఖేందులు
చంద్రబింబంబుతో సరసమాడఁ
గనకరత్నవిభాసిఘనచంద్రశాలలు
ఖచరవిమానసంఘములఁ గలయఁ
జారుమౌక్తికమణిమయతోరణముల
బహుమనోహరచిత్రసంపదల మహిత
విభవములతోడ నెంతయు విస్తరిల్లు
సురపురం బన హస్తినాపురవరంబు.

చ. అమరులకంటెఁ దత్పురి ధరామరవల్లభు లెక్కుడంట త
థ్యము తలపోయ నాగమవిధానములై తనరారు తారు ని
త్యము నొనరించు దానముల యజ్ఞములం బరితృప్తిఁబొంది
సం, భ్రమమునఁ దేలి వారు వడిఁ బ్రస్తుతిసేయఁగఁ బెంపుఁ
జెందుటన్.

క. రాలెల్లను రత్నంబులు
చేలెల్లను రాజనంబుఁ జెఱకును బౌర
స్త్రీలెల్లఁ బద్మినులు పురి
శ్రీలను నుతియింప వశమె శేషున కైనన్.

సీ. గిరులఱెక్కలు ద్రుంచి గిరిభేది భూమిపైఁ
గ్రుమ్మరుఁ డనిన మేల్కొండ లనఁగ
హరుఁ డొకగజమూర్తి నణఁచుట నీసుచే
బహుగజాకృతులమైఁ బరఁగె ననఁగ

వెలవెల్లఁ బొటెంచి విడిచెడు గజములు
హరినీలమూర్తుల నమరె ననఁగ
జడధిని గిరులను నడయాడనొల్లక
మేఘబృందము లుర్వి మెలఁగెననఁగ
నున్నతాకృతి నెంతయుఁ జెన్నుమిగిలి
వందనీయ భద్రస్ఫూర్తి నందమొంది
వినుతసత్త్వంబులను దానవృష్టి మెఱసి
తనరు నప్పురి భద్రదంతావళములు. ౮

గీ. సిరులు మెఱసిన వారణపురములోన
మెలసితిరిగెడుహయములమిసిమి చూచి
యినునితురగంబు లిలఁ గాలుకొనఁగ వెఱచు
వెల్లనై యుండు వేలుపువీటిహయము. ౯

చ. అరదము పూన్పనొక్కయెడ నప్పుడు నెక్కుడు...హయం
బులో, ఖరకరునశ్వముల్ ... ...
... ... సూడఁడు నెన్నఁడు నౌమరయ్యా
య, ప్పురిఁగల యుత్తమాశ్వములఁ బోఁడిగ నెక్కెడు వా
హకోత్తముల్. ౧౦

క. నవముక్తాతోరణములఁ
బ్రవిమలవజ్రాభిరామభవనముల సుధా
ధవళప్రాసాదంబు ...
... గనిండు ప్రభ నవ్వీటన్. ౧౧

సీ. నెఱయ నప్పురి వప్రాగ్రనీలమణుల
కాంతిసంగతి నాకాశగంగ యొప్పఁ

జందమున మింటిమీఁదఁ గాళిందితో
... ... ౧౨

సీ. ... ... తేనియల్
నిండారఁ దొరగినన
సౌగంధికముల వాసనగల విరిసీటఁ
బ్రబలి కై వ్రాలినరాజనములు
నిరుదెసం జెలఁగ వొందు త ...
... ...
... ...
చిలుకలు చిందిన ఫలరసంబు
... ... కలును
గలిగి బహిరంగణంబులు పొలుపుమిగులు
జనుల కెల్లకాలంబు నామనియొకాఁగ
సాధ్వ......సేయ నలవియగునె. ౧

సీ. వా ... ...
... ంబు లెసకమెసఁగ
మెఱుఁగారుతేకులు నెఱిదప్పి రయిండొంటిఁ
గడవ సందడిపడి ...
... ...
కుత్తుకకోలఁదులు గ్రోలిక్రోలి
అన్నా ... ంగమ్మ
పుష్పాడి తిప్పలఁ బొరలిపొరలి
చెలువుమిగిలిన యవ్వీటికోలఁకులందు
దాఁటులై కూ ... ..

... ...

మన్ననఁగని వెగడువానిఁ గ్రేళ్ళుదా ౧౪

సీ. రాజితపుష్పపరాగంబుఁ బరఁగించు
మదభృంగమోహనాస్పదత గాంచి
రమణీయము ... ...
... కలన మెఱయ
కర్పూరచందన ... ...
ణంబుల నాకర్షణంబుసేయ
వివిధకేళీలోల విటవిటీసురతశ్ర
మంబుల నుచ్చాటనం బొనర్చు
గర ... ...
... నెంతయుఁ గరముతోడ
మంద ... ...
... ... ౧౫

వ. అప్పురంబున కధీశ్వరుండు. ౧౬

సీ. లీల వేల్పులనెల్ల నసిననాజిలో
ముక్కంటిగెల్చి విఖ్యాతి
... .
... గా నేరాజు తాతతండ్రి
దర ... ... గెలంచె
రారాజులబలము నేరాజు తాత
కాలికాలములయందున ...
... ట్టి రాజాన్వయఖ్యాతుఁ డహిత

రాజరాజకిరీటవిభ్రాజిరత్న
కిరణనీరాజనారమ్యచరణుఁ డాది
రాజగుణరాజితుఁడు జనమేజయుండు ౧౭

చ. ... ... శుండాలకే
సరిద్రైతేయభయార్తదేవగణరక్షాదక్షుఁ డుగ్రారిభీ
కరతేజోనిధి! సర్వసన్నుతకృపాగారంబు ధర్మక్రియా
నిరతుం డాజనమేజయుండు వె ౧౮

వ. ప్రభావతియుం గమలయు నగ్రమహిషులుగా మహనీయరాజ్యభోగంబు లనుభవించుచుండఁ బ్రభావతికి శతానీకుఁ డనుకుమారుం డుదయిం(చె). ౧౯

క. వరపుత్రుఁ గోరి కమలా
తరుణీమణి చాల నియతిఁ దరుణేందుకళా
ధరు నారాధింపంగం
బరమేశ్వరుఁ డొక్కనాఁ డపారకరుణతోన్. ౨౦

సీ. చెన్నొం ... ...
... ... గుత్తి
జిగిమీఱు వెలిపట్టుచేలసంగడమున
నెరునార మూఁడువన్నియలచీర
బాగొందెడి పసిండిపచ్చలపదకంబు
దాపున నొప్పారుపాఁపకంటె
తావులుసంగడిఁ
బాలుపారు తెల్లని భూతిపూఁత

యమర సతివయు మగవాఁడు నై సవేల్పు
దనపొడవుఁ గలలోన నందముగఁ జూపి
రమణ మీఱంగ నొక్కయరంటిపండు
నేలజేని తెఱవ కిచ్చె నెమ్మితోడ. ౨౧

వ. అట్టి మేలికలఁ గని యాక్షణంబునన మేలుకని యయ్యతివ తనప్రాణవల్లభునకుం జెప్పుటయు నతం డుల్లంబున నుల్లసిల్లి నీ కొక్కపుత్రరత్నం బుదయించు నని చెప్పి యానందకం దళితమానసుం డగుచున్నంతఁ గొన్ని దివసంబులకు నెల మసలిన. ౨౨

సీ. మానినీరత్నంబుమధ్యంబుతోడన
వలుద లై యూరులు చెలువు మిగిలె
సుదతీలలామంబుచూచుకంబులతోన
యారు గప్పారి యొప్పారఁ దొడఁగె
నలినీలకుంతలయంగవల్లికతోడఁ
బలుచగాఁ జెక్కులు పలుకఁబాఱె
శీతాంశుబింబాస్యచెయ్వులతోడన
నలసంబు లయ్యె నేత్రాంచలములు
జలజలోచననడపుల జడను దోఁచెఁ
జామనెమ్మదిఁ గోర్కులు సందడించెఁ
దరుణినాలుక చవులకు నెరవుపడియెఁ
జెన్ను దఱుఁగుచు గర్భదశ్రీకతమున. ౨౩

చ. అలసము లయ్యెఁ జెయ్వు లనయంబుఁ బ్రియం బొనరించెఁ
జూడ్కికి, న్నలుపును జెంది యుండియు మనఃప్రమదావహ
మయ్యెఁ జన్నుదో, య్యెలవెలఁ బాఱియుండియు నవీనవిలా

సము చెక్కులందులం, బాలుపెసలారె గర్భమునఁ బోఁడివి
నయ్యెగురాకుఁబోఁడికిన్. ౨౫

గీ. పడఁతిచనుదోయి హేమకుంభములకంటె
నొప్పు గజకుంభములకంటె నొప్పు ననఁగ
జనులకనుఁబాటు దాఁకి కందెనో యనంగ
గర్భసంపదఁ జనుమొన లొప్పు దాల్చె ౨౬

గీ. నిధుల నన్నింటి నింటింట నెలవుకొలిపి
ధరణిఁ బేదలు లేకుండ నరయఁ గోరు
నేడుదీవుల నేలంగ నిచ్చఁ గోరు
గురుబుధానంద మొనరింపఁ గోరు నతివ. ౨౭

వ. ఇవ్విధంబున గర్భసంపదఁ బెనుపు వహించి నవమాసంబ
లుం బరిపూర్ణంబు లగుడు నంత నొక్కశుభసమయంబున

క. మారుని గు
మారునిఁ బోల్పంగఁ దగిన మహనీయశుభా
కారు మనోహరతేజః
స్ఫారు వరకుమారుఁ గనియెఁ బ్రమదం బెసఁగన్. ౨౮

క. నిం గాంచిన
యావత్త మహీశుమనమునం దలరంగాఁ
దా వెలయఁజేసి బంధుజ
నావలి కత్యంతశుభము నాపాదించెన్. ౨౯

సీ. మంగళతూర్యసమాజంబునకు మున్న
నభమున సౌరదుందుభులు మ్రోసె
నర్తకీమోహననాట్యంబునకు మున్న
నిర్జరీనృత్యంబు నింగిఁ జెలఁగె

వతివలు శోభనాక్షతలు చల్లకమున్న
సురపుష్పవర్షము గురియఁదొడఁగె
బ్రాహ్మణాశీర్వాదరావంబునకు మున్న
యనిమిషకోటి దీవనలు దోఁచెఁ

బొలసి దక్షిణపవనుండు వెలసె దిశల
హవ్యవాహనుఁడు ప్రదక్షిణార్చి యయ్యె
జనవరుఁడు వేడ్కఁ బ్రియ మందె సకలలోక
మోదకర మైన యక్కుమారోదయమున. ౩౦

వ. అట్టి మహోత్సవమున జనమేజయమహీనాథుండు నానావిధదానంబులుఁ గామితవస్తుత్యాగంబులు బంధమోక్షణంబులు జపహోమంబులు నొనరించి సముచితపరివారుం డై కుమారునకుం గమలాకరుం డనునామం బిడిన మొదలిపక్షంబున విదియచందురుం బోలె ననుదినప్రవర్ధమానుం డగుచు ముద్దుఁబలుకులు పచరించుచుండ. ౩౧

చ. హృదయము లుబ్బ నొండొరుల కిట్టివిధం బని చెప్పఁబంపుచుఁ, మృదుమధురంపు టాటలను మేనలరంగను గౌఁగిలించుచు, న్మదితయు నాథుఁడుం గొడుకుముద్దులఁ దేలన కాని యెన్నఁడు, న్మదిని దలంప రంచితరమావిభవోజ్జ్వలరాజ్యభోగముల్. ౩౨

వ. ఇట్లతిగౌరవంబునం బెనుపం బెరిఁగి సముచితసమయసమాచరితచౌలోపనయనుం డై. ౩౩

సీ. వేదవేదాంగము ల్వివిధపురాణేతి
హాసము ల్తర్కధర్మార్థశాస్త్ర

ములును నాయుర్వేదమును ధనుర్వేదంబు
భరతశాస్త్రంబును బంచబాణ
శాస్త్రంబు కామందచాణక్యభార్గవ్య
కౌణపదంతముఖ్యప్రదీప
భూపాలనయశాస్త్రములు శిల్పిశాస్త్రంబుఁ
గావ్యము ల్లక్షణగ్రంధములును
నాటకంబులు నర్వనానాకళాప్ర
పంచమును నలవడఁగ శీలించి దుష్ట
కుంజరరథాధిరోహణకుశలుఁడై ని
రూఢిఁ జెన్నొందె మిగులంగఁ బ్రౌఢి మెఱసి. ౩౪

వ. నవయౌవనంబు నొందుసమయంబున జనమేజయజననాథుండు రాజకుమారానీకశేఖరుం డగు శతానీకుని నిజరాజ్యంబునకు నభిషిక్తునిం జేసి యక్కమలాకరకుమారునకు యౌవరాజ్యపట్టంబు గట్టి సమస్తంబు నప్పగించి తానును దేవీద్వయంబును దపోవనంబున కరిగిన. ౩౫

క. లోకోన్నతగరిమ శతా
నీకుఁడు రాజ్యం బొనర్ప నెమ్మిని యువరా
జై కమలాకరుఁ డురువిభ
వాకరుఁడై యనుదినంబు నన్నుం గొలుచున్. ౩౬

సీ. అంగహీనతయును హరవిరోధము మాని
కనుపట్టు మకరకేతనుఁ డనంగ
వనవాసమును గృష్ణవర్ణత్వమును మాని
విలసిల్లు నిందిరావిభుఁ డనంగ

బడుగుఁజందంబును నొడలికందును మాని
సంపూర్ణరుచినొప్పు చంద్రుఁ డనఁగ
ఘనపిధానంబును ఖరకరత్వము మాని
తనువుమైఁ బెనుపొందు తపనుఁ డనఁగ
రూపతనుకాంతి లక్ష్మీప్రతాపమహిమ
లఖిలవర్ణనీయంబులై యతిశయిల్ల
యౌవనోజ్జ్వలతరమూర్తి నందమొందు
నఖిలకమలాకరుఁడు కమలాకరుండు. ౩౭

స. జగదానందవిహార హారమకుటచ్ఛత్రాదిసంపన్న ప
న్నగభూషార్పితభావ భావజకళాన్వేపుణ్య పుణ్యక్రియా
సుగమాచారగభీర భీరహితతేజోదీవ్యమానక్షమా
గగనాభోగదిశాంత శాంతమదరాగద్వేషగర్వోదయా. ౩౮

ఆఖ్యానకల్పితకథో
పాఖ్యానాఖ్యాయికాప్రపంచరహస్య
వ్యాఖ్యానవ్యవహారణ
ప్రఖ్యాతచరిత్ర వికచపంకజనేత్రా. ౩౯

మాలిని. శమదమగుణమోదీ శైవసిద్ధాంతవేదీ
సముచితనయబుద్ధీ సంచితైశ్వర్యసిద్ధీ
యమనియమధురీణా యజ్ఞకర్మప్రవీణా
శమితదురితవేగా సాధితాష్టాంగయోగా. ౪౦

గద్యము. ఇది శ్రీమద్వెన్నెలకంటి సూరనామాత్యపుత్ర హరి
తసగోత్ర పవిత్ర సుకవిజనమైత్రీవిధేయ అన్నయనామధేయ
ప్రణీతం బైన షోడశకుమారచరిత్రంబునందుఁ బ్రథమా
శ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

షోడశకుమారచరిత్రము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

క. శ్రీమద్విరించితరుణీ
కోమలవీణానినాదకూలంకషవా
గ్ధామాభిరామ సుకవి
స్తోమనుతౌన్నత్య యన్నసూరామాత్యా.

వ. అక్కమలాకరుండు, బుద్ధిసాహాయ్యుండును వివేకనిధియు
ను శాంతిమంతుండును యశఃకేతుండును గరుణాకరుం
ను బ్రభాకరుండును జిత్రకరుండును నీతిమంతుండు
నను మంత్రితనూజు లెనమండ్రు ను, భీమభటుండును దీ
బాహుండును దృఢముష్టియు విక్రమకేసరియు నను దం
నాయకతనయులు నలువురు ను, మతిమంతుండును గళా
ధియు వసంతకుండు నను పురోహితపుత్రకులు మువ్వురు
బ్రాణమిత్రులై నిరంతరంబును బరివేష్టించి కొలువ నొక
నాఁడు.

మ. చెలులుం దానును వేడ్కమీఱ విలసచ్ఛృంగారుఁడై
త్పురీ, లలితోద్యానములందుఁ బుష్పితలతాలాస్యంబు
క్షింపుచు, న్గలకంఠీభ్రమరీనినాదము లగణ్యప్రీతి సంధిల్ల
లలఁ జేసెన్ జనమేజయాత్మజుఁడు కాలక్షేప మేపారఁగ.

వ. ఇట్లు వినోదపరాయణుం డై యొక్క శీతలతరుచ్ఛాయాతలంబున నెచ్చెలులుం దానును సుఖాసీను లై యున్న సమయంబున సాధకుం డొక్కరుండు నిజేచ్ఛనరిగి వారలం గని చేరవచ్చిన నక్కుమారుండు వినతి నాతని నాదరించి మీ రెవ్వ రెచటి కేగెద రని యడిగిన. ౪

సాధకుఁడ నేను సుమహా
(సాధి) కు నొకసిద్ధుఁ గొలిచి యతనివనుపునన్
సాధింపఁ గడఁగియగునది
సాధింపఁగ నిశ్చయించి చనుచున్నాఁడన్. ౫

అది యెట్టి దనిన వింధ్యాటవిలోపలఁ
గరమొప్పు శింశుపాతరువుదండఁ
బారావతాక్షుఁ డన్పన్న గేశ్వరుపాల
వైదూర్యకాంతి యన్వాలు వహ్ని
దీధితి యనియెడు దివ్యరత్నము గల
దావాలు ధరియించి యాతఁ డేడు
దీవులు నేలు నాదివ్యరత్నముకడ
నఖిలసిద్ధులు గల వధిప నేను
వాని నిప్పుడు సాధింప వలనుమెఱసి
యెంతు ననుటయు నలరి మహీశసుతుఁడు
సఖుల నీక్షించి వారలసమ్మతమున
నతనితో నిట్టు లనియె నత్యాదరమున. ౬

ఏను నన్మంత్రులుఁ దోడువచ్చెదము నీ కీప్రొద్దు యన్నన్ ధరి
త్రీనాథాత్మజు నిచ్చ మెచ్చుకొనుచున్ దివ్యౌషధిశ్రేణితో

నూసంజేసి రసంబు తత్పదములం దోట్టించి యద్రిస్థలీ
యానోదగ్రత వారుఁ దానుఁ జని వింధ్యారణ్యదేశంబునన్

గీ. పాంసుసంఛన్న మైనకూపంబుఁ దడవి
దాని చేరువ శింశుపాతరువు క్రింద
నగ్నికుండంబుఁ బొడఁగని యచట నిలిచి
తనసచివులు రక్షకులుగాఁగ నియమమున.

వ. సుస్థిరాసనాసీనుం డై సాధకుండు ఖదిరేంధనంబుల వేల్వఁ దొడంగిన.

క. బిగిచన్నులుఁ దెలికన్నులు
నగుమోమును మెఱుఁగుమేను నయనానందం
బుగఁ బద్మనయన యొక్కతె
యగణిత విభ్రమముతోడ నరుదెంచుటయున్. ౧౦

సీ. అలినీలవేణికచాంధకారంబుచే
మదనాంధకారంబు పొదివికొనఁగ
నరుణారుణాధరయధరరాగంబుచే
భావజరాగంబు పట్టుకొనఁగఁ
జంచలనేత్రదృగ్జాలంబుచేత ద
ర్పకబాణజాలంబు పర్వికొనఁగ
నురుకుచకుచచక్రయుగముచే శంబర
రిపుజైత్రచక్రంబు ద్రిప్పుకొనఁగ
నుల్లము గరంగ వైశిక పల్లటిలఁగ
ధైర్య మెడలంగ మంత్రతంత్రములు మఱచి
తలఁపుఁ జూపును నంగనం దగిలియుండ
సంయమభ్రష్టుఁ డై యుండె సాధకుండు. ౧౧

వ. ఇట్లు సాధకుండు కామాతురుం డై మంత్రసామర్థ్యంబు గోలుపోయిన. ౧౨

క. పారావతాత్మపవనపువ
ఘోరతమం బడర భూతకోటులు భయదా
కారత సాధకుఁ బొదివి మ
హారవ మెసఁగంగ నార్చి యాగ్రహమొప్పన్. ౧౩

వ. కడకాలు పట్టి దవ్వులం బడవై చిన వాని వెదక సంభ్రమించి యందఱు నన్నివంకల నమ్మహాటవి దరియం జొచ్చి వెదకి వెదకి దిగ్భ్రమనొంది వచ్చిన జాడ యెఱుంగక యొండొరులం బొడగానక తిరుగుచుండ భూపాలనందనుండు కొన్ని దివసంబులు చెలులం దడవి యొక్కనాఁ డొక్క యేటిదరి నరుగు సమయంబున. ౧౪

ఉ. గ్రాహము తన్నుఁ బట్టినఁ గిరాతుఁ డొకండు ఘనార్తిఁ గూయుడు, న్సాహసమార నానృపతినందనుఁ డానదిఁ జొచ్చి యుద్ధతి, న్బాహుశితాసి దానివదనంబు రయంబున వ్రచ్చి బోయ న, వ్వాహిని వెల్వరించుటయు వాఁడు ముదంబెసఁగంగ నమ్రుఁడై. ౧౫

క. పూని యకారణబంధుఁడ
వై నా ప్రాణములు గాచి తసమానకృపాం
భోనిధి నను నీదాసుని
గా నేలితి, రమ్ము నాయగారమ్మునకున్. ౧౬

వ. అని తా నేలెడి కిరాతపల్లికిం దోడ్కొని చని సముచితసంభావనంబు లొనరించి నిజగృహంబులలో నొక్కరమ్యసదనంబున నునిచిన నుండి నాఁటినిశాసమయంబున రత్నదీప

ప్రభావిభాసితం బగు తన్నివాసంబు గలయం గనుంగొనుచు
ప్పుడు దైవయోగంబున. ౧

చ. ఒకపురినెమ్మిఁ గాంచి ప్రియ మొందఁగ బంధము లూడ్చి
పట్టి యంగకములు దువ్వి దానిమెడఁ గట్టినరజ్జువు గాంచి
వీడ్చినఁ, శకునిసమాకృతిం దొరఁగి చయ్యన భీమభటాభి
ధానుఁ డై, ప్రకటవినీతి మ్రొక్కుటయు రాసుతుఁ డద్భుత
మోదమగ్నుఁ డై. ౧౮

వ. అత్యంతసంభ్రమంబునం బరిరంభణం బొనరించి యతనిపు
నఃపునఃప్రణామంబు లాదరించి సమీపంబున నునిచికొని
కరంబు కరంబునం గీలించి నీకీరూపంబునకుం గారణం బేమి
యని యడిగినఁ గరంబు వినయంబున నతం డతని కి
ట్లనియె. ౧౯

క. ఆపన్నగంబు కతమున
నాపన్నత మిమ్ముఁ బాసి యలజడి నశనా
యాపీడనొంది యుజ్జయి
నీపురముం జేరి మేను నెఱిచెడి తూలన్. ౨౦

సీ. ఏ నొకముదుసలియింటికి నరిగి నా
కాహార మొనరింపు మనుడుఁ బ్రీతి
వెలయించి భోజనవేళయందాఁకను
నది నన్ను శయనింపు మనిన శయ్య
నుండి చూచుచు నుండ నొకకొన్నియవ లది
ధరణిమీఁదటఁ జల్లెఁ దత్క్షణంబ
మొలచి గుబ్బన నేచి ఫలియింప సక్తువు
గావించి యదియుఁ బాకంబుచేసి

యొక్కపాత్రంబులోపల నునిచి ప్రాంత
యవలఁ బాకంబుగావించి యదియునొక్క
కంచమునఁ బెట్టి యొకచీర గప్పి దొంతి
నునిచి యది నీరుదేరంగఁ జనియెనంత. ౨౧

వ. అది కపటకృత్యంబుగా నెఱింగి. ౨౨

గీ. పాత్రముల నక్తువులు వీడుపడఁగఁ బెట్టి
యంబరం బది కప్పినయట్ల కప్పి
యెను శయనతలంబున మేను సేర్చి
కన్నుమూసినపోలిక నున్నయంత. ౨౩

వ. ఆజంత యరుగుదెంచి నేఁ జేసినవిధం బెఱుంగక యత్యంత
రయంబున. ౨౪

క. నాపేర నిర్ణయించిన
యాపాత్రము నాకుఁ బెట్టి యవ్వలిపాత్రక్
వేపుచ్చుకొని భుజించుచు
నాపాపపుజంత మేఁక యయ్యె నరుదుగన్. ౨౫

వ. దానిం గనుంగొని నివ్వెఱఁ గందుచు నాకుం బన్నినయురుల
నీవ తగిలితే యనుచు నవ్వుచు భుక్తోత్తరంబున నొక్కరజ్జు
వున దానికంఠంబు జంధించి తిగిచికొనుచు నొక్కసూనరి
గృహంబునకుం జని జట్టి యిచ్చెద ననిన నతనిభార్య యె
ఱింగి నాచెలియలి నిట్లు చేసితే కాని మ్మని జంకించిన వె
ఱచి యయ్యజంబు విడిచిపెట్టి దేవాలయంబునకుం జని
నిద్రించితి నదియు నదియ వైరంబుగాఁ బాటించి నాచొప్పు
నం జనుదెంచి యేను మయూరం బగునట్లుగా నిత్రాడు మ
త్కంధరాంతరంబున బంధింపంబోలు నేనును బర్హిభావంబు

నొంది బోయలచేతం బట్టుబడి యిచ్చటికి వచ్చి దేవరచే
పడి తిర్యగ్భావనిర్ముక్తుండ నై భవదీయదర్శనంబునఁ గృతా
ర్థుండ నైతి నని పలికి యొక్కవిన్నపం బవధరింపు మని యి
ట్లనియె. ౨౬

సీ. వేగంబ యిచ్చట వెడలంగ వలయుఁ గి
రాతు లుద్ధతులు ద్వారమున వెడలి
పోవంగఁ గనుఁగొన్నఁ బోలియింతు రీత్రాటి
వలన మయూరభావములు దాల్చి
యీగవాక్షమ్మున నేగుద మని నృప
తనయుకంఠమున నాత్రాడు గట్టి
నెమలి యై యపుడు రాకొమరుండు వెడలి త్రా
డూడ్చి యాతనిచేతి కొసఁగుటయును
నాగుణము కంఠమునఁ గట్ట నాక్షణంబ
తాను బర్హి యై వెడలి రాసూనుచేత
బంధనిర్ముక్తుఁడై యాత్మభావ మొంది
కడురయంబున నాపల్లె వెడలి వచ్చి. ౨౭

వ. తనమతమున కుల్లసిల్లుమహీనాథకుమారుండునుం దానును
గాననమార్గంబున నరిగి యరిగి. ౨౮

చ. దళ మగుచీఁకటిం దెరువు దప్పి పదంబులు నొప్పిఁగూరినన్
సొలసి వనంబులోన నొకశుష్కమహీజముక్రింద నుండఁగా
లలితనిశాకిరాతమహిళాకచభారవిభాసితాబ్జినీ ౪
దళమును బోలి తూర్పుదెసఁ దారకరా జుదయించె నత్తఱిన్.

చ. నెలవొడువంగఁ జిత్రముగ నీరసభూరుహమాకు వెట్టి మొ
గ్గల విరిపూవులం దనరి కాచి ఫలించినఁ దత్ఫలావళుల్.

దళముగ వారు మోదమునఁ దద్రస మాదటఁ గ్రోలి దాన నాఁ, కలియును దప్పియుం దొలఁగఁగా ముద మందుచు నున్నయంతటన్. ౩౦

ఆకుజము గుణాకరాఖ్యమిత్రుం డగు
టయును నద్భుతంబుఁ బ్రియముఁ దనర
నర్థితోడ నప్పు డాలింగనము చేసి
యిట్టు లగుటకుఁ గత మేమి యనిన. ౩౧

ఆపాముకినుకచే నందఱఁ బెడఁబాసి
యడవులలో మిమ్ముఁ దడవి తడవి
యిచ్చోట నొక్కముసీశ్వరుండు సమాధి
నుండు టెఱుంగక యురక నేను
బ్రణమిల్లి చెలులును రాసుతుండు నెచట
నెబ్భంగి నున్నవా రెఱుఁగఁజెప్పు
మనుచుఁ గార్యార్థి నై యందంద ప్రార్థింప
జపవిఘ్నమునకు నాతపసి కినిసి
వట్టితరువవు గమ్మన్న వంత నొంది
వేఁడుటయు నాదరించి నీవిభుఁడుఁ జెలియు
నిచ్చటికి రాఁగలరు వార లేగుదేర
నెలమిఁ బొంది ఫలింతు వా రెలమి నొంద. ౩౨

దళముగ ఫలింప నీఫల
ములరసముల వారు తృప్తిఁ బొందుదు రంతన్
ఫలవృక్షాకృతి విడుచుచుఁ
జెలువంబుగ వారిఁ గదిసి చెలఁగెద ననినన్. ౩౩

వ. ఆక్షణంబ నీరసవృక్షంబ నైతి దేవర యిచ్చటికి విచ్చేయు
నతంబున శాపవిముక్తుండ నై తావకదర్శనంబున ధన్యుండ
నైతి నిప్పు డప్పరమమునీంద్రుం డెందేని యున్నవాఁ డతనిం
దద్దర్శనలాభప్రమోదతరంగితాంతరంగు లగుచు నతఁడుగ
దారును నొక్కపథంబున నరుగుసమయంబున. ౩౪

క. పొగలు దొడుగుక* యొకయెల
నాఁగయుఁ దానును నభంబునం జని చని భూ
భాగంబున ముగురం† గని
వేగంబున నవతరించి వినతుం డైనన్.

—♦ చిత్రకరుని వృత్తాంతము. ♦—

వ. వీఁడె మనచిత్రకరుండు వచ్చె నిట్టిచిత్రంబునుం గలదె యని
యుల్లంబున నుల్లసిల్లుచు వానిం బరిపాటి నందఱుం బరిరం
భణం బొనరింప సఁగనయు, మునుంగిడి తొలంగి యుండె
నంతఁ దారొక్కయెడ నాసీనులై యున్నచోఁ గమలాకరుండు
చిత్రకరుని వదనంబునం జూడ్కి నిలిపి నీ కీఖేచరత్వంబు మ
హత్త్వంబు నెట్లు గలిగె నని యడిగిన. ౩౬

మ. అహిరోషంబున నట్లు వాసి చని వింధ్యారణ్యమధ్యంబున
స్సహజస్ఫూర్జితతేజు లిద్ద ఱసురల్ సత్త్వాఢ్యు లేకామిష
స్పృహఁ దర్కింపఁగ వారిఁ జేరఁ జని గంభీరోక్తి వారించి దు
స్సహవాదంబున కెద్ది హేతు వనిన న్స్వాంతోరుసంరంభు లై.

వ. ఒక్కపాత్రంబును నొక్కలాతంబును నొక్కపాగదోయినిం
జూపి. ౩౭

* పొగలు దొడికొని † ముగురఁగని—శబ్దరత్నాకరము.

శా. ఈపాత్రంబు నిరంతరేష్టఫలదం, బీయష్టి ప్రాయంగ నే
గూపంబైనను నిక్కవంబు యగుఁ, జేరుం గోరుచో టన్న
రుం, డీపాగ ల్దోడినప్డు, మత్పితృధనం బీవస్తువు ల్వీనికై
కోపంబారఁగఁ బోరఁగావలసె మాకుం బాలుపోకుండుటన్.

క. అనుటయు నతిమత్సరతం
బెనఁగెడు వారలను గాడుపెట్టి పఱచి కై
కొనియెద నీవస్తువు లని
మనమున నూహించి చతుర(మత) మేపారన్. ౪౦

క. ఇరువురు సంగడి విడువక
పరువునఁ జనుచోటఁ గడవఁ బాఱెడువాఁ డీ
వరవస్తువులకు నొడయఁడు
సరభసగతి నరుగుఁ డనిన సమ్మదమొదవన్. ౪౧

క. ఏ విడువఁగ సమసత్త్వులు
గావున నొండొరులఁ గడవఁగాఁ జాలక యా
దేవారులు ద వ్వరిగిన
నావలఁ బాఱి రని నెమ్మనమున నలరుచున్. ౪౧

క. త్వరతో యష్టియుఁ బాత్రయుఁ
గరమునఁ గబళించి పాదుకలుదొడి యేనం
బరగతి...నా యంజక
పురమున కరిగితిఁ గుమారపుంగవ వినుమా. ౪౩

క. అందొక్కవృద్ధకామిని
మందిరమున విడిసి తదభిమతధనములు పెం
పొందఁగ నిచ్చియు నప్పురి
యందొప్పెడుకాంత గలదె యనియడుగుటయున్. ౪౪

ఉ. రత్నరథుండు దానసురరత్నము మాపురిరాజు తత్సుతన్
రత్నవతీసమాఖ్య హరిరత్ననిభాలకఁ బోలుకన్యకా
రత్నము లేదు లోకమున రాజితలీలల నెప్డునుండు నా
రత్నగృహంబునం దనుచు రాసుత యుండెడు మేడఁ జూపినన్

వ. నాఁటినిశాసమయంబున మదీయపాదుకామహానుభావంబునఁ
దదీయసౌధంబునకుం జని రత్నకళికాలోకం బగు తదభ్యంత
రంబున. ౪౬

క. తొంగలిఱెప్పల మెఱుఁగులు
తొంగలిగొనుమేను వదనతోయరుహంబున్
రంగారఁ దల్పమున స
య్యంగన నిద్రింపఁజూచి యాత్మగతమునన్ ౪౭

క. నాగతి మున్ను నెఱుంగదు
నేగతి మేల్కనుపువాఁడ నీసతి నిద్రా
రాగము లగుచూపుల నను
రాగము వొడమునొ యమర్షరాగ మొదవునో. ౪౮

ఉ. అగ్గల మైనమోహమున నల్లన నేనొకయింత డాసినన్
దిగ్గన మేలుకాంచి సుదతీమణి వింతదనంబులేక తా
నిగ్గులుమీఱు కన్నుఁగవ నెయ్యపుఁ జూపులు సందడింపఁగా
డగ్గఱునేని నాకు నిట దక్కు మనోభవరాజ్యసంపదల్. ౪౯

క. అనుచుండ సౌధపాలుఁడు
తన ప్రియ కొకకథను జెప్పి తద్వేళకు నా
కనుకూలంబై కడునిం
పెనయంగా నొక్క పద్య మిట్లని చదివెన్. ౫౦

ఉ. లాలితరూపయౌవనవిలాసమనోహర యైతనర్చు నీ
లాలక నిద్రవోవఁ గని యాదటఁ గౌఁగిట మేలుకన్పఁగాఁ
జాలక యాత్మఁ జిక్కిన విచారములొంపఁగ నూరకుండ నా
కూళఁడు కామరాజ్యమునకు న్వెలిగాఁడె తలంచిచూడఁగన్

క. అనపలు కుపదేశముక్రియ
ఘనమోదము నిగుడఁజేయఁ గదిరెడుతమకం
బునఁ గౌఁగిలించి యమ్మా
నిని మెలుపారంగ నేను నిద్ర దెలిపినన్. ౫౨

క. చంచలనేత్రము లమరఁగ
సంచలతయు సమ్మదంబు సంశయము మది
న్మించిన హా స్తస్వస్తిక
కంచుక యగునింతియొప్పు గడుసలరింపన్. ౫౩

ఉ. ఇచ్చ జనించువేడ్క నొకయించుక వింతదనంబు సేయమిం
మచ్చిక లేక యుండియును మచ్చిక లగ్గల మైనపోలికిం
బొచ్చము లేనిసౌఖ్యములఁ బొందితి మేము రహస్యవేళలం
బచ్చనివింటిదేవరప్రభావము భావములం గరంపదే! ౫౪

వ. ఇట్లయ్యింతియు నేనును నత్యంతమోదంబునం గంతునిం గృ
తార్థునిం గావించి తదనంతరంబ. ౫౫

క. నావృత్తాంతముఁ బేరును
నావెలఁదికిఁ జెప్పి రాత్రి యంగనతోడం
భావజుకేళిం దేలుచు
నావిడిదల దివసవర్తనంబు గడుపుచున్. ౫౬

ఉ. ఇప్పగిది న్రహస్యముగ నే నొనరింపఁగ బోటు లొక్కనాఁ
డప్పువుఁబోఁడిచన్నుఁగవ నంగజముద్రలు గాంచి రాజుతోఁ

జెప్పకయున్నఁ దప్పనుచు శీఘ్రమునం జని యేకతంబునఁ
జెప్పినఁ గాంతులాగునకుఁ జిత్తములోపల వంత మీఱఁగన్.

చ. తనసుతవరనంబు విదితంబుగ నారయఁ బ్రోడ నోర్తుఁ బం
చిన నది యేగుదెంచి యొకచెంగట నుండి రతాంతవేళ మా
నినియును నేను మైమఱచి నిద్దుర వోవఁగఁ జూచి ప్రోడలీ
ల నెఱయ నాదుచేలమున లత్తుకరేఖలు వ్రాసె నచ్చుగన్.

క. అంబుజముఖి యిటు లడియా
ళంబులు గావించి చెప్ప లాక్షాంకసమే
తాంబరుఁ బురిఁ దడవుండు ర
యంబున నని రాజు భటచయంబుం బనిచెన్. ౫౯

వ. ఆవృత్తాంతం బంతయు రాజసదనాంతర్వర్తిని యగు నావృ
ద్దజంతచేత విని యచ్చట నునికి యకార్యం బని నిశ్చ
యించి పాదుకాసమన్వితపాదుండ నై పాత్రయు లాతంబు
నుం గొని యాక్షణంబ కమలాక్షి యున్నసౌధంబునకుం
జని సకలంబు నెఱింగించి గమనోన్ముఖుండ నగుటయు ని
న్నుం బాసి నిమేషం బైనను బ్రాణంబులు నిర్వహింపనేర
నీతోడన వచ్చెదఁ దోడుకొనిపొమ్మనిన నిమ్మగువం గరం
బులం బొదివికొని గగనగమనంబున వచ్చి వచ్చి యిచ్చట
దేవరం గాంచి యానందకందళితభావుండ నగుచు నవతరిం
చితి ననుచు విన్నవించి. ౬౦

గీ. భక్ష్యభోజ్యలేహ్యపానీయచోష్యముల్
సంకుమదపటీరచంద్రమృగమ
దములు పాత్రమహిమఁ దత్క్షణమాత్రన
పడసి నెచ్చెలులకుఁ బతికినొసఁగి. ౬౧

మఱియు నక్కుమారు నాలోకించి. ౬౨

నాయష్టిమహత్త్వంబున
నీయెడ దేవరకు నుండ నిరవుగ సకల
శ్రీయుత మైత్రగుపట్టణ
మాయతముగ నాయువాఁడ నని యుత్సుకుఁడై. ౬౩

మణిహేమవిస్తారమందిరప్రాకార
సౌధదేవాలయసంచయములు
ఘనసత్త్వబంధురగంధర్వసింధుర
దుర్దమసుభటసందోహాళములు
వరధరణీదేవ వైశ్యశూద్రాదినా
నాజాతులైనజనావళులును
నిరుపమలావణ్యసురుచిరగుణగణ్య
పణ్యపుణ్యాంగనాప్రకరములును

సన్నుతగృహోపవనములు సర్వనిధులు
నెఱయఁ ద్రావాసిన నన్నియు నిక్కువంబు
లై త్రిలోకీపురీరాజ్య మనఁగఁదగిన
పట్టణము వొల్చెఁ గన్నులపండు వగుచు. ౬౪

ఇట్లు చిత్రంబుగాఁ జిత్రకరుండు పురంబు నిర్మించి దానికిం జిత్రపురం బని పేరిడి యందు రాజమందిరంబునఁ గమలాకరకుమారుని సింహాసనాసీనుం గావించి తానును భీమభటుండును గరుణాకరుండును, సముచితప్రకారంబులం గొలుచుచు మణికనకభాసురనివాసంబుల విశిష్టవిభవంబుల నుల్లసిల్లుచున్నంత. ౬౫

చ. చెలువుగ నొక్కలాతమునఁ జత్రకరాఖ్యుఁడు పట్టణంబుగ
వలసినయట్టిరూపములు వ్రాయఁగ నన్నియు నిక్కువంబు లై
యలవడఁ దత్పురీరమణుఁ డై కమలాకరుఁ డన్విభుండు భూ
వలయము నేలఁజొచ్చె ననువార్త జగంబుల నెల్ల మ్రోసినన్

క. ఎసఁగిన యీవార్తలు విని
మసలక వేకదలి కాంతిమంతుండును బు
ద్ధిసహాయుండును మోదం
బెసఁగంగా నరిగి యానృపాగ్రణిఁ గనినన్. ౬౭

క. ఆవచ్చెలులం గని యా
స్థానంబున నున్నమంత్రితతియును దానుఁ
మానవపతి యెదురుగఁ జని
మే నలరం గౌఁగిలించి మించినవేడ్కన్. ౬౮

వ. సింహాసనంబు చేరువ సముచితాసనాసీనులం గావించి వారి
వదనంబు లవలోకించి. ౬౯

గీ. మమ్ముఁ బాసియరిగి ... ...
దత్తుఁడనురాజుపురిఁ జేరి తత్తనూజుఁ
డగు విజయసేనుతోడ సఖ్యమ్ము చేసి
యుచితవృత్తిమైఁ దిరుగంగ నొక్కనాఁడు. ౭౦

క. ఆనృపనందనుసోదరి
మానసభవురాజ్యలక్ష్మి మదిరావతి య
న్మానవతీతిలకం బు
ద్యానవిహారంబు సలుప నరిగెడువేళన్. ౭౧

క. విలసితమరాళరాజీ
కలకల మెసఁగంగ మెలఁగు కమలిని పోలెం

గలనూపురకాంచీమం
జులరావము లెసఁగ నింతి చూడ్కికి నబ్బెన్. ౭౨

క. హారావళిలో నయ్యం
భోరుహలోచనకుచాగ్రములు గనుపట్టెన్
శారదనదిఁ గానంబడు
హారిసరోజాతకుట్మలాగ్రములగతిన్. ౭౩

ఉ. అవ్వనజాక్షిఁ జూచి హృదయంబున రాగము నివ్వటిల్లఁగా
నివ్వెఱఁగంది చెప్ప లిడనేరక చూడఁగ ధైర్యమూలముల్
ద్రవ్వెడుచూపుల న్వికచతామరసానన చూచె నామదిం
బువ్విలుకాఁడు దట్టముగఁ బుష్పశరంబులఁ దూఱనేయఁగన్.

క. పులకలుఁ జెమరును గంపము
నెలకొన నొకమాటునందు నిలిచితి నేను
జ్జ్వలపుష్పబాణబాణా
కులిత యగుచు నెట్టకేనిఁ గోమలి చనియెన్. ౭౫

వ. ఏనును మీనకేతనోదారశరాసారవిదారితమానసుండ నగుచు విజయసేనుం గొలువ నరిగి యవసరం బగునంతకు నగరిలో నొక్కెడ వసియించి మదిరావతినిం జింతింపుచున్నంత నన్నాతి యుపమాత గనుంగొని కన్నునన్న నన్నుం జేరి ధవళాంబరంబునం బొదివినకందుకంబుచందంబున నున్నపూదండ నాకుం జూపి యి ట్లనియె. ౭౬

క. ఏమితపం బొనరించితొ
మామదిరావతి ప్రియంబు మదిఁ గదురంగాఁ
దా ముదముతోడఁ గట్టిన
యీమాలిక నన్ను నీకు నిమ్మనిపనిచెన్. ౭౭

క. వేయింటికి సెవ మనో
నాయకుఁడవు మేదినీశనందన యని తా
నాయుజ్జ్వలదామంబును
నాయఱుతం బెట్టె నాననము వికసిల్లన్. ౭౮

క. ఆఁలన తాన కట్టిన
మాలిక ధరియింపఁ దద్రమణీకరముల గా
ఢాలింగన మొనరించిన
యాలా గొందుటయు సుఖమయాత్ముఁడ నైతిన్. ౭౯

వ. అట్లత్యంత మోదాయత్తచిత్తుండ నై యన్నాతి నన్ను వరి
యించు నని యున్నఁత. ౮౦

క. జగతీపతి తనపుత్రికిఁ
దగువరుఁ డని యొక్కరాజతనయునకుఁ దగ
న్మృగనేత్ర నిచ్చువాఁడై
యగణితశుభలగ్ననిశ్చయము సేయుటయున్. ౮౧

క. అమ్మాట పిడుగుమ్రోఁత వి
ధమ్మునఁ గర్ణములు వగులఁ దాఁకుటయును ను
ల్లమ్ము గడుఁ దల్లడిల్లఁగఁ
గ్రమ్మెడు విరహాగ్ని సైఁపరాక తరలఁగన్. ౮౨

వ. అత్తఱి మదిరావతిపుత్తెంచినపరిచారిక యొక్కతె యరుగు
దెంచి నన్నూఱడించి యబ్బోటి తనయాడినమాటలు విను
మని యి ట్లనియె. ౮౩

ఉ. భూమివరుండు తన్ను నొక భూపకుమారున కిచ్చునంచు నీ
వేమియుఁ జింతఁ బొందవల దీశ్రీయు నిన్ను వరింతు నెంతయుం

ప్రేమ దలిర్ప నొజ్జను వహింపఁగ నామది కియ్యకోలు గా
దామనుజేంద్రుఁ డేల నను నన్యుల కిచ్చు ననాదరంబునన్.

గీ. అనెడుపల్కు సుధాసేక మగుచుఁ జెవుల
నలరఁజేసె డెందంబు కొందలము మాన్పెఁ
జలనమొందిన ప్రాణంబు నెలవుకొలిపె
నూతనాంగజరాగంబు నూలుకొలిపె. ౮౬

వ. అమ్మగువమాటలు విని నమ్మి యిమ్మెయి నూఱడిల్లి యున్నంతఁ గొన్నిదినంబులకు లగ్నదివసంబు వచ్చుటయు.

సీ. రాజనిశ్చితుఁ డైన రాజకుమారకుం
డభినవవిభవంబు లతిశయిల్ల
ననమానమణితోరణాలంకృతం బైన
రాజమార్గంబున రమణతోడ
నానావిధవిభూషితానేకజనములు
చెలువారఁ దనచుట్టు బలసికొలువఁ
గనకహర్మ్యము లెక్కి కామినీజనములు
తనమీఁద శేషాక్షతములు చల్ల
వివిధశోభనవాద్యము ల్విస్తరిల్ల
నతులవందిమాగధజనస్తుతులు చెలఁగఁ
బ్రీతి మదిరావతీకన్యఁ బెండ్లియాడ
వైభవోన్నతు లలరార వచ్చుటయును. ౮౭

క. ఏ నావిభవము గనుఁగొని
మానసమునఁ జాలఁ గుంది మదిరావతిపై
నూనిన యాస విడిచి యతి
దీనతఁ బురి వెడలి పోయి ధృతి మాలివెసన్. ౮౮

క. కాయజవేదన కోర్వక
కాయము విడువం గడంగఁగా దైవగతిన్
నాయున్నయెడకు బుద్ధిస
హాయుఁడు వచ్చుటయుఁ గాంచి హర్షం బెసఁగన్.

వ. గాఢాలింగనం బొనరించి వృత్తాంతం బంతయు నెఱిం
నం జింతింపవలదు నీహృదయవల్లభు నీక సిద్ధించునుపా
బు గలిగెడు నని యూఱడించి నీవడినయట్లు యేనునుం బ
నాకథ విను మని యిట్లనియె.

గీ. అట్లు వింధ్యాద్రి మిమ్ముఁ బాసి యరిగి యేను
పెక్కుగహనంబులు తరించి యొక్కయడవి
నిందిరామందిరం బయి యందమందు
శంఖపాలాఖ్య నొప్పారు సరసిపొంత.

క. పలువురుబోటులతోడను
జలకేళి యొనర్ప వేడ్కఁ జనుదెంచిన యు
జ్జ్వలయావనైకపసతిని
విలసితరూపవతి నొక్కచెలఁదిం గంటిన్.

క. అంగసకబరీమేఘము
నంగతటిద్ద్యుతియుఁ జూచి యనురాగముగా
నంగజుకేళిమయూరము
భంగిని సమ్మదవిఘూర్ణభావుఁడ నైతిన్.

క. ఆకాంతయు నన్నచట వి
లోకనములఁ జూచుచుండె లోలాత్మక యై
యాకోలనివంక నొక్కము
హాకరి యచ్చటికి వచ్చె సంభ్రాంతిఁ గనన్.

శా. గళదుద్యన్మదరంజితభ్రమరరేఖం గాలకూటచ్ఛవిః
క్షలితోదంచితమందరంబువిధ మై కర్ణానిలాలోలదీ
ర్ఘలసన్నిర్మలచామరంబుల బలాకావేష్టితాబ్దంబునా
స్ఫలి గర్జిల్లెడు నాగజంబుఁ గని కాంత ల్పొందలం బందఁగన్.

వ. ఒడ కోడను మని యమ్మానిసిం జేర నరుగుటయు. ౯౬

క. అతిభీతి నాగయోగో
ద్ధతకంపచ్ఛేదపులకితప్రసభసము
న్నతకుచము లురము గాడఁగఁ
నతివ ననుం గౌఁగిలించె నతిరభసమునన్. ౯౭

వ. తనుకలిఁ జిక్కి యేను బిగికౌఁగిటఁ జేర్పఁగఁ గోకనాసరో
జనయన యప్డు కుంజరమిషంబునఁ బైఁబడి యిట్లు కౌఁగిలిం
చినఁ బులకించి యిట్టి దని చెప్పఁగరాని సుఖంబుఁ జెప్పిన
న్నను నెఱుఁగంగనేరక మనంబున నేన కరంగుచుండితిన్.

వ. ఇవ్విధంబున నభినవసౌఖ్యంబు లనుభవించి యే నయ్యేనం
గు నుద్దేశించి. ౯౯

ఉ. ఓకరిరాజ నీకతన నుత్పలలోచన దాన వచ్చి న
న్నేకొని కౌఁగిలించె వికసిల్లుచు నిట్టిపరోపకారికి
న్నీకుఁ బ్రియాసమాగమము నిచ్చలుఁ గావుతఁ దత్కరో
ల్లస, చ్ఛీకరశీకరప్రకరసేకసుఖంబులు నివ్వటిల్లఁగన్. ౧౦౦

వ. అని దీవించితిం దదనంతరంబ యాసామజంబు నపారాశుసీ
త్కారపూరితశీకరాసారమండితం బైన కరదండం బార్చు
చు నామీఁదన కవిసిన నయ్యింతి నోసరిలం జేసి. ౧౦౧

క. కరికరము వట్టికొని

... ...

వెరవుమెయి దాఁటి యరిగితి
మరలి కనుంగొనకయున్న మహితరయమునన్. ౧౦౨

క. ఏను గరి కడ్డుపడునా
లోనన నెచ్చెలులు పద్మలోచనఁ గొనుచుం
గాననము దరిసి రేచ...
... ... ౧౦౩

వ. ....రంబ ప్రవేశించి యున్నంత దంతావళంబు సరః
ప్రాంతంబున నెంతయుం దడవు విహరించి యది తొలంగి
చనుట యెఱింగి యయ్యెడ వెడలి యయ్యలనాఁగ చనిన
తలని......బున. ౧౦౪

ఉ. ఆవనజాక్షి నేవలన నారసి కానక యాతురుండ నై
భావజవహ్నిఁ గ్రమ్మికొని భావము గాల్పఁ జరించునంత రా
జీవవిరోధిమండలము చిచ్చుఱపిడ్గును బోలె నెన్నఁ
... ... చున్. ౧౦౫

వ. అప్పు డేపారు మదనానలతాపంబున కోర్వక మరణోద్యు
క్తుండ నై యాంగికంబు లగుశుభసూచకంబులు గల్గిన నం
గనం గనుంగొనియెద నను......డ నై పెక్కెడలం జరించి
యిక్కడకు నరుదెంచి నిన్నుఁ గాంచితి నని తనవృత్తాంతం
బుఁ జెప్పిన యనంతరంబ మనోభవాధీనమానసుండ నైన
న న్నూఱడించి యి ట్లనియె. ౧౦౬

క. ... ...
... ... ముసిగుడికిం
జని లో నొక్కెడ నుండఁగ
మనకోర్కి ఫలించు నిచట మసలఁగ నేలా. ౧౦౭

క. అని పలికి నన్నుఁ దోడ్కొని
చనఁగా నిరువురముఁ బుష్పసాయకుగుడికిం
జని గర్భగృహంబున న
మ్మనన... ... ... ౧౦౮

వ. ... ... యంబుసం గరదీపికాసముదయంబు వె
లుంగ నాందోళికారూఢ నై యమందవిభవంబున. ౧౦౯

క. ఘనవాద్యఘోషభీషణ
జనవననిధినడుమ లక్ష్మిసరణి నమరుచుం
జను ... ...
... ... నంగజుగుడికిన్. ౧౧౦

సీ. వచ్చి చెలువందఁగా నెల్లవారి నిలిపి
యొక్కతియ గుడి సొచ్చి చిత్తోద్భవునకు
మ్రొక్కి కరకమలంబులు మోడ్చి నిలిచి
కన్నునీ రొల్క నిట్లని విన్నవించె. ౧౧౧

క. అగణితవిలాసు నొక్కని
... ...
... కవేఱ యొక్కని
మగఁ డని తగిలింపఁ దగునె మనసిజ నీకున్. ౧౧౨

క. ప్రాణేశవిరహ మోర్వం
బ్రాణము విడిచెదను మీఁదిభవమున నైనం
బ్రాణేశ్వరుఁ గందు రతి
ప్రాణే... ... ... ౧౧౩

వ. నిర్భరతరం బగుసాహసంబున గర్భగృహంబు సొచ్చి కంఠం
బున నురి యిడుకొనుటయు. ౧౧౪

క. బాలిక డగ్గఱి యెత్తి కు
చాలింగనపులకదళిత మగు కేల మెఱుం
గీలుకొనిన యుఱి వుచ్చిన
నాలోకించి నను నెఱిఁగి యాసమయమునన్. ౧౧౫

క. ఆనందకంపలజ్జల
నూనినమదితోడ వెచ్చనూర్చుచు నయ
బ్జానన సబాష్పగద్గద
యై నన్నుం గాఁగిలించె నత్యనురక్తిన్. ౧౧౬

వ. అట్లు ప్రియాలింగనసౌఖ్యతరంగితాంతరంగుండ నై యాకు
రంగలోచనం గనుంగొని. ౧౧౭

క. వనజాతనేత్ర యడలకు
నిను వెఱవునఁ గొనుచుఁ బోదు నిమిషములోనన్
మనపాలి పుణ్యదేవత
మనసిజుఁ డిచ్చోటఁ గూర్చె మనలం గరుణన్. ౧౧౮

వ. అని యూఱడించు సమయంబున బుద్ధిసహాయుండు నన్నుం
గనుంగొని యిట్లనియె. ౧౧౯

చ. వెలఁదుకభూషణంబులును వేషము నచ్చుపడంగఁ దాల్చి యో
వెలువడి పెండ్లికన్యయన వేడుక నందల మెక్కి యేగెదం
గలజను లెల్లఁ బాయ వెనఁ గామిని దోడ్కొనిపోయి యంబికా
నిలయములోన నుండు మని నేర్పున ధైర్యము విస్తరిల్లఁగన్.

చ. కచభర మూడ్చి నందురుముగా నిడి మించినపూవుగుత్తు
లం, గుచములు గాఁగఁ గట్టుకొని కోమలి భూషణవస్త్ర
మాలికా, ప్రచయము దాల్చి మీసములు రాని మొగం

నఁ గాంతియొప్పఁగా, నచలగతి న్మాసుంగిడి లతాంగిగతి
శి కల్ల నేగినన్. ౧౨౧

జనంబులు సంభ్రమంబున నెద్దియు నెఱుంగక యాందో
క వొకించుకొని క్రందుకొనం గొలిచి యుందఱు నరిగిన.

రావతిఁ దోడ్కొనిచని
రాగం బెసఁగ దుర్గమందిరమున నె
ద రాగిల్లుచు నుండఁగ
రాజ్యముకంటె నాకు హర్షముచేసెన్. ౧౨౩

ట్లుండునంత బుద్ధిసాహాయ్యంబు మూఁడవజామునఁ బ్రి
కామినీసహితుం డై యచ్చటికి వచ్చిన నచ్చెరు వంది
ప్పులించుచునున్న యంతరంగంబు లలర గాఢాలింగనం
చరించి యిచ్చెలువ యెచ్చట నీకుం జిక్కె ననిన హాస
సితవదనుం డగుచు ని ట్లనియె. ౧౨౪

వనితాకృతి న్నగరికేగి నృపాత్మజయుండునట్టి య
య్యావరి కేగి తల్పమున నొప్ప మునుం గిడి యున్న యంత
న్నూఛవరకన్యఁగాఁ దలఁచి పొల్తుకయొక్కతె చేరవచ్చి
గా, నావనజాక్షి చిత్తగతి యంతయు మున్నె యెఱుంగుఁ
వునన్. ౧౨౫

వ్వారు వినకుండ నల్లన ని ట్లనియె. ౧౨౬

ందఁగనేల యిట్లు వలవంత దొఱంగుము రాజకన్యకుం
ందఁగవచ్చునమ్మ తనబుద్ధికి వచ్చినవానిఁ దండ్రి యా
గం దలపోసి యిచ్చినయతండు వరుండని యుండు నెమ్మితో
దవనిమ్రానిపండులకు నఱ్ఱులు సాఁపపు పద్మలోచనల్.

క. తనమంత్రులుఁ దానును వా
హనములు వే డిగ్గి చేర నరిగి యతని బం
ధనము లెడలించి యాలిం
గనముల నొనరించి యపుడు ఘనమోదమునన్. ౧౩

వ. అతండును దానును సముచితోపాయనంబు లిచ్చి దేవికి సా
ష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి శీతలతరుచ్ఛాయ నా
సను లై యుల్లాసంబున నతం డడుగఁ దమవృత్తాంతం బెఱిఁ
గింపఁ దదనంతరంబ వసంతకుండు కరయుగంబు మొగి
మహీకాంతున కి ట్లనియె. ౧౪

— రూపిణికథ —

క. భూరమణ నిన్ను వెదకుచు
ఘోరాటవిలోనఁ దిరుగఁ గొందఱుచోరుల్
క్రూరత మీఱఁగ నొకచే
హారిధనంబు హరియింప నతఁ డాతురుఁ డై. ౧౫

క. మొఱ వెట్టఁగ నా వైశ్యుని
వెఱ వంతయుఁ బాపి చోరవీరులనెల్ల
న్నఱుమాడి యాతఁ డెంతయు
వెఱఁ గందఁగ సొమ్ము లెల్ల వెస నొసఁగుటయున్. ౧౬

వ. అత్యంతసంతోషంబున నతండు వినతుం డై నన్ను బహు
విధంబులం గొనియాడి మదనోల్లాసం బనుతనపురంబునకుఁ
దోకొనిపోయి యపారధనంబు లిచ్చి సంభావించె నప్పుర
బు బహువిధవినోదాస్పదంబు. ౧౭

సీ. శుకుఁ డైన నవ్వీటిజోటులఁ జూచిన
భంగంబు నొందు దర్పకునిచేత

శివుఁ డైన నప్పురిచెలువలఁ జూచిన
మరు లొందు భావసంభవునిచేత
శరజన్ముఁ డైన నప్పురికామినులఁ గన్న
రాగాంధుఁ డగు రతిరాజుచేత
వరదుఁ డైనను నన్నగరకాంతలను గన్న
మదనాతురుం డగు మదనుచేత

బ్రహ్మచర్యంబులకు నెల్లఁ బాయుదెరువు
వివిధనియమంబులకు నెల్ల వీడుకోల్పు
మహితభోగంబులకు నది మందిరంబు
ల.............న్మథోల్లాసపురము. ౧౭౭

సీ. హాటకహర్మ్యంబు లంగరేఁకులవారు*
పరిచారికావళి భటచయంబు
స్మరబంధచిత్రము ల్సకినలమంచము
ల్పరువు గీరంబులుఁ బారువంబు
లాలవట్టంబులుఁ గీలుబొమ్మలు మంచి
పైఁడిపన్నారులుఁ బట్టుతెరలు
నిలువుటద్దములు గంటలయుయ్యాలలు హంస
తూలికపాన్పులు దోమతెరలు

సారమృగమదకర్పూరచందనములు
లలితచీనాంబరాదులు పొలుపు మిగిలి
చెలువు మీఱ మనోహరశ్రీల మెఱసి
యెప్పుడును వారకామిను లప్పురమున. ౧౭౮

* యీపద్యము మూఁడవయాశ్వాసములో నున్నదని - శబ్దరత్నాకరము.

వ. ఇట్లు మనోహరంబై యొప్పు నప్పురంబున నుండి యొక్క
నాఁడు దేవాలయంబున కరిగి హాసినీ యను నర్తకీనృత్యంబు
చూచుచుండ నయ్యవసరంబున నన్నుం గనుంగొని యంగజాయ
త్తచిత్తయై తనయనురక్తి చెప్పి నాపాలికి దూతికం బుత్తె
ంచిన నది వచ్చి ప్రార్థించి తోడ్కొని పోవఁ దత్సదనంబునకుం జని
యది యనురాగంబున నాతోడ నిష్టోపభోగంబులం దగిలి

ఉ. యెన్నఁడు మేఁటిలోఁ దెజమిం దల నెవ్వరుఁ దన్నుఁ గోరి వే
యిచ్చిన మాత్ర నందికొనదే డొకయప్పుడుఁ దల్లితోడ నా
యిచ్చిన యాని చెప్పికొను నెందును బాయుట కొర్వ దా
త్మలో, నచ్చపలాక్షి నన్నుఁ బ్రియమారఁగఁ బొందినయం
తనుండియున్. ౧౪౭

క. ఎడనెడ వాఁడు న్నాఁటికిఁ
గడువాత్సల్యము లైనరతులఁ గౌతుక మొదవం
బడఁతి యలరింప నెక్కుడఁ
జేడిచితె ప్రాప్తి యని యింపు పొంపిరి వోవన్. ౧౪౮

వ. నిరంతరానుమోదంబున నున్నయవసరంబున. ౧౪౯

సీ. జట్టీల వట్టంబు జజభి మాటలపోతు
పలుగాము డాకిని బందికత్తె
చెనఁటు బమ్మెతకత్తె చిక్కులంకి రక్కెస
యోడిసి జూదరిక ... ...
... ...
... దినంబులు పోఁబోఁ. ౧౫౦

క. ఈపగిది పోరియును నను
జూపిసెఁ బాపంగలేక క్రూరత నొకరే

పాపాత్మిక యది నాప్రా
ణాపాయ మొనర్పఁ దలఁచి యతిదౌష్ట్యమునన్. ౧౫౧

క. రూపిణికి నాకుఁ జొక్కిడి
యాపాలఁతుకఁ బాపి యిద్ద ఱతివలచేరన్
మోపించుకొనుచుఁ గొని చని
వే పాఱెడు నీటిలోన విడిచి యరిగినన్. ౧౫౨

క. మోచుకొని యరుగునప్పుడు
చూచుచునుండియును నేను జొక్కుకతమునన్
లేచి చనలేక నదిలో
వైచిన నొక కొంతతడవు వఱద నరుగఁగన్. ౧౫౩

క. అంగంబు నీటిలోన ము
నింగినఁ జొక్కుడలుటయును నెరిఁబడి యేనుం
డంగ వఱదబడి యొకమా
తంగముడొక్క ననుఁ జేరె దైవవశమునన్. ౧౫౪

క. ఆయేనుఁగుడొక్కను బా
హాయుగమునఁ బట్టి యెక్కి యగ్రమునందే
నాయతరంధ్రముగాంచి యు
పాయంబున లోనఁజొచ్చి యచలాంగుఁడ నై. ౧౫౫

వ. కొంతతడవునకు నేదదేఱి యున్నంత నాదంతికళేబరంబు నదీ
వేగంబున నంబునిధానంబు సొచ్చిన. ౧౫౬

ఉ. ఒక్కమహాఖగం బెచటనుండియొ యచ్చటి కేగుదెంచి యా
డొక్క నిజాననాయతపుఁ దోరపుఁజంచువున న్వహించి
కొం, చెక్కుడు వీఁకఁ జంక్రమణ మెంతయుఁ దోఁపఁగ

నేఁగ నత్తఱిఁ, జెక్కలు వీచుప్రోఁతల నెఱింగితి దాని
మహాఖగంబుగన్. ౧౫౭

వ. అంత నమ్మహాఖగంబు లంకాద్వీపంబునకుం బోయె నప్పు
డక్కరికళేబరంబు ప్రిదిలి ధరం బడిన నేనును బోరున నందు
వెడలి తలచీర యలవరించుకొని యన్నెలవువాసి నలుదిక్కు
లుం జూచుచు నరుగ నత్యంత శాంతులగు దైత్యులు కొంద
ఱరుగుదెంచి నన్నుం గాంచి నీవు నరుండ విది లంకానగరం
బిచ్చటికి నీవు వచ్చుట యచ్చెరు వని పలికి మమ్మునేలిన
కరుణావిభూషణు విభీషణుం గానుపించెదము ర మ్మని తోడు
కొనిపోయి సముఖంబుచేసిన నాపౌలస్త్యుండు చాలం గరు
ణించి సన్నతుండనైన నన్నుఁ బ్రసన్నావలోకనంబున నిరీ
క్షించి యెక్కడనుండి వచ్చి తని యడిగిన నంతలోనన
య్యొక్కయుక్తిం బొడగాంచి కరంబులు మొగిడ్చి. ౧౫౮

సీ. అనఘ జంబూద్వీపమున మదనోల్లాస
మనఁగ నింపొందు మహాపురంబు
నెలసి యందుల రమాధీశుండు సుద్భక్తి
వరదనామమున సేవకుల కెల్ల
వరము లిచ్చుచు నున్నవాఁ డమ్ముకుందుని
నత్యంతభక్తి నేనాశ్రయించి
దేవ విభీషణ దేవరఁ గాంచుపు
ణ్యంబు నాకిమ్మని యర్థి వేఁడ
దేవసన్నిధి నిద్రింప దివ్యమహిమ
నెవ్వరో నన్నుఁగొనివచ్చి యిచటనిడిరి

నిఖిలభాగవతాగ్రణి నిన్నుఁ గంటిఁ
బరమపుణ్యుని గాంచిన ఫలముఁగంటి. ౧౫౯

అనిన నెంతయు సంతసిల్లి కనకరత్నమయంబు లగు శంఖచక్రంబులును గదాంబుజంబులును దెప్పించి యవి యద్దేవునకు సమర్పింపు మని యిచ్చి నాకు దివ్యాంబరాభరణమాల్యంబులు నపరిమితకనకంబు ను నొసంగి యిరువురు దైత్యుల రావించి వీని నీవస్తుసంతానంబును భరియించి మదనోల్లాసపురంబు సమీపంబున నునిచి రండని పనిచిన వారు నన్నుం గొనివచ్చి యన్నగరంబు చేరువ నునిచి మగుడ నరుగ నత్యంతమోదాయత్తచిత్తుండ నై నాకిచ్చిన ధనంబు నొక్కకందువ దాఁచి తత్క్షణంబ. ౧౬౦

కరముల శంఖచక్రములు గైకొని కాంచనరత్నభూషణో
త్కరములు దాల్చి నూతనవికాసమున న్మెయి నివ్వటిల్లఁగా
సరసిజనాభుపోల్కిని నిశాసమయంబున నేను చూపినే
వరసదనంబు సొచ్చుటయు వారని వేడ్కలు నివ్వటిల్లఁగన్.

వనజాక్షుఁడు వచ్చె నటం
చనుమోదముతోడ నిదియు నమ్మెయి సాష్టాం
గనమస్కృతు లొనరించినఁ
గని నాచేఁ జిక్కెరనుచుఁ గౌతుక మొసఁగన్. ౧౬౨

నేఁడు మొదలుగ వరియింతు నిన్ను నింక
నొరులఁ జేరంగనీ నన నుల్లసిల్లి
పుష్పకోమల యనురక్తిఁ బొంది యుండ
మకరదంష్ట్రియుఁ జిక్కె నామాయఁ దగిలి. ౧౬౩

వ. ఇట్లుండ నంత నొక్కనాఁడు దనకూఁతును వేఁడికొని యుర
యి ట్లనియె. ౧౬౪

క. ఓకాంత నిన్ను వేఁడెద
నాకమునకు బొందెతోన నను నంపఁగదే
నీకాంతుఁడు శ్రీకాంతుని
నేకాంతమునందు వేఁడి యేక్రియ నైనన్. ౧౬౫

గీ. అనుచుఁ బ్రార్థించుటయుఁ దన యమ్మమాట
నాకుఁ జెప్పిన నే నెమ్మనమున నగుచు
నమ్మకరదంష్ట్రిఁ గాకు సేయంగఁ దలఁచి
దానిఁ బిలిచి యే ని ట్లంటి మానవేంద్ర. ౧౬౬

సీ. ఎల్లి యేకాదశి నెంతయు నిష్ఠను
స్నానదానంబు లొనర్చి నీవు
పెడతలం జెంపల నడునెత్తి ముందట
నైదుకూఁక ట్లుండునట్లు గాఁగఁ
దల బోడ గావించి తనువులో సామున
సిందూరము నలంది చేత నొక్క
యడిదంబుఁ బూని దిగంబరవై రాత్రి
నిచ్చెనఁ దెప్పించి నెమ్మితోడ
నాదుగుడిపొంతఁ జాల నున్నతిఁ దనర్చు
తోరణస్తంభ మెక్కి యెవ్వారు నెఱుఁగ
కుండ నిచ్చెన దప్పించి యుండు మువిద
యట్టు లైనను నేగెద వమరపురికి. ౧౬౭

వ. అనుచుం జెప్పినయప్పలుకులు నిజంబుగా మనంబున నిశ్చ
యించి మఱునాఁడు మద్వచనప్రకారంబున నన్నియుం జేసి

నాఁటి నిశాసమయంబునఁ దోరణస్తంభంబున కరుగునప్పు
డంతకుమున్న యేనును నతిరయంబునం జని హరిమందిరం
బెక్కి యేకాదశీవ్రతపరాయణులై యున్న విప్రులు విన
నేఁడు మహామారీపతనం బగు నేమఱకుండుం డని పలికి
వారు గానకుండ నేను సురిఁగి యడిగితి వారు వెడలి వచ్చి
చూచి యరసి యెవ్వరిం గానక యది యాకాశవాణిపలు
కుగా నిశ్చయించి. ౧౬౮

క. హస్తములు మోడ్చి శాంతి
స్వస్తికమంత్రములు నెరయ వారందఱు లో
కస్తవ్యోక్తుల దుర్గం
బ్రస్తుతి సేయంగ నర్ధరాత్ర మగుటయున్. ౧౬౯

వ. అంతకమున్న యెవ్వరు నెఱుంగకుండఁ దోరణస్తంభం బెక్కి
యున్న మకరదంష్ట్రి యయ్యవసరంబున. ౧౭౦

క. స్తంభాగ్రతలమునను సం
స్తంభమ్మునఁ బవనుచేతఁ దల్లడపడుచుం
గుంభినిపైఁ నుఱుకుదునా
యంభోరుహనయన యనుచు నతిరావమునన్. ౧౭౧

వ. ఎలుఁగిడిన నయ్యెలుంగు విని యిదియ మహామారీభాషణం
బనుచు నమ్మహీసురులు మస్తకన్యస్తహస్తులై ప్రస్తుతింపుచు
నోదేవీ! మాకీర్తనంబు లుల్లంఘింపక మామీఁద లఘిం
పక మమ్ము మన్నింపు మనుచు నుండ సైరింపలేక మకర
దంష్ట్రి కంపంబు నొందుచు మఱియును. ౧౭౨

క. పడుదుం బడుదు ననంగాఁ
బడకు పడకు మనుచు వారు ప్రార్థింపంగా

నెడపని పలుకులప్రౌఢతయు
గుడిఁ బ్రతినాదమును శ్రవణఘోరంబయ్యెన్. ౧౭౩

క. తెలతెలవాఱఁగఁ బౌరులుఁ
గలవారందఱును జూచి కలకల నగఁగా
బలునగుఁబాటుల కోర్వక
యిలపై నా జంత కూలి యీల్గె రయమునన్. ౧౭౪

వ. ఏ నిట్లాఘోరంపుజలధి యభిమానంబును బ్రాణంబును గాని సమాధానంబున రూపిణితో నభిమతసుఖంబు లను భవించుచు నున్నంత. ౧౭౫

క. కమలాకరుఁ డనుపతి చి
త్రముగాఁ దనమంత్రివరుఁడు వ్రాసిన నిజమై
నమహాపురి నున్నాఁడ
త్యమితోన్నతి ననుచు జగము లాడఁదొడఁగినన్. ౧౭౬

క. ఆవార్తలు విని తత్పతి
పీవని మది నిశ్చయించి యిచ్చయలరఁగా
నావనితారత్నమునకు
నావృత్తాంతంబు చెప్పినం బ్రియ మెసఁగన్. ౧౭౭

క. ఏనును నీవుఁ గదలి య
మ్మానవపతిపురికిఁ బోదమా యనవుడు న
మ్మానినివచనంబుల క
త్యానందముఁ బొంది సకలధనములుఁ గొనుచున్. ౧౭౮

ఉ. దేవరఁ గాన నర్థిఁ జనుదేరఁగ నొక్కవనంబులోఁ గిరా
తావలి నన్నుఁ దాఁకిన నుదగ్రత నందఱ కన్నిరూపులై

చేవ దలిర్ప ఖడ్గమునఁ జెండఁదొడంగిన బంధుల న్వేస
న్వేపురఁ గూర్చి తెచ్చి కడు వీఁక దలిర్పఁగఁ జుట్టుముట్టినన్.

క. తెగి యేను దునుమఁ దొడఁగినఁ
బగగొని ఖడ్గహతి గోర్చి పైఁబడి కొందఱ్
దెగఁగాఁ గొందఱు గాల్సే
యెగయకయును మెలఁగ మిడుకనీక యదిమినన్. ౧౮౦

క. బెట్టు వడియుండ నొక్కటఁ
బట్టి నిగళబద్ధుఁ జేసి భామను సొమ్ముల్
ముట్టడిగొని యిచ్చోటికిఁ
బట్టుకొనుచు వచ్చి రిపుడు జలి యిచ్చుటకున్. ౧౮౧

వ. అంత నాభాగ్యంబున నిచ్చటికి దేవర విచ్చేసితి రనిన సత్యం
తసంతుష్టాంతరంగుం డై భీమభటాదులవలనుం గనుంగొని
నేఁ డిట్టిపుణ్యదివసం బగునే యని పలికి వసంతకువలను గనుం
గొని వలయుభటవర్గంబుం గొని చని కిరాతపల్లి ముట్టి
కొని మనసొమ్ములతోడ రూపిణిం గొని తెం డనిన నపరిమిత
పరివారుం డై చిత్రకరాదులతోడ దాడివెట్టి శబరాల
యంబు ముట్టికొని. ౧౮౨

చ. అమితకిరాతవీరులఁ గృతాంతునిపాలికిఁ బుచ్చి బోరనన్
రమణిని వర్ణనీయమృగరాజి ధనాదుల సంవినోదపా
త్రము లగుపక్షుల న్శబరరాజమనోహరకన్యకావలిం
బ్రమద మెలర్పఁ గైకొని ధరావరుపాలికి వచ్చి రంతటన్.

శా. తారానాయకబింబరత్నకలశీధారాళనిర్యత్సుధా
సారాభ్రంకషదుగ్ధవార్ధిలహరీసంతాననిత్యప్రభా

పారంపర్యపరాభవారభటికప్రాగల్భ్యభాస్వద్యశో
హారశ్రేణిపరిష్కృతాఖిలదిశాహస్తీంద్రకుంభస్థలా.

క. శ్రీరామాయణభారత
పారాశరసూక్తికూర్మపద్మప్రముఖా
పారపురాణవిలోచన
గౌరవమతిధన్య మంత్రిగణమూర్ధన్యా.

మాలిని. శరదమృతమయూఖశ్లాఘ తేజోమయాంగా
హరిహరపదపద్మధ్యానధన్యాంతరంగా
నరపతినయవిద్యానర్తకీనాట్యరంగా
పరబలతిమిరాళీభంజనోద్యత్ప్రతాపా. ౯

గద్యము. ఇది శ్రీమద్వెన్నెలకంటి సూరనామాత్యపుత్ర
తసగోత్ర పవిత్ర సుకవిజనమైత్రీ విధేయ అన్నయనామ
యప్రణీతంబైన షోడశకుమారచరిత్రంబు నందు ద్వితీయా
శ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

షోడశకుమారచరిత్రము.

పంచమాశ్వాసము.*

క. శ్రీచరణాంబుజసేవా
వైచిత్రీనిరత శిష్యవర్గమహాశ్రీ
ప్రాచుర్యమూలకరుణా
సూచితమాహాత్మ్య యన్నసూరామాత్యా. ౧

వ. అమ్మహీపాలునితో బేతాళుం డొక్కకథ విను మని యి
ట్లనియె. ౨

—♦ (5) భోజనవనితాశయ్యాచంగులకథ ♦—

మ. నతిపాత్ర మ్మగునంగదేశమున విష్ణుస్వామి యన్భూవసుం
డతిధన్యుండు శ్రుతాన్వితుండు మఘదీక్షాయుక్తుఁ డై సౌ
ఖ్యవి,శ్రుతుల౯ యౌవనరమ్యులం దనదుపుత్రు ల్మువ్వు
రం జూచి త,త్క్రతుకృత్యంబున కొక్కకచ్ఛపము దేరం
బంచె వారాశికిన్. ౩

క. పనిచినఁ జని వార్ధితలం
బున నారసి యొక్కకూర్మముం గని పొలకఁ
పును బిచ్ఛిలంబు నగుత
త్తను వంటఁగ రోసి తరుణతాగర్వమునన్. ౪

---

*తృతీయ చతుర్థాశ్వాసములు లభింపలేదు.

మ. వనితాచంగుఁడ దీనికంపునకు నోర్వంజాలఁ జేపట్ట నే
నని యం దొక్కఁడు వల్కెఁ; నొక్కరుఁడు శయ్యాచం
డన్ దీనిమై, ఘనదుర్గంధము దుస్సహం బనుచు నోఁ
బాసెఁ; నొక్కఁడు భోజనచంగుం డను దీని ముట్ట
యిచ్చన్ రోసె భూమీశ్వరా.

మ. ఘనగర్వాంధమనస్కులై యిటులు దీక్షాభంగదోషంబ
జ్ఞానకుం డుండునధోగతిం దలఁప కాచారంబు ధర్మక్రమ
బును నూహింపక కచ్ఛపంబుఁ బోరిచూపుల్ సూచి
యంటు కే,చినగర్వంబున నేగి రుద్ధతులకు న్సిద్ధించునే
ర్మముల్.

వ. చని యాముగ్గురుం దమలోన వాదు మానక తమతాఁ
మ్యంబులం దగువారి నడిగి తెలిసికొంద మని కడంక విట
కాధిశుం డైన సేనజిత్తుపాలికి నరిగి,

క. సంగడిస నిలిచి భోజన
చంగుండను నేను యువతిచంగుఁడ శయ్యా
చంగుఁడ నే ముగ్గురలో
సం గడుసుఖి యెవ్వఁ డనిన నవకుతుకమునన్.

క. ఈరే యిచ్చట నిలువుం
డారసెదఁ బ్రభాత మగు డనంతర మనుచు
న్వారల నెంతయు నాదర
మారంగా నిలిపి నృపతి యాదివసమునన్.

క. రాజమ్మృగనాభిపరిమళ
రాజితకలితోపదంశరసయుతగంధ

భ్రాజితశాల్యోదనమును
భోజనచంగునకు మోదమునఁ బెట్టుటయున్. ౧౦

క. అన్నంబు కమరువలచుచు
నన్నది భోజనము సేయ నొల్ల ననుచుఁ దా
నన్ననఁ దొలంగి వచ్చిన
నన్నరపతి కారణంబు నరయించుటయున్. ౧౧

వ. పితృవనక్షేత్రంబునం బండినధాన్యంబున నైనయన్నం బిది
యన్నిలవు ప్రేతధూమావృతం బగుటచేతం గమరువలచెడి
ని క్లెఱుంగునే యని కొనియాడి వాని భోజనచంగుంగా ని
శ్చయించి. ౧౨

గీ. ఒప్పు గలుగుదాసి నొక్కతెఁ జందన
మాల్యపట్టవస్త్రమండనములఁ
జెలువు మీఱునట్లు చేసి నారీచంగు
పాల నుండు మనుచుఁ బంచుటయును. ౧౩

వ. అది డగ్గఱిన నాసుభగుండు దానియొడలు మేఁకగదురు వ
లచుటయు ను నాక్షణంబ. ౧౪

గీ. ముక్కు మూసికొనుచు మునుకొని రోయుచుఁ
జాల నేవ పడుచు శయ్య డిగ్గి
యిట్టికష్టకాంత నెందును గానము
వెదకి యనిన మనుజవిభుఁ డెఱింగి. ౧౫

వ. ఆదాసిం బిలిపించి యిట్టికంపు వచ్చుటకుం గారణం బేమి
యని పరికించి. ౧౬

గీ. జనని కడచిన నత్యంతశైశవమునఁ
గోలె నది యొక్కమేఁకచ న్గుడిచి పెరుఁగు

కెఱఁగి నాఁ (డది యెఱుఁ)గుట యిచ్చ మెచ్చి
యధిపుఁ డతని నారీచంగుఁ డని నుతించె. ౧౭

క. సంగతసప్తాస్తరణో
త్తుంగం బగుపాన్పు ప్రియముతో నిడి శయ్యా
చంగు శయనింపఁ బనిచిన
నంగం బాశయ్యఁ జేర్చి యాక్షణమాత్రన్. ౧౮

క. ఒడ లొత్తె ననుచు వాఁ డెలుఁ
గడరఁగ వాపోవుచును రయంబున నాయి
ల్వెడలి చనుదేర భూపతి
యడుగుచు నాశ్చర్య మంది యంగ మరయఁగాన్. ౧౯

వ. ఏడుపఱుపులక్రింద నున్న వెండ్రుక యొత్తిన. ౨౦

క. ఒడల వలయంబులాంఛన
మడరఁగ నొకరోమ మొత్తి యరుణచ్ఛవి నే
ర్పడి యునికి సూప నచ్చెరు
వడి శయ్యాచంగుఁ డనుచుఁ బ్రస్తుతి చేసెన్. ౨౧

క. ఈవిధమున నవ్విభుఁ డా
మూవురయంతరము నరసి మోదంబున సం
భావించి యిష్టధనములు
భాప మలర నిచ్చుటయును బరమప్రీతిన్. ౨౨

వ. భోగపరాయణులై యానగరంబున నుండి రంత నక్కడ.

క. తనయాగము మానినఁ ద
జ్జనకుఁడు భార్యయును దానుఁ జాల నియతిమై
ననశనదీక్షాపరతం
దనువు దొరఁగి సురనికేతనంబున కరిగెన్. ౨౪

వ. అని కథ చెప్పి యీముగురయందు జనకుమరణం బెవ్వరిం
జెందు నని యడిగిన. ౨౫

సీ. ప్రకటంబుగా నేడుపలుపుల క్రిందట
నున్నట్టి వెంద్రుక యొత్తినట్టి
యత్యంతభోగి శయ్యాచయగుఁ బొందదు
కమఠంబుఁ బట్టనికడిఁదియఘము
మేలుఁ గీడు నెఱుంగఁజాలెడునట్టి త
జ్జ్ఞులుగాని యెంతయు సుఖులుగారు
గాన భోజనచుంగకామినీచంగుల
యాగవిఘ్నంబున నైనయఘముఁ

దల్లిదండ్రులు గడచిన తద్దురితము
పొందు ననిన నదృశ్యుఁడై భూజమునకు
వీఁక వేతాళుఁడరిగిన వెంటనరిగి
బలముమీఱఁగఁబట్టి భూపాలసుతుఁడు. ౨౬

వ. మగిడి చనఁ దొడంగిన నింక నొక్కకథ వినుమని వేతా
ళుం డిట్లనియె. ౨౭

—♦ (౯) జ్ఞానవిజ్ఞానశూరుల కథ ♦—

సీ. సురపురిజయిని నాఁ బరఁగునుజ్జయిని ము
న్బుణ్యసేనుం డను భూవిభునకుఁ
జాల నిష్టుఁడు హరిస్వామి యన్విప్రుండు
వినుతచరిత్రుఁడై పెనుపునొందు
నతనికి వేదవేదాంగపారగుఁడు దే
వస్వామి యనియెడు వరసుతుండు

భువనసన్నుత యనఁబొల్చు సోమప్రభ
యనుకన్యయును గల్గె రామ్యగాత్రి
జ్ఞాని కొండెను నన్ను విజ్ఞాని కొండె
నధికశూరున కొండె ని మ్మనన్యనొల్ల
నిదియ నిశ్చయ మనుటయు నిచ్చయలర
నతఁడు నట్టులచేసెదననియె నంత. ౨౮

మ. ఇనవంశుం డగురాజు తత్పురముపై నేతెంచినం దాను మా
ర్కొనఁగా నోపక పుణ్యసేనమనుజేంద్రుం డాహరిస్వామి న
జ్జనవాధాగ్రణిపాలికిం బనుప నుత్సాహంబుతో నేగి పో
యినకార్యంబు ఘటింపఁ జేసి పురికై యేతేరఁగా నయ్యెడన్.

క. శ్రీనందనసమభావుఁడు
భూనందితుఁ డొక్కవిప్రపుత్రుఁడు నాకు
న్నీనందన నిమ్మని సుజ
నానందచరితుని నతని నర్థి నడిగినన్. ౩౦

క. జ్ఞానివొ శూరుండవొ వి
జ్ఞానివొ నాతనయ యిట్టిచందమువానిం
గాని వరియింప దన వి
జ్ఞాని నని పరీక్ష నేర్పెసఁగఁ జెప్పుటయున్. ౩౧

క. ప్రమదంబునొంది విప్రో
త్తమ నాసుత నీకు నిచ్చెద న్నేఁటికి స
ప్తమ మగుదివసమున వివా
హముచేసెద ననుచు నిశ్చయంబుగఁ బలికెన్. ౩౨

గీ. సదమలజ్ఞాని యొకరుండు సదనమునకు
వచ్చుటయుఁ గన్నతల్లి భావంబెలర్పఁ

దనయ నిచ్చితి నేఁడవదినమునందు
నీకుఁ బెండ్లిచేసెద నని నిశ్చయించె. 33

క. అతసిసుతుఁ డొక్కయెడ కొక
క్రతువునకుం జనిన నతనిఁ గని రూపబలా
న్వితుఁ డొకవిప్రసుతుండు స
న్నుతచరితా నాకు నీయనుజ నిమ్మనినన్. 34

క. జ్ఞానివొ శూరుండవొ వి
జ్ఞానివొ నాయనుజ యిట్టిచందము వానిం
గాని వరియింప దన్నను
నే సతిశూరుండ ననుచు నెంతయుఁ గడఁకన్. 35

వ. ధనుర్విద్యాకౌశలంబును మల్లవిద్యాపెంపునుం బ్రకటించిన.

క. ప్రమదంబు నొంది విప్రో
త్తమ నాయనుజాత నిచ్చెద న్నేఁటికి స
ప్తమ మగుదివసమున వివా
హము చేసెద ననుచు నిశ్చయంబుగఁ బలికెన్. 36

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రత్యేకనిశ్చయంబులు చేసికొని హరిస్వామి
యు దేవస్వామియు సదనంబునకు వచ్చి యొండొరువుల
తోడం దమతమ నిశ్చయంబులు చెప్పక కన్యతల్లి నొడివిన
దినంబునకు వలయుపదార్థంబు లలవరించి రంత. 37

క. జ్ఞానియు శూరుండును వి
జ్ఞానియు నాలగ్నతిథికి సంభ్రమ మెసఁగం
గా నరుగుదెంచి రత్తఱిఁ
గానఁబడకపోయె విప్రకన్య యరుదుగన్. 38

ఉ. దానికిఁ దల్లిదండ్రి వసుధామరవర్యుఁడు జ్ఞానిఁ జూచి యే
మైనది నాతనూజ యని యడ్గిన నింతకము న్వదృశ్యుఁడై
దానవుఁ డొక్కఁ డెంతిఁ గొని తద్దయు వీఁకను వింధ్యభూమి
భృత్, తొక్కానన భూమి సొచ్చె ననఁగా విని యెంతయు సంభ్ర
మంబునన్. ౪౦

మ. వెఱవార న్వెసనేగుతే రొకటి యావిజ్ఞాని గావింప సు
స్థిరశౌర్యం బెసఁగంగ శూరవరుఁ డాతేరెక్కి వింధ్యావని
ధరకాంతారము సొచ్చి యుగ్రగతి నాదైత్యేంద్రునిం దాఁకి
భీకరబాణంబుల వానిఁ ద్రుంచి వడి నాకన్యామణిం దె
చ్చినన్. ౪౧

గీ. కరము ముదమంది పుత్త్రికఁ గౌఁగిలించి
తగిన పెండిలికొడుకుల ముగురఁ గాంచి
మువ్వురును నుపకారు లీ ముగురయందు
దగినవరుఁ డెవ్వఁడని చింతఁ దగిలియుండె. ౪౨

క. అని కథచెప్పి నరేంద్రా
ఘను లామువురందు విప్రకన్యావరణం
బున కెవ్వఁడర్హుఁ డనుటయు
జననాయకుఁ డిట్టు లనియె సరసత మెఱయన్. ౪౩

ఉ. ఆరసి జ్ఞానదృష్టిఁ గమలానన యున్నెడఁ జెప్పినాతఁడుం
దేరుఘటించి నాతఁడు మదింబరికింపఁగఁ గన్యరాకకుం
గారణమాత్రముల్ దనుజసుస్మరుఁడై వరవర్ణిఁ దెచ్చె నే
పారఁగఁ గాన శూరుఁడ మహార్హుఁడు కన్యవరింప నావుఁడున్

క. ఘనరయమున వేతాళుఁడు
చని తరు వెక్కుటయు వెంటఁ జని పతి మగుడం

గాని తేరఁగ నింకొకకథ
విను మని యాతనికి వింత వేడుక దనరన్. ౪౫

—• (7) మదమంజరికథ •—

క. మనుజేశ్వర శుద్ధపటుం
డనురజకుం డొకఁడు మోహనాకార మహీ
జనవినుతను మదమంజరి
యనియెడివరపుత్త్రిఁ గనియె నంబవరమునన్. ౪౬

వ. అన్నారీమణిమోహనాకారంబు గనుంగొని ధవళుం డనుర జకుండు మనోభవాధీనమానసుం డై న వానిజనకుం డెఱింగి దానిజననీజనకుల నొడంబఱిచి యక్కన్యం దనతనూజునకు వివాహంబు గావించుకొని పురంబునకుం దోకొని పోయిన.

క. ధవళుండును వేడుక నా
ధవళాంశుముఖి న్వినూత్నధవళాంబుజచా
రువిలోచనఁ బొంది మనో
భవసౌఖ్యము నొందుచుండెఁ బాయని వేడ్కన్. ౪౭

ఉ. అంతట నొక్కనాఁడు దనయల్లుని గూఁతును దోడితేర న
త్యంతముదం బెలర్పఁగ నిజాత్మజు శుద్ధపటుండు పంపఁగా
నెంతయుఁ బ్రీతి వాఁ డరిగి యిద్దఱఁ దోడ్కొని యేగుదెం
చుచో, సంతతశోభితం బయిన చండికగేహముపొంత న
క్కడన్. ౪౯

క. ధవళుండు దనమఱందిని
ధవళేక్షణ నచట డించి తానొకఁడుఁ బ్రభా
ధవళ మగు భద్రకాళీ
భవనంబున కరిగి యధికభక్తియుతుం డై. ౫౦

క. తను విధి కడుఁ బ్రేరేపఁగ
మును బ్రొక్కితి నని కత్తారమునఁ దనగళముం
దునుముకొని తల యుమాపద
వనజంబులమీఁద నిలిపి వ్రాలె ధరిత్రిన్. ౫౧

వ. అత్తెఱం గెఱుంగక యెంతయుం దడ వెదురుచూచి వాని మఱంది దేవిమందిరంబున కరిగి యాచందం బైనయతనిం గనుంగొని డెందంబునం దల్లడిల్లి నాకు వీనితోడిద లోకంబు గాక యని శిరంబు ద్రెంచుకొని తానునుం గూలిన. ౫౨

క. పడఁతుక యయ్యిద్దఱు నటఁ
దడయుటకును మది భయంబు దనుకఁగ వెస న
గ్గుడిలోని కరిగి యిరువురుఁ
బడినవిధముఁ జూచి శోకభయవిహ్వల యై. ౫౩

క. ఆవరుఁడు సహోదరుఁడును
జీవంబులఁ బాసి యుండ జీవముతో నే
నివార్త తల్లిదండ్రుల
కేవిధమునఁ జెప్పఁ బోదు నిం కిట ననుచున్. ౫౪

క. జీవంబు విడుచుతలఁపున
దేవీభవనంబుపొంత దీర్ఘతరువునం
దీవ యురి వెట్టి తత్సతి
యావిశ్వసవిత్రి నిట్టు లని నుతియించెన్. ౫౫

శా. శ్రీరామాధిపవాగ్వధూవరులు నీశ్రీపాదసేవారతుల్
శ్రీరమ్యంబులు నీమహత్త్వములు నీశృంగారసాహిత్యలే
ఖారూపంబు మహేశుదేహము జగత్కల్యాణి నీసత్త్వమె
వ్వారుం బ్రస్తుతి సేయనేర్తురె కృపావారాశి కాత్యాయనీ.

వ. అని వినుతించినం బ్రసన్నయై యాజగన్మాత సోదరునిం బ
తిని బ్రతికించెద నయ్యిరువురశిరంబులు దేహంబులఁ గది
యింపు మనిన సంతసిల్లి యంధకారంబున నెఱుంగక. ౫౭

గీ. మగనిబొందె నన్నమస్తకం బొనఁగూర్చి
యన్నశిరము మగని నంటఁగూర్చెఁ
దలఁపఁ గీడువడినతనువులతో వారు
జీవకలితు లైరి దేవికరుణ. ౫౮

వ. అని కథఁ జెప్పి వేతాళుండు నరేంద్రా వీరిలోన నింతికిం బతి యెవ్వఁ డగు నని యడిగిన నవ్వ్యాచు సకలేంద్రియంబులందును శిరంబు ప్రధానం బగుటఁ బతిశిరంబువాఁడు పతి యగు ననిన వేతాళుఁ డెప్పటియట్ల తరువున కెగిసిన మగుడం బట్టి తెచ్చునప్పుడు వేతాళుం డతని యాతాయాతంబుల డస్సితివి యే నడుగుప్రశ్నంబుల కుత్తరంబులు సెప్ప నీవ కాని యెవ్వరు నేర రింక నొక్కకథ విను మని యి ట్లనియె

(8) దేవసేనచరిత్రము

క. మును వీరబాహుఁ డనియెడు
మనుజేశ్వరుపేట రూపమహిమోన్నతుఁ డై
పెనుపొందెను ధనవంతుం*
డను వైశ్యకుమారుఁ డుజ్జ్వలాకారమునన్. ౬౦

గీ. అతఁడు దేవసేన యనియెడుకన్యక
యౌవనాభిరామ నసమధామఁ
జూచి మన్మథాస్త్రశోషితహృదయుఁ డై
యాత్మలోనఁ దాప మగ్గలింప. ౬౧

* ధనదత్తుఁడు, ధర్మదత్తుఁడు - అని యీకథలో నేకలదు

క. పరమేశుఫాలశిఖి యు
ద్ధురతం దనుఁ గాల్చ మంటతోడను మదనుం
డురవడి డెందము సొచ్చిన
కరణిం గామాగ్ని లోనఁ గాల్పఁదొడఁగినన్. ౬౨

వ. ఆవాలుఁగంటి యొంటి విహరించునెడకుం జని తలం పెఱిం
గించిన నది లజ్జావనతవదన యగుచు ని ట్లనియె. ౬౩

గీ. నను సముద్రదత్తుఁ డనుగుణాధికునకు
నిచ్చినాఁడు తండ్రి యెల్లి పెండ్లి
యనఘ నేను బరునియంగన నై యుండఁ
దగునె యిట్టితలఁపుఁ దలఁప నీకు. ౬౪

క. అనుటయు నాధనదత్తుఁడు
మనసిజదందహ్యమానమానసుఁ డై ప్రా
ర్థన మొనరింపంగా ని
ట్లనియెం గమలాయతాక్షి యతిమధురముగన్. ౬౫

గీ. పెండ్లియాడి యేను బ్రియుని బొందకమున్న
నిన్నుఁ జెందుదాన నిక్కువంబు
నమ్ము రాకయున్న నాసుకృతము నీద
యనినఁ బ్రియముతోడ నరిగె నతఁడు. ౬౬

సీ. అపరదినంబునయందు శోభనలగ్న
మాసన్న మగుటయు నసమమహిమఁ
దల్లియుఁ దండ్రియుఁ దగుకులోచితమంగ
ళోపచారములు పెంపొందఁ జేసి
చెలువారఁ గన్యకు శృంగార మొనరించి
భద్రంబు మీఱ సముద్రదత్తు

సకుఁ బెండ్లి యొనరించి నాఁటి నిశావేళ
నాతనిశయ్యకు ననుచుటయును
దనమనంబున నెంతయుఁ దమక మడరఁ
గవియ వేమఱపడిన నాకాంతుతోడ
భయము లజ్జయు మదిలోనఁ బాయఁబెట్టి
యెంతయును ధైర్యమున నింతి యిట్టు లనియె. ౬౭

గీ. అధిప యేను సత్యహానికి నోర్వక
యొకటి నీకుఁ జెప్ప నుత్సహించి
వెఱచి యున్నదాన విపులధైర్యముతోడ
నవధరింపవలయు నత్తెఱంగు. ౬౮

వ. నిన్న ధనదత్తుఁ డనువాఁడు నన్నుఁ గామించి యేకతంబునం బట్టి సమకట్టిన వాని వారించుటకు నోర్వక యేను వివాహానంతరంబున వచ్చెద నని వానికి సత్యంబు చేసితి నాసత్యంబుఁ బాలింపు మనిన నోడంబడి సముద్రదత్తుండు తన్నుం బంచిన. ౬౯

క. ఆరమణి రత్నభూషణ
హారావళి వెలుఁగ నొంటి నరుగఁ దొడంగెం
దారావళివృతమూర్తి
స్ఫారాకృతి యొప్పు రాత్రిసతియుం బోలెన్. ౭౦

వ. ఇట్లు విజనం బగు పౌరమార్గంబున నిరర్గళగతి నరుగు సమయంబున. ౭౧

సీ. మిడిగ్రుడ్డులును గోరమీసంబులు మహాభు
జములు విస్తీర్ణవక్షఃస్థలంబు

సతికఠినంబుఁ గాలాంజనాభము నైన
విగ్రహంబును గుఱ్ఱువెండ్రుకలును
నీలాంబరంబును నిర్దయభావంబు
నత్యంతభయదంబు నగుచుఁ దనరు
ఘనతరనిబిడాంధకారభయంకర
శబరసేనాపురస్సరుఁడు వోలె
ససమనక్షత్రరత్నచౌర్యమున కంబ
రంబుఁ బ్రాఁకి సమర్చిన రజ్జు వనఁగ
మెఱసి యసిదీప్తిపుంజంబు మిన్నుముట్టఁ
జోరుఁడొక్కండు వచ్చి యాసుదతిఁ జేరె. ౭౨

క. ఎక్కడిదానవు నడురే
యెక్కడికిం బోయె దొంటి నిప్పుడు నాచేఁ
జిక్కితి రమ్మని యక్కఱి
యక్కటికము దొలఁగి తమక మడరెడుమదితోన్. ౭౩

గీ. రాజవదన యేఁ జోరులరాజ నాకు
నీవుఁ దొడవులుఁ జిక్కితి నిలువుమనుచు
మగువ కరపంకజమువట్టి తిగిచె రాజ
కదళిఁ గబళించు నున్మదగజ మనంగ. ౭౪

వ. ఇట్లు కరంబు వట్టి తిగిచినం గరంబు భయంబునొంది య
య్యైన నీతొడవులు గైకొని నన్నురుగంగనిమ్ము క్రమ్మఱి
మగిడి వచ్చెద ననిన నవ్విధము నవ్వనితం గనుంగొని. ౭౫

చ. మనసిజరాజ్యలక్ష్మి యగుమానవతీమణి నేకతంబునం
గనుఁగొని యిచ్చ నీప్సితసుఖంబులఁ బొందక నీవు వోయిర
మ్మనియెడు కూళుఁడుం గలఁడె యంగన యిట్టులు వల్కె

దేటికి, న్వనితలు నేఱులు న్మగిడి వచ్చుట గల్గునె పాసిపో
యినన్. ౭౬

క. అనవుడు నావనజానన
తనవృత్తాంతంబుఁ జెప్పి తడయక వత్తుం
జననిమ్ము బొంక నావుడు
విని చోరుం డాత్మలోన విస్మితుఁడగుచున్. ౭౭

సీ. వామాక్షి క్రమ్మఱ వచ్చుట నిజమేని
మును నీవు ధర్మదత్తునకుఁ జేసి
నట్టి సత్యముసేయు మనుటయుఁ బ్రియమంది
యాపద్మలోచన యట్ల చేసెఁ
దస్కరుకడఁ బాసి ధర్మదత్తునిపాలి
కరుగుటయు ను జోద్యమంది యతఁడు
సత్యంబు దప్పక చనుదెంచినప్పుడ
వరదేవతవు నీవు పద్మగంధి
కన్య వైననాఁడు కడువేడ్కఁ గోరితి
గాని యిప్పు డన్యకాంత వైతి
కాన నిన్నుఁ జేరఁ గాంతునిపాలికిఁ
జనుము నెమ్మి ననుచుఁ బనుచుటయును. ౭౮

క. ఇంతి యసత్యభయంబున
నెంతయు వెసఁ జోరుకడకు నేగి తనదువృ
త్తాంతముఁ జెప్పిన మది న
త్యంతాశ్చర్యంబు నొంది యాతఁడు కరుణన్. ౭౯

క. నీసత్యమునకు మెచ్చితి
నీసత్యముఁ దగవుఁగలదె యింతులకెందున్

నీసొమ్ము నిన్నుఁ గైకొను
నాస యుడిగి నాథుకడకు నరుగు మనుటయున్. ౮౦

క. తన పతికడకుం దాఁ జని
వనితామణి తాను బోయి వచ్చిన విధ మె
ల్లను జెప్పిన విని పతి మె
చ్చొనరఁగఁ గైకొని సుఖాబ్ధి నోలలనాడెన్. ౮౧

వ. అని కథచెప్పి వేతాళుండు. ౮౨

క. ఆముగ్గురలో సాత్త్విక
తామసహితుఁ డారయ ధనదత్తుఁడో చోరుం
డో మగువమగఁడో యనుటయు
నామనుజాధీశుఁ డిట్టులను నాతనితోన్. ౮౩

సీ. పరపురుషునికడ కరిగెద నన్నడ్డ
విడువంగఁదగు నింతి విడువఁడయ్యెఁ
దలపోయఁగ సముద్రదత్తు చిత్తంబున
సత్త్వగుణంబు లేశంబు లేదు
పరకాంత నృపదండభయమునఁ గవియని
ధనదత్తునందు సత్త్వంబు లేదు
ముచ్చు ప్రాణములపై వచ్చినం జేరిన
యర్థంబు విడువని యట్టివాఁడుఁ
దలఁప నిట్లయ్యె లోభ మింతయును లేక
మణివిభూషలు మానినీమణియుఁ దనకు
నబ్బి యుండఁగఁ బొమ్మని యట్లు వనిచె
జగములోపలఁ జోరుండె సాత్త్వికుండు. ౮౪

వ. అనిన వేతాళుండు జనపతికి నదృశ్యుం డగుచు వృక్షంబున

కరిగిన వెనువెంటం జని తన్నా మనుజవిభుండు పట్టి తెచ్చె
నప్పుడు మఱియు ని ట్లనియె. ౮౫

క. అడిగిన నెవ్వారికి నే
ర్పడఁ జెప్పఁగరానియట్టిప్రశ్నంబులు చో
ప్పడఁ జెప్పితి నీమదికిం
గడ గలదే యింక నొక్కకథ విను మనియెన్. ౮౬

—♦ (౮) వైశ్యకన్యకథ ♦—

సీ. (పూర్వకాలంబునను) భానుపురమునందు
ఘనుఁడు సూర్యప్రభుం డను మనుజనాథుఁ
డలఘుకీర్తి చందనమలయాద్రి యనఁగ
నెమ్మి రాజ్యంబు సేయుకాలమ్మునందు. ౮౭

క. ధరలోనఁ దామ్రలిప్తా
పురి ధనదత్తుఁ డను వైశ్యపుంగవుఁడు మనో
హరకాంతిరూపగుణములఁ
గర మరుదుగఁ దనరునట్టి కన్నియఁ గనియెన్. ౮౮

క. కప్పారు తుఱుమునున్నతి
యొప్పారెడు చన్నుఁగవయు నురుతరగరిమ
న్నొప్పారు నితంబంబును
నప్పొలఁతికి జవ్వనమున నందము చేసెన్. ౮౯

క. అంతట విధికృతి జనకుం
డంతము నొందుటయుఁ దాను నమ్మయు దుఃఖా
క్రాంతయయి రాజవరులకు
నెంతయు భయమంది యర్థమెల్లను గొనుచున్. ౯౦

వ. పుత్రియుం దానును నర్ధరాత్ర సమయంబునఁ బురంబు నిర్గ
మించి. ౯౧

క. తమభీతిశోకతమములఁ
దమమధికంబైనఁ దెరువుదప్పి యరిగి శ్మా
లమున నిడినచోరుని న
గ్రమునం గని యులికిపడుచుఁ గంపించుతఱిన్. ౯౨

క. వడిఁ గొఱ్ఱు కంఠమున వెలు
వడి యునికిం జేసి నొప్పివడఁ గ వాఁడుం
గడుపుబ్బ మొలుగఁ దొడఁగిన*
నెడగలుగుచు వైశ్యకాంత యెవ్వఁడవనినన్. ౯౩

మ. తెలవా చోరుఁడ శూలసంగతుఁడనై తిం గ్రూరకర్మంబుచేఁ
గొఱఁతం బొందితిఁ జావురా దకట నాకుం దొల్లి పాపంబులే
గుఱి లేకుండఁగఁ జేయఁబోలుదుఁ గదుఁ గుప్పించె ఱల్వే
దన, లుఱ చై యెందును బాపకర్ములకు నేలా మంచిచా
వబ్బెడున్. ౯౪

వ. అని పలికి మీరా రెవ్వ రెవ్వలనికిం బోయెద రనిన నవ్వనిత
నియె. ౯౫

క. పతిచచ్చినఁ దల్లడిలుచు
సుతఁ దోకొని దిక్కుమాలి చుట్టలకడకుఁ
గతి చెడి పోయెద నని తా
నతిదుఃఖిత యగుచునుండె నాసమయమునన్. ౯౬

క. రేరాజు వొడిచె యెక్కినఁ
జోరుం డావైశ్యకాంతసుత నతిసుభగా

---

* కడుపుర్గములంగ్గందొడంగిన- నెడగలయుచు.

కారం గనుఁగొని కడుఁ బ్రియ
మారఁగ ని ల్లనియె దానియంబికతోడన్. ౯౭

సీ. అమితధనంబు శుల్కముగ నిచ్చెద నీకుఁ
దనయ నాకొసఁగి చేదారవోయఁ
బుత్రార్థముగ నన్యపురుషుని బొందంగ
ననుమతి యిచ్చెద నవ్విధమునఁ
బుత్రునిఁ గనిన నాపుత్రుఁ డై వాఁడు దు
ష్కృత్ముని నను నూర్ధ్వగతికిఁ బుచ్చు
నాత్మసంభోగసౌఖ్యానందకందళి
తాభిలాషుండ నై యడుగ నిపుడు
పేఁడు గాఁబు లాడెదు నని విడిచిపోక
యింతినిచ్చెద ననుమన్న నియ్యకొనుఁడుఁ
దన సమీపంబునందున్న ధనము సూపఁ
బుచ్చుకొని తనసుత దారవోసె; నతఁడు. ౯౮

వ. ఇట్లు ధారవోయించుకొని ప్రముదితాంతరంగుం డై సంతా
నార్థంబుగా నక్కన్య యన్యపురుషుం బొంద ననుమతి యి
చ్చి యాక్షణంబ ప్రాణంబులం బాసిన నచ్చోటు వాసి
ఘనం బగుధనం బాబరించుకొని పుత్రికాసమన్విత యై
సూర్యప్రభుని పురంబునకుం జని ధనంబిచ్చి తగువారిచేత
నచ్చోరునికి నగ్నిసంస్కారాదులు చేయించి తన పినతండ్రి
యగు ధనపాలుని మందిరంబునకుం జని సుస్థితినుండి యొక
నాఁడు. ౯౯

క. సౌధమున నుండి వేడుక
నాధనవతి యొకమహీసురాత్మజు రూప

శ్రీధాముని వరకాంతిసు
ధాధామునిఁ జూచి రాగతరళిత యగుచున్. ౧౦౦

క. మానసభవబాణాహతి
మానము గోల్పోయి తనదుమాతకు మదిలో
నూనినవిప్రకుమారుని
పై నెయ్యముఁ దనదుతాపభరముం దెలిపెన్. ౧౦౧

వ. ఇట్లు దెలిపినం జోరవాక్యంబు మనంబునం దలంచి యఘంబు లేమికి నిశ్చయించి యెవ్వరు నెఱుంగకుండ వానిం దోతేర నొక్కదూతికం బుచ్చిన నాసాబగుం డిట్లనియె.

గీ. పంచశతరూప్యకంబులు వాయ కేను
నిచ్చలు వ్యయంబు సేయుదు నేఁడుమాత్ర
మిప్పు డేనూఱురూకల నిచ్చితేని
నరుగుదెంతు లేకున్న రా ననుచుఁ బలికె. ౧౦౨

ఉ. అప్పుడ యేగి దూతి యటఁ జాడినమాటలు వైశ్యకాంత
కుం, జెప్పిన దానిచేతికిని శీఘ్రము యర్థము నిచ్చి యేరికిం
జెప్పక రాత్రి రమ్మనినఁ జేకొని తా నమరేయి వచ్చి య
య్యొప్పులకన్య నింపుమెయి నోలల నార్చె సుఖాంబురాశి
లోన్. ౧౦౪

వ. ఇత్తెఱంగున నత్తెఱవతోడి యభీష్టలీలలం దగిలి యారాత్రి గడపి ప్రభాతంబున నిజనివాసంబున కరిగి హారలతానామవారవనితాలోలుం డై యుండెఁ, దత్సమాగమంబున వైశ్యపుత్రి దౌహృదలక్షణంబున నుల్లసిల్లె. ౧౦౫

క. గొంతివిధంబున గర్భం
బెంతయు గూఢముగఁ దాల్చి యినసమతేజుం

గాంతినిధి రాజలక్షణ
వంతు శుభాకారు నొక్కవరసుతుఁ గాంచెన్. ౧౦౬

వ. ఆపుత్త్రుఁ గాంచిననాఁటిరాత్రి గౌరీరమణుండు రమణికిఁ గల సన్నిధిసేసి యి ట్లని యానతిచ్చె. ౧౦౭

మ. తరుణీ నీసుతుఁ బెట్టెలోనిడి నృపద్వారంబునం బెట్టు మె
వ్వరునుం గానకయుండ నిప్డు చని లేవం గాంచి సూర్యప్ర
భుం, డురుతేజంబున వానిఁ జూచి మదిలో నుప్పొంగుచుం
బుత్త్రుఁగా, నిరవద్యోత్సవలీలమైఁ బెనుచు వీని న్నాదు ది
వ్యాజ్ఞ మై. ౧౦౮

వ. అనుటయు. ౧౦౯

క. పతిలేనిసుతుఁడు గలుగుట
యతినింద్యం బగుట మున్న యాత్మ పగచున
య్యతివ పరమేశునానతి
నతిసంతోషంబు నొందె నాక్షణమాత్రన్. ౧౧౦

చ. తనకపు డీశ్వరుండు విదితంబుగ నత్తెఱఁ గెల్లఁ జెప్పిన
న్నివని ప్రియ మంది సజ్జ నిడి నిర్మలచేలము గప్పి తత్సుతుం
బెనుచు ఋణంబులేమికయి పెంపున మాడలు వేయి కొం
గునం, దొనరఁగఁగట్టి కొంచుఁ జని యుంచెను రాజగృహం
బు వాకిటన్. ౧౧౧

వ. అ ట్లెవ్వరు నెఱుంగకుండ నప్పట్టిం బెట్టి వచ్చి యక్కోమటి లేమ తనతల్లి గృహంబున నిశ్చింతంబున నుండె నంతకమున్న మేదినీకాంతుండు సంతానార్థి యై పరమేశ్వరప్రార్థనంబు చేయుట నద్దేవుండు కరుణించి నాఁటిరాత్రి కలలోనం బొడసూపి యఖర్వసార్వభౌమపాత్రం బగు పుత్త్రుండు ప్ర

భూతంబున నగరివాకిట నుండెదుఁ గైకొని పెనుపు మని
యానతిచ్చిన దానతుఁ డై యానందంబునుం బొంది వేఁడవ
నగరిమోగసాలకుం జని యబ్బాలునిం గాంచి మహోత్సవం
బు లొనరించి చంద్రప్రభుం డను పేరిడి పెనుప నక్కుమా
రుండు గ్రమవర్ధితుండు ను, సకలవిద్యావిశారదుండు ను నై
[illegible] పూర్ణయౌవనంబు నొందినసమయంబున. ౧౧౨

[illegible] క్ర[illegible]రుఁ జంద్రప్రభు నిల
కభిషిక్తుం జేసి (యడవి) కరిగి నగసుతా
విభుఁ గొల్చుచు సూర్యప్రభుఁ
డభినవయోగాభినిష్ఠ ననువులు దొఱఁగెన్. ౧౧౩

క. జనకుండు మేను దొఱఁగుట
విని చంద్రప్రభుఁడు నాత్మ వివశుం డై యో
లిన పారలౌకికక్రియ
లనూనముగఁ జేసి తా గయకుఁ జని యచటన్. ౧౧౪

వ. వేదచోదితానుష్ఠానంబు నొనరించి పిండప్రదానంబు సేయం
గరం బెత్తుటయు నక్కజంబుగా నాసమయంబున. ౧౧౫

గీ. అంచిత పవిత్రభూషణం బైనకరము
కంకణసముజ్జ్వలం బైనకరము గాఁగ
నలఘుశంఖశస్త్రాంకిత మైనకరము
మూఁడుకరము లాభూపాలుమ్రోల నిలిచె. ౧౧౬

క. ఆకరములఁ గని (ఘన)చిం
తాకులమతి యగుచుఁ బిండ మాకరములలో
నేకరమున నిడనేరక
వే కరముం దిగిచికొనుచు విన్నఁదనముతోన్. ౧౧౭

వ. వేదశాస్త్రపారగు లగు నచ్చటిపెద్దలకు నాహస్తములు సూపి యి ట్లగుటకుం గారణం బేమి యన వారు విచారించి యి ట్లనిరి. ౧౮౮

చ. పరమపవిత్రహస్త మిది బ్రాహ్మణహస్తము శంఖశస్త్రభాసుర మయియున్నహస్త మిది చోరునిహస్తము రత్నకంకణస్ఫురణ దలిర్చు హస్త మిది భూపతిహస్తము వీనిలోన నే కరమును బాత్రమో నిజముగాఁ గన రా దని పల్కి రం దఱున్. ౧౮౯

వ. అని కథ చెప్పి వేతాళుండు భూపాలా యాకరంబులఁ గూఁటియందు నేకరంబు పిండప్రదానంబున కర్హం బని యడిగినం బుడమిఱేఁ డి ట్లనియె. ౧౯౦

ఉ. క్రొంగున మాడ లూడ్చికొని కొడ్కని పెంచినరాజు తండ్రిగాఁ, డంగజకేళికార్థము తదంబిక వేఁడిన విప్రుఁడుం దలంపంగ గురుండు గాఁడు కులభామిని గాఁగ వరించె వాని మాతం గమియంగ నర్థ మిడి తండ్రగుఁ జోరుఁడు వాని కారయన్. ౧౯౧

వ. పిండప్రదానంబునకుం జోరుకరం బరయ నర్హం బనుటయు నదృశ్యుం డై యెప్పటిభూజాతంబున కరుగ వెనుకన చని తన్నుం బట్టి తెచ్చునెడ వేతాళుండు నమ్మహీపాలున కి ట్లనియె. ౧౯౨

క. ఎన్నేనియుఁ బ్రశ్నములకు
నెన్నఁగఁ దగునుత్తరంబు లిచ్చితి నాకుఁ
నన్ని ట్లలజడి వెట్టుచు
నున్నాఁ డని తలఁప కింక నొకకథ వినుమా. ౧౯౩

—• (10) ధర్మరాజుకథ •—

క. మనుజేశ ధర్ముఁ డనియెడు
మనుజాధీశ్వరుఁడు, తొల్లి మాత్సర చేతన్
ధనమును రాజ్యముఁ గోల్పడి
తననగరము విడిచి తరళితస్వాంతుండై. ౧౨౪

క. ఆవిభుఁడు ఖడ్గదీప్త
వ్యావృతహస్తుఁ డయి చంద్రవతి యనుదేవిన్
లావణ్యవతి యనెడుసుత
నావనమునఁ గొనుచు నొకఁడు నరిగెడువేళన్. ౧౨౫

చ. అలఘుమణిద్యుతిం బొలుచు నావిభు భూషణరాశిఁ జూ
చి బో,యలు గడుఁబీఁకఁ దాఁకుటయు నందఱ మున్నిడి
శాతహేతి ని,ర్దళితులఁగా నొనర్చి భుజదర్పము మానక ని
ల్చి వారిచే, నలుగుల వేదన న్వివశుఁ డై హరివీటికిఁ దాను
నేగినన్. ౧౨౬

ఉ. అన్నరనాథుఁ డీల్గుటయు నాతనికామిని దానుఁ బుత్రియు
న్విన్నఁదనంబు దోఁప నటవీస్థలి నేగెడుచోటఁ జన్నులుం
బెన్నెఱివేణులున్ జఘనబింబములుం గడు వీఁగఁ జేయఁగా
సన్నపుఁగౌను లెంతయును సంచల మందఁగ నార్తిఁ గూరు
చున్. ౧౨౭

క. ఉలుకుచు నేగిరి వెస బె
బ్బులిరాకకుఁ దొలఁగులేళ్ల పోలికి భయసం
చలితవిలోచనని లో
త్పలరోచులు గప్పి విపినభాగము లొప్పన్. ౧౨౮

వ. ఆట్లరిగి యరిగి యత్యంతపథిశ్రాంతి నొంది. ౧౨౯

క. *లుంగలవంగ

నగ గిరిసరసీ

తుంగతలవనముఁ దూఱి ల
తాంగులు వెస నడఁగి యుండి రచ్చట నంతన్. ౧౩౦

వ. చండవిక్రముం డనుమండలనాథుండు సింహవిక్రముం డనుత
నయుండునుం దాను నక్కాననంబునకు వేఁట వచ్చి య
ప్పొలంతులు చనినచొప్పు గాంచి పుత్త్రు నవలోకించి.

క. అడుగులు నిడు పగు కాంతయు
నడుగులు కుఱుచ లగునంబుజాక్షియు ను భయం
బడరఁ జనినారు వీరలఁ
బొడగని (మన)పురికిఁ గొంచుఁ బోయెద మనినన్. ౧౩౨

క. చరణములు నిడుపు లగునా
సరసీరుహనేత్ర నాకు సన్నపుఁబాదాం
బురుహములయింతి నీకును
†గరసీత లటంచు నాత్మకౌతుక మెసఁగన్. ౧౩౩

క. చరణంబులచొప్పునఁ జని
సరసీతటికాననమున శ్రమపడిన మనో
హరవనదేవతలో యనఁ
గర మొప్పెడుసతులఁ గాంచి కడుముద మొదవన్. ౧౩౪

ఉ. వాడియు నొప్పు సేసె ముఖవారిరుహంబులు ఘుంటికావళి
స్వేడియు వేడ్కఁ బెంచె నెఱివేణులు గ్రమ్మెడుఘర్మవారి

* లుంగలవంగచూతమల గంధములం బెనంగిన గ్గ- మూ

† కరిణీతలలంచు- మూ.

లోఁ, గూడియు సమ్మదంబు నొడఁగూర్చెను మేనులు సా
ఢ్యా భీతి న, ల్లాడియుఁ బొల్చె నిసతులయందము సుస్థితి నె
ట్లు లుండునో. ౧౩౫

ప. అని యి ట్లభినందించి సమయంబు చేసికొనినవిధంబునం బె
ద్దయడుగులముద్దియం దంఘ్రియుం గుఱుచయడుగులతెఱవఁ
బుత్రుండును నత్యనురాగంబునం గై కొని పురంబునకుం గొ
ని చని యల్లన నయ్యింతులవిధం బంతయు నెఱింగి. ౧౩౬

క. కుఱుచడుగులయది తల్లియుఁ
గుఱుచలు గానడుగులయది కూఁతురు నయినన్
వెఱఁ గింది వారినియతిం
దొఱఁగక వరియించి రరయ దుర్నయ మైనన్. ౧౩౭

వ. అని కథ చెప్పి వేతాళుండు నరేంద్రా వా రిరువురకును న
వ్వారిజనేత్రలవలన ననేకపుత్రు లుదయించిరి త త్తనయులు
దమలోన నేమి యగుదు రని యడిగిన. ౧౩౮

క. ఎప్పగిది విచారించినఁ
జెప్పంగానేర రాక చంచలకులుఁ డై
చెప్పఁగరా దీప్రశ్నముఁ
జెప్ప మనుచు నడిగె నేమి సేయుదు ననుచున్. ౧౩౯

వ. నిర్విణ్ణుం డై మౌనంబునం జనుచున్న యమ్మానవేంద్రువ
లన సంతుష్టుం డై వేతాళుం డి ట్లనియె. ౧౪౦

మ. ధరణీనాయక నీదుశౌర్యమును సత్యంబుం బ్రతాపంబు ని
ద్ధర నెవ్వారికి లేదు నీ డగుచరిత్రం బెప్డు విన్వారలం
గర మర్థిం బులకింపఁ జేయుచు శిరఃకంపంబు చేయించు నీ
సరిగా నెన్నఁగఁ బోలు రాజు గలఁడే సర్వజ్ఞచూడామణీ.

ఉ. నరవర బ్రాహ్మణుండు నిను నా కుపహారము చేయఁ బూ
నె న,స్థిరుఁ డతిపాపచారి ననుఁ దెమ్మని పంపుట నిట్లు నీ
వు న, న్వరమతిఁ గొంచుఁబోవుటయు నాకుఁ బ్రణామము
సేయఁ బంచి నీ,శిరము హరించుఁ దోనె యిటు చెప్పితి నీ
కు హితోపదేశమున్. ౧౪౨

క. నిను నాకు మ్రొక్కు మనఁగా
మును మ్రొక్కి యెఱుఁగ నేఁ మ్రొక్కెడువిధ మి
ట్లని చూపు మనుచు మ్రొక్కఁగ
దునుము వెస న్వానిశిరము దొరసిచేతన్. ౧౪౩

వ. ఇవ్విధంబు నాచేత వినక మోసపోయితేని నీశిరంబును హృదయపద్మంబును నాకు నివేదించి వాఁడు విద్యాధరచక్రవర్తిపదంబు నొందు నీవు పరమపుణ్యుఁడవు గావున నీ కట్టియుపాయంబు పుట్టదు నీవు వానిశిరంబు ద్రుంచి తదనంతరంబ తద్వక్షోదళనం బాచరించి హృదయపద్మంబు పుచ్చి నన్నుం బూజింపుము నీకు మనోరథసిద్ధి యయ్యెడు నని దీవించి యే నీశవంబురూపంబునం బాసి యవ్వటపి కరిగి భిక్షుం డాకర్షింప వచ్చి యందుఁ బ్రవేశించి నీకు వరదుండ నయ్యెద నీవు దీని నేదియు నెఱుంగనివాఁడవుగా నీకళేబరంబుఁ గొని చను మని పంచిన వినతుండై యమ్మేదినీకాంతుండు. ౧౪౪

క. ఆక్షణము శవము గొనిచని
భిక్షునకొగి నిచ్చుటయును బ్రియమున నీన
ర్వక్షితియు నీవ యేలుచు
నక్షయ మగుపెనుపుఁ బొందు మని దీవించెన్. ౧౪౫

వ. ఇట్లు తపోధనుండును బోలె నాశీర్వాదంబుచేసి. ౧౪౬

సీ. వివిధసత్సాధనవిరచితం బగుచు వి
చిత్రచిహ్నంబులచెలువు గలిగి
యుండెడు నయ్యగ్నికుండంబులనడుమ
నృపుతెచ్చినశవంబు నిలువఁబెట్టి
యాభిక్షుకుఁడు దక్షిణాభిముఖుం డయి
మహనీయ యనుమంత్రమహిమఁ జేసి
వేతాళు నర్థి రావించి శవంబునం
దమర నిశ్చలమతి నావహించి
యరుణచందన కుసుమమాల్యముల నర్ఘ్య
ముఖ్యవిధులను బూజించి సౌఖ్యమెసఁగ
నధిప వేతాళపతికి సాష్టాంగవినతి
సేయు మిష్టార్థములు నిన్నుఁ జేరు నెందు. ౧౪౭

వ. అనవుడు. ౧౪౮

క. మ్రొక్కఁగొనం గాని యొరులకు
మ్రొక్కి యెఱుఁగ నాకుఁజూపు మ్రొక్కెడితెఱఁగే
మ్రొక్కెద మఱి యనవుడు విధి
ద్రెక్కొన సాష్టాంగ మున్నతిం జేయుటయున్. ౧౪౯

క. భూరమణుఁడు సంభ్రమమున
దోరసిచే భిక్షుశిరము దునిమి సుభక్తిం
బోరున వేతాళున కుప
హారము గావించి ప్రణతుఁడై లేచివెసన్. ౧౫౦

క. ఆతపసి పేరురంబును
హేతిశితాగ్రమునఁ జీరి హృత్పద్మమునన్

వేతాళుని బూజించెను
నాతఁడు గడు వరదుఁడయ్యె నాసమయమునన్. ౧౫౧

వ. పితృవనివాసుఁ డైన పరమేశ్వరుండు సర్వదేవపరివృతుం డై పుణ్యశ్లోకుం డగు నమ్మహీకాంతునకు సన్నిధిచేసి యతనికి విద్యాధరచక్రవర్తిపదం బొసంగి యంతర్హితుం డయ్యె నంతం బ్రభాతం బగుటయు మహేశ్వరప్రసాదంబున విద్యాధరులు వచ్చి తోడఁ గొనిపోవ విద్యాధరచక్రవర్తి పదంబున కభిషిక్తుం డై నిజపురంబున కరుగుదెంచి యుభయరాజ్యసౌఖ్యంబుల ననుభవించుచుఁ బెంపొంద నక్కాలంబునందు. ౧౫౨

మ. అహిలోకంబునఁ బన్నగేశ్వరసముద్యత్కాంతిఁ బోషిం
చుచున్, మహీ దుగ్ధాబ్ధి హిమాగతారనగధామవ్రాతము
ల్విస్ఫుర,న్మహిమం గూర్చుచు నింగి తారరుచులం బా
లించుచు న్సర్వలో,కహితుం డానరవాధుకీర్తి పరఁగెన్ గం
గాప్రవాహాకృతిన్. ౧౫౩

క. అనుచుఁ ద్రివిక్రమసేనుని
వినుతచరిత్రంబుఁ జెప్పి వేతాళుఁడు నా
కును వాహనముగఁ జేయుట
కనుకూలం బైన మంత్ర మది దయ నిచ్చెన్. ౧౫౪

వ. ఆమంత్రం బత్యంతనిష్ఠతో ననుష్ఠించి తత్ప్రభావంబున వేతాళవాహనుండ నై వచ్చి దేవరం గాంచి ధన్యుండ నైతి నని నక్కుమారకేసరి విక్రమకేసరి నభినుతించి రానిచెలుల కెదురుచూచుచుఁ బూజ్యసామ్రాజ్యభోగంబు లనుభవించుచు నొక్కనాఁడు. ౧౫౫

శా. ఆపస్తంబపవిత్రసూత్ర హారితఖ్యాతాన్వవాయామృతా
కూపారామరభూజ భక్తివినతక్ష్మాశ్రీశచూడామణీ
దీపారాధితపాదపీఠధరణీతేజఃప్రతిష్ఠాపన
వ్యాపారావతషట్సహస్రకులచూడాకల్పరత్నాంకురా.

క. మరకతమౌక్తికవిద్రుమ
కురువిందమహేంద్రనీలగోమేధిక వి
స్ఫురితమణిఖచితభూషణ
పరితోషణసుకవిలోక భవ్యవివేకా ౧౫౭

ఉత్సాహ. బంధురప్రబంధబంధభవ్యనవ్యభాషణా
సింధుసమగభీరతావిశేషనిత్యభూషణా
సింధురాత్తప్రచురతురగసేవ్యవాజిశిక్షణా
బంధుమిత్రసుకవినికరపాలనావిచక్షణా. ౧౫౮

గద్యము. ఇది శ్రీమద్వెన్నెలకంటి సూరనామాత్యపుత్ర హారి
తసగోత్ర పవిత్ర సుకవిజనమైత్రీ విధేయ అన్నయనామధే
యప్రణీతం బైన షోడశకుమారచరిత్రంబు నందుఁ బంచమా
శ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

షోడశకుమారచరిత్రము.

షష్ఠాశ్వాసము.

క. శ్రీహర్షముఖ్యసుకవిస
మాహితకావ్యప్రపంచమాధుర్యసుధా
గాహనలీలారసిక
వ్యాహారవిహార మంత్రియన్నయసూరా. ౧

సీ. దేదీప్యమానమై తేజరిల్లుచునున్న
మణిహేమమయసుధామండపమున
వివిధదేశాగతభువనాధినాథులు
బలసియిర్దిక్కులఁ గొలిచియుండ
జలజాయతాక్షులు చారుచామీకర
చమరవాలముల నందముగ నిడఁగ
నిందిందిరములకు విందులు గావించు
మాలతీకుసుమము ల్మౌళిఁ దనర
నాసుధర్మలో దేవత లర్థిఁగొలువ
నమరకాంతలు వింజామరముల నిడఁగఁ
బారిజాతభూజాతపుష్పములు ముడిచి
యున్న యింద్రునిగతిఁ గొలువుండె విభుఁడు. ౨

వ. అయ్యవసరంబున. ౩

సీ. చిత్తజాజ్ఞాలక్ష్మి చేతి ప్రాసెలకట్టె
కరణి బెత్తము గేలఁ గరము మెఱయ
గనకకుంభములపైఁ గాయువెన్నెలవోలెఁ
జన్నులఁ జందనచర్చ దనరఁ
జపలాలతాసంగి శారదాభ్రమువోలెఁ
గట్టిన వెలిపట్టుపుట్ట మమర
వదనేందునకుఁ బొంచి యొదిఁగినరాహునాఁ
గక్షభాగమున ఖడ్గంబు వ్రేల
రమణి యై యున్నశృంగారరసమువోలె
నుర్విపైఁ గరజానువు లూంద మ్రొక్కి
యల్లనల్లన యాప్రతీహారకాంత
వినయ మెసఁగంగ నిట్లని విన్నవించె. ౪

చ. పలికెడుఁ బెక్కుదేశముల భాషలు నచ్చుపడంగ సర్వవి
ద్యల విలసత్కవిత్వమునఁ దద్దయు మీఱెడు నెల్లవారు నిం
పుల విలసిల్లఁ బాడెడు నపూర్వముగా నొకచిల్క యొక్క
కో,మలి గొనితేర వచ్చె గరిమంబున దేవరఁ గాంచువేడు
కన్. ౫

గీ. మాట లమృతరసముతేట లై పరఁగ వా
తెఱల కెంపు నింపు నెఱయఁ జేయఁ
జిలుకకంటె నొప్పు జలజాతలోచన
జలజనయనకంటెఁ జిలుక యొప్పు. ౬

వ. అనిన విని యమ్మహీపతి యత్యంతకుతూహలంబున మం
త్రులం గనుంగొని. ౭

క. చిలుక యదె పెక్కుభాషలఁ
బలికెడునఁట సరసమధురఫణితిఁ గవిత్వం
బులు చెప్పెడునఁట మఱియు
గ్గలమఁట యీచిత్ర మెందుఁ గలదే జగతిన్. ౮

వ. అనిన నత్తెఱం గతిచిత్రంబు భావించి యవధరింపు మనుట
యు నవ్విభునాజ్ఞం జేసి యాప్రతీహారి యాకాంతం దోడ్కొ
ని తెచ్చి సమ్ముఖంబు సేయుటయు. ౯

చ. చిలుకకు దాది యైన సరసీరుహలోచన రాజసూతి కిం
పెలయఁగ మ్రొక్కెఁ బయ్యెద యొకించుక జాఱఁగ బాహు
మూలదీప్తులు లలిఁ ద్రుళ్ళియాడ సడిఁ దోరపుఁజన్ను లో
కింత నిక్కఁగా, సులలితముద్రికారుచులు చూచుకరోచుల
మీఁదఁ జెందఁగన్. ౧౦

వ. ఇట్లు మ్రొక్కి తదనంతరంబ పరిచారికకరంబున నున్నరత్న
పంజరం బల్లన యందికొని. ౧౧

క. రాజితమణిపంజరయుత
రాజశుకముఁ బుచ్చి మనము రంజిల్లఁగ నా
రాజవరుమ్రోల నిడి యా
రాజానన యిట్టు లనియెఁ బ్రమదం బెసఁగన్. ౧౨

సీ. అష్టభాషల మధురాశువిస్తరచిత్ర
కవితలు చెప్పు సత్కవులు మెచ్చ
నామ్నాయములు నాల్గు నంగంబు లాఱును
నఖిలశాస్త్రంబులు నవగతములు
నూతనరీతుల ధాతువిభ్రమముల
రసములు మెఱయు వర్ణకము వాడు

నేపురాణంబుల నేకథ యడిగినం
తడఁబాటు లేక యేర్పడఁగఁ జెప్పి
నోలి నవధానములు వేనవేలు సూపు
శబ్దవిజ్ఞాని నైనను సరకుగొనము
గౌతముని నైనఁ దొడరి తర్కమున గెలుచు
నవధరింపు మీకీరంబు నవనినాథ. ౧౩

వ. అని పలికినయనంతరంబ యారాజకీరంబు రాజు నవలోకించి.

ఉ. తామరచూలినెమ్మొగముదామరల న్మనునంచలేమ నె
త్తామరపూవుకోడ లెలదామరయిండులబొమ్మకొమ్మ వె
ల్దామరవన్నియ న్మెఱయుతల్లి యొకప్పుడు నీతలంపుఁగ్రొ
త్తామరలోన నెమ్మొగముదామర విప్పఁగ నుండుఁగావుతన్.

వ. అని యాశీర్వాదం బొనరించి ఋగ్యజుస్సామాథర్వణంబులయందును శిక్షాకల్పజ్యోతిర్నిరుక్తవ్యాకరణచ్ఛందంబులందును మీమాంసాదులగుతత్త్వావబోధనంబులయందును బ్రాహ్మంబు శైవంబు పాద్మంబు వైష్ణవంబు భాగవతంబు భవిష్యత్తు నారదీయంబు మార్కండేయంబు నాగ్నేయంబు బ్రహ్మకైవర్తంబు లైంగంబు వారాహంబు స్కాందంబు వామనంబు గౌతమంబు గారుడంబు మాత్స్యంబు వాయవ్యంబు నను మహాపురాణములయందును, నారసింహంబు, నారదంబు, శివధర్మంబు, మాహేశ్వరంబు, గాలవంబు, మానవంబు, బ్రహ్మాండంబు, వారుణకాళికంబులు, సాంబంబు, సౌరంబు, మారీచంబు, కూర్మంబు, బ్రాహ్మభార్గవసారవైష్ణవంబులు నను నుపపురాణంబులయందును, సరసకవినిర్ణయంబు లగుకావ్యనాటకంబులయందును, సకలప్రసంగంబు

లయుండు నుం దనకు నత్యంతపరిచయంబు గలుగుట దేటపడ నతిహృద్యవిద్యాగోష్ఠి యొనరించిన సకలజనంబులు నద్భుతానందకందళితమానసు లయి కనుంగొన రాజపుంగవుండు రాజకీరంబు నవలోకించి. ౧౬

క. ఏపీటనుండి వచ్చితి
వేవిధమున నీవు నేరి తీలేమకు ని
క్కీ విద్యామాహాత్మ్యం
బేవిధమునఁ గలిగె నాకు నేర్పడఁ జెపుమా ౧౭

వ. అనుటయు. ౧౮

సీ. శ్రుతులు పుట్టినయిల్లు మతిజనంబులపంట
యాగమగోష్ఠీ విహారదేశ
మష్టమహాసిద్ధు లందెడుకందువ
పరమయోగీంద్రుల పట్టుఁగొమ్మ
సిద్ధసారస్వతసిద్ధి కావాలంబు
శబ్దశాస్త్రమునకు జన్మభూమి
నిశ్శ్రేయసంబుల నిచ్చెన మహనీయ
మహిమలగని శ్రీల మనికిపట్టు
గరుడ గంధర్వ కిన్నరఖచరసిద్ధ
పన్నగామరకోటుల బ్రదుకుఁజోటు
సర్వసర్వంసహావిభూషణ మనంగఁ
దనరె శారదాపీఠంబు మనుజనాథ ౧౯

క. అందుండు భారతి శతా
నందసదానందకారణవికాసముతో

బృందారకబృందార్చిత
మందారలతాంతసురభిమందిర యగుచున్. ౨౦

గీ. అమ్మహాదేవి లీలావనాంతరమున
బాల్యమున నేను విహరింపఁ బరమయోగి
యొక్కరుఁడు వచ్చి కదలకయుం
... ... ౨౧

(ఇక్కడ గ్రంథపాతము)

ఉ. ... ...
... ...
... ... లనొల్లక నన్నె కోరెడుం
గావలయుం దదాప్తకృతిగాఁ దగునార్యఁ దలంచి చూడఁగన్

వ. అని నిశ్చయించి ధీరోదాత్తుం డగుట సభాజనుల సన్నిధి
నడుగక యేకాంతంబున నడుగం దలంచి నానావిధభూషణ
చీనాంబరంబులు నతిమధుర రసవత్ఫలంబులు నొసంగి శుకం
బుతోడం గళావతిని వీడుపట్టున కనిచి సత్వరంబుగా మజ్జన
భోజనంబు లొనరించి యేకతంబున నుండి కళావతిని రావిం
చి యారాజశుకంబుతో ని ట్లనియె. ౨౩

క. శుకవర నీచదివినయా
ర్యకు రెండర్థములు గలిగినట్లున్నవి చె
ప్పక మాకుఁ దెలియకున్నది
ప్రకటంబుగఁ జెప్పు దీని భావము దెలియన్. ౨౪

వ. అనవుడు శుకం బి ట్లనియె. ౨౫

క. త్రిదశాధిపుపురిపోలిక
విదిశాపురి యొప్పు నూళవీవిలసనమం

పద నైలింపవధూజన
సదమలవిలసనముతోడ సరియై యునికిన్. ౨౩

క. ఆవీడు మేఘమూల
త్ప్రావల్లభుఁ డేలు నతని గాదిలిసుత హం
సావళి గతినిర్జితహం
సావళి యన నొప్పు మిగుల నవనీనాథా. ౨౪

సీ. కమలాక్షుచేపట్టు గలిగియు శంఖంబు
పూఁబోఁడికంఠంబుఁ బోలదయ్యె
నజునకుఁ బుట్టినిల్లయ్యును దామర
బాలికకనుదోయిఁ బోలదయ్యె
భవునాశ్రయించియుం బ్రాలేయకరరేఖ
లోలాక్షినిటలంబుఁ బోలదయ్యె
మదనుని గుణమయ్యు మధుకరమాలిక
పొలఁతికుంతలములఁ బోలదయ్యె
నవిన సర్వాంగవరవిలాసాభిరామ
యైన హంసావళికి నెనయైనసతులు
గలరె మనుజేంద్ర మూఁడులోకములయందు
నాలతాతన్వి తనుఁదాన పోలుఁగాని. ౨౫

ఆ. చన్నుదోయి చాల నున్నతిఁ జెలువొందెఁ
బెరుఁగుఁ గటియు దాన పిన్న నడుచుఁ
బడఁతినడుము సిగ్గువడి డాఁగెనోనాఁగ
నారుమాటునంద యడఁగియుండు. ౨౬

సీ. నెలచందురునికాంతి నెమ్మోముసృజియించి
యకలంకవిలసనం బలవరించి

కలువరేకుల మించు కన్నులు గావించి
నిత్యవికాసంబు నెలవుకొలిపి
చక్రవాకవిభాతిఁ జన్నులు గల్పించి
పాయనియొప్పులు పరఁగఁజేసి
కరికుంభవిస్ఫూర్తిఁ గటిచక్రమొనరించి
కొమరారుననుజిగి గుదుఁగొలిపి
వనజభవుసృష్టి నిచ్చఁగైకొనక తాన
మీనకేతుండు వేడ్కఁ నిర్మించెఁగాక
మూఁడుజగములఁ గలుగు పూఁబోఁడులందు
మాళవేశ్వరకన్యకఁ బోలఁగలరె. ౩౧

గీ. కాంతమెఱుఁగుఁజన్నుఁ గవయును బొదలింపఁ
గుందెఁ గంటె కుంభికుంభయుగము
లేమి పొదుపుసేయ నేమగునో యని
నడుము సన్నముగ నొనర్చె నజుఁడు. ౩౧

సీ. కరతలంబులయొప్పు సరసిజంబులఁ బోల
నెఱచందురుని బోలె నెమ్మొగంబు
తనువుటూర్పులయింపు గనుగాలి మించిన
నవరోమరేఖ పన్నగము మించె
నలకలు తేఁటుల చెలువంబు గెలువ నా
సికయొప్పు హేమపుష్పకము గెలిచె
ఘనకుచంబులు శైలగరిమంబు మీఱిన
రదనదీప్తులు వజ్రరశ్మి మీఱెఁ
గారణమ్ములేక కడుఁబరస్పరవైర
మయ్యె నొక్కొ మేనియందె యిప్పు

శవయవముల కనుచు నతిచింత డస్సెనా
నడుము సన్న మయ్యె నలినముఖికి. ౩౨

వ. అని మఱియు బహుప్రకారంబుల నయ్యంబుజవదనవిలసనం
బభినందించి యయ్యిందువదన న న్నెఱింగిన తెఱం గవధరిం
పు మని యి ట్లనియె. ౩౩

క. సిద్ధులచే నను బడసి స
మిద్ధగరిమఁ బొందెఁ గాఁగ యీయింతి గడుఁ
శుద్ధమతి నెల్లనాఁడును
సిద్ధారాధనముఁ దగఁ బ్రసిద్ధిగఁ జేయున్. ౩౪

క. ఆదికారణంబుగా మా
సదనమునకు సిద్ధులెల్లఁ జనుదెంచుట నొ
క్కదినంబున సిద్ధుఁ డొకఁడు
సదమలతేజుండు వచ్చి సంభావితుఁడై. ౩౫

క. అనుపమవనితారూపం
బును మోహనపురుషరూపమును బాగుగ వ్రా
సినపట మాతనిహస్తం
బున నుండఁగఁ గాంచి వినయమున ని ట్లంటిన్. ౩౬

క. ఈవిధముల యొప్పిదములు
భూవలయములోనఁ గలుగఁబోలవు దేవా
యేవారి రూపులొకో యివి
నావుడు ని ట్లనియె నాననము వికసిల్లన్. ౩౭

క. ఆకాశగతి యదృశ్యత
యాకర్షణవిద్య మాకు నలవడియుండుఁ

లోకవిశేషంబు లద్భు
తాకారతతోడఁ జూచి యఖిలమునందున్. ౭౮

క. సకలజనమోహనాకృతి
నొకపురుషుని నొక్కచోట నజ్జ్వలరూపా
ధిక నొక రమణీరత్నము
నొకచోటం జూచి యభినవోల్లాసమునన్. ౭౯

క. నిను సిద్ధులచేఁ బలుమఱు
వినియునికిని నీకుఁ జూపు వేడుకమై వ్రా
సినవాఁడఁ జూడు మని ప్రియ
మెనయంగా నాకుఁజూపి యిట్లని పలికెన్. ౮౦

క. ఈరూపువాఁడు సోమకు
లారూఢుఁడు రాజమకుటహారిమణీవి
స్ఫారపదాంభోజమహో
దారుఁడు కమలాకరాభిధానుఁడు జగతిన్. ౮౧

క. ఈరూపుచెలువ మాళవ
భూరమణుని కన్య సకలభూభువనలస
న్నారీతిలక మనఁగఁ బెం
పారిన హంసావళీసమాహ్వయ చిలుకా. ౮౨

క. నిత్యముగా వారికి దాం
పత్యము సమకూరెనేని భావజగతి దాం
పత్యము విష్ణురమాదాం
పత్యమునుం బోలె నెందుఁ బ్రస్తుతికెక్కున్. ౮౩

క. నలునిదమయంతిఁ గూర్చిన
కలహంసము వోలె నీవు గాంచెదు కీర్తుల్

చిలుకా పలుకులనేర్పులు
తొలఁకాడఁగఁ గూర్చు మిప్పథూవరులఁ దగన్. ౮౪

వ. అనిచెప్పి యప్పుడుషవరుండు నిజేచ్ఛనరిగిన. ౮౫

క. మిమ్మిరువురఁ దగఁ గూర్చఁగ
నెమ్మనమున వేడ్కనాకు నెగడుటయును నీ
కొమ్మ నను దోడుకొనిచన
నమ్మాళవరాజుపురికి నరిగితి మధిపా. ౮౬

సీ. హేలాసమాగతమాళవీలోచన
ద్విగుణీకృతోత్పలవిలసనంబు
నీరజమకరందనిష్యందవర్ధిత
వాఃపూరపూర్ణప్రవాహమహిమ
సలిలసంగ్రహణార్థసంగికాదంబినీ
కాదంబకకదంబమేదురంబు
పానీయపానగతానేకఘోటక
ప్రతిభటోత్తుంగతరంగరాజి
యగుచు లోచనానందసమగ్రగరిమఁ
బరఁగు వేత్రవతీనది పరిఘ గాఁగ
ధారుణి సమస్తపురవరోత్తంస మగుచుఁ
దనరునవ్విదిశాపురి ధరణినాథ! ౮౭

వ. ఏ మప్పురంబు సొచ్చి యందుల యొప్పిదంబులు గన్నుల
పండువులు సేయుచుండ రాజమందిరంబున కరిగి. ౮౮

సీ. దావారికాలోకధవళమరీచులు
నవ్యమౌక్తికతోరణములు గాఁగ

ద్వారదారుస్థితగారుత్మతద్యుతి
లలితరంభాస్తంభకలన గాఁగ
దేహళీకలితసందీప్తవజ్రంబులు
రంగవల్లీ జాలరచన గాఁగ
నుపరిభాగసాపితోజ్జ్వలరత్నమం
డలములు నవదర్పణములు గాఁగ
సహజశోభ నలంకారమహిమ మెఱయ
నంద మొందు తద్వారంబు నందు నిలిచి
ధారుణీశులు గొలువ నొప్పారుమాళ
వునకు మారాక యెఱిఁగించి పుచ్చుటయును. ౪౯

వ. నూతనకౌతుకంబున మమ్ముంగానుపించుకొని బహుమానం
బొనరించి. ౫౦

క. దిన మెల్లను మాగోష్ఠిన
యనురాగరసాబ్ధినోలలాడుచు మాకుం
గనకాంబరమణిభూషణ
ఘనరసవత్ఫలము లిచ్చి గౌరవ మెసఁగన్. ౫౧

వ. సకలసంవిధానంబులు సేయించి మాకు నొక్కమణిహర్మ్యం
బు విడిదల నిచ్చిన నుండి మఱునాఁడు. ౫౨

సీ. హాటకరచితకవాటనానాశిలా
శోభితప్రతిహారసుందరంబు
మణికీలితవిటంకమానితస్తంభాగ్ర
గోపానసీసుప్రదీపితంబు
నవకీరతురగాదినవ్యమనోహర
బహురూపచిత్రవిభ్రాజితంబు

షష్ఠాశ్వాసము.

రత్నరాజితచిత్రరంగవల్లీజాల
రంగత్ప్రభాభాసిరంగతలము
నఖిలదిక్పాలచిత్రరూపాంచితంబు
సర్వలక్షణశోభితసన్నుతంబు
నై నహంసావళీకన్యయాట యింటి
కరిగితిమి తద్విశేషంబు లపరిమితము.

క. అమలమణికుట్టిమంబులఁ
దమనీడలు చూచి బోటితండం బనుచున్
రమణమెయిఁ జేరుముగ్ధ
ప్రమదల నవ్వుదురు ప్రౌఢభామాజనముల్.

గీ. చిత్రసరసులలో వ్రాసి చెలువు మిగులు
హంసబృందంబుఁ గనుఁగొని యర్ధితోడఁ
బోటిరాయంచపదువులు వోవఁ జెర
నిక్కవపుహంసలా యని నృపకుమార. ౨

వ. ఇట్లతిరమ్యం బయిన నాట్యభవనం బంతయుం గలయఁ
గనుంగొని యం దొక్కరుచిరకుడ్యభాగంబున భవదీయ
నోహరాకారం బచ్చుపడ వ్రాసి యచ్చోటు వాసి చని
డిదల నున్నంత హంసావళి యచ్చటికిం జని యచ్చిత్రర
పంబుం గనుంగొని యత్యంతమనోహరంబు లగుతద్విలా
బులం దగిలి చూచి పచ్చవిలుతు బారిం బాజి యే నార
పంబు లిఖియించుట యచ్చటిజనంబులవలన విని పరిచా
లచేతం దనపాలికి నన్నుం బిలిపించికొని సముచితసంభాష
బు లొనరించి భవద్రూపచిత్రరూపంబుఁ జూపి యిట్లని

క. చిలుకా యిట్టివిలాసము
గలపురుషుఁడు జగమునందుఁ గలఁడో యీయు
జ్జ్వలరూపము నీకరకా
శలము మెఱయ వ్రాసితో నిజముగఁ జెపుమా. ౫౭

వ. అనిన నానేర్పువిధంబున దేవరయన్వయనామధేయవిలాస
రాజ్యవైభవంబులు వినిపించి మనోభవాధీనమానసం గా
వించిన నతిప్రయత్నంబున నీచీనాంబరంబునందుం దాన
యీయార్య లిఖియించి యిచ్చి నాకు వివిధవిశేషసంభావ
నంబు లొనరించి పుత్తేర నిచ్చటికి వచ్చితి నని యాయార్యా
క్షరపంక్తి మనోహరం బైనకళావతీకరస్థం బగునంబరం బ
వ్విభునిముందటం బెట్టి యవధరింపు మనిన వేడ్కలు సంద
డింపం గరంబు చాఁచి యందుకొని. ౫౮

క. పద్యము రెండర్థములను
హృద్యం బగుటకును వ్రాల యేర్పాటునకుం
జోద్యముఁ బొంది కరంగుచు
నుద్యత్పులకాంగుఁ డగుచు నున్నంత వెసన్. ౫౯

క. కీరత దొలంగి యది గుణ
నీరధి యగుతమవివేకనిధి యై తనకుం
బోరునఁ బ్రణమిల్లుటయును
భూరమణుం డద్భుతంబుఁ బొందినమదితోన్. ౬౦

వ. దిగ్గన సింహాసనంబు డిగ్గి యిచ్చ యలరం గవుంగిలించుకొని
తా నెప్పటియట్ల యాసీనుం డై యతని సముచితాసనంబు
న నునిచికొని యాక్షణంబ భీమభటాదు లగుమంత్రుల రా
వించిన వార లతనిం గని ప్రమోదమానసు లై పరిరంభ

ణంబు లాచరించి రయ్యండఱు నుచితాసనంబుల నుండ ని
యమించి సకలవిద్యాధారం బగుకీరంబు వివేకనిధి యగుటం
జెప్పి యతని నవలోకించి నీ వింతతడవు శుకంబ వై యుండి
సహజాకారంబు దాల్చుటకుం గారణం బేమి యని యడి
గిన ముకుళితకరకమలుం డై యతం డి ట్లనియె. ౬౧

ఉరగకోపంబుచేత నాతుఁ డితఁ బొంది
మిగుల దవ్వుగ నేగి కాశ్మీరభూమి
శారదపురంబునకుఁ గొంత చేరు వైన
కానలోఁ దప మొనరించుమౌనిఁ గాంచి. ౬౨

ఆతఁడు మౌనసన్నియతుఁ డౌట యెఱుంగఁగనీనియట్టి కా
ర్యాతురవృత్తి నాతుఁడ నై నన నేలినరాజు నాసఖి
ప్రాతము నెట్లు గాంతు మునివల్లభ యానతి యీఁగదే కృ
పా,న్వితత నంచు నెల్గడర వేమఱు మౌనక వేఁడఁజొచ్చినన్.

సమాధివై కల్యంబునకుఁ గోపంబు దీపించిన. ౬౪

బాలిశవృత్తిం బలుమఱుఁ
బ్రేలి నియమవిఘ్న మాచరించితి నాకుఁ
బాలశుకంబవు గమ్మని
చాలం గృపమాలి మౌని శాప మొసఁగినన్. ౬౫

అమితభయంబు నందుచుఁ దదంఘ్రులకుం బ్రణమిల్లి కా
ర్యదా,హమున భవన్మహానియమ మాత్మ నెఱుంగక వేఁ
డికొంటిఁ గా,ని మదము నొంది కా దిదియ నిశ్చయ మి
త్తెఱఁ గీవు దివ్యబో,ధమునఁ దలంచి చూచి కృప దప్పక
నన్ను ననుగ్రహింపవే. ౬౬

చ. అనవుఁడు దివ్యదృష్టి ననఘాత్మునిఁగా ననుఁ జూచి యత్తపో
ధనుఁడు కుమార! నాపలుకు దప్పదు బాలశుకంబ వైన ని
కనవరతంబు సత్ఫలము లాదటఁ బెట్టుచుఁ బెంప దిక్కు గ
ల్గు నఖిలవిద్యలందు నధికుండవు గాదు ద్విమాసమాత్రలోన్

సీ. రాజకీరంబ వై యాజన్మవిధ మెఱుం
గకయున్న నాయనుగ్రహమువలన
నెమ్మి మై నొకనాఁటి నినుఁ గొనిపోవఁగ
ఘనరాజ్యమహిమలఁ దనరు మన్న
మీరాజుకడ కేగి యారాజు గోరెడు
మగువయొప్పులను బ్రేమంబుఁ జెప్పి
యాక్షణంబునను శుకాకృతిఁ బెడఁబాసి
యారూపు ధరియించి యధిపుతోడ
నర్థి నీచెలులఁ గని యత్యంతమహిమఁ
బరఁగు దని సుప్రసన్నతఁ బలికె నాతఁ
డంతనుండి యి ట్లైతి లో నతని నెఱుఁగ
నధిప మిముఁ గాంచి ధన్యుఁడ నైతి నరిన. ౬౮

వ. ఇట్లు నచ్చెరువందుచు నత్తెఱ నత్తెఱంగునకుం జింతా
క్రాంత యై యున్న కళావతిం గనుంగొని నీవు నెమ్మనంబు
న నుమ్మలికంబు నొందకుము సర్వజ్ఞత్వంబున నిచిలుక యు
గునట్టిచిలుకం గలిగించి నీ కిచ్చెద మని యూఱడించి చిత్ర
కరు నవలోకించిన నమ్మహాచతురుండు. ౬౯

క. వెలసిన సర్వజ్ఞతచేఁ
జెలువశుకముఁ బోలునట్టిచిలుకవు గమ్మం

చిల నొక్క శుకాకారముఁ
జెలువారఁగ నాత్మయష్టిచే వ్రాయుటయున్. ౨౦

క. అచ్చిలుక తాన క్రమ్మఱ
నచ్చటఁ బొడసూపినట్లు లఖిలజ్ఞతయుక్
మెచ్చులమాటలుఁ దొల్లిటి
యచ్చుగ నొకరాజకీర మచ్చటఁ బొడమున్. ౨౧

క. ఆరాజశుకము వేడుక
నారాజాననకు నిచ్చి యద్భుతమోద
శ్రీరంజిల్లుట కలరుచు
నారాజవరేణ్యుఁ డభిమతార్థము లిచ్చెన్. ౨౨

వ. ఇచ్చి సముచితప్రకారంబుల వీడుకొలిపి హంసావళివలని కోరికలు గుఱి* కొలుపఁ దద్దిగ్విజయంబునెపంబున నప్పురంబునకుం జన నిశ్చయించి సకలదండనాథుల దండయాత్రకు నియమించి ప్రయాణభేరి వ్రేయించిన. 23

సీ. ఉలికివాహములు లంకెలు వైచుకొనుటయు
నినుఁడు సారథికిఁ దో డెత్తఁగడఁగె
వననిధి పిండలివండుగాఁ గలఁగినఁ
బెనురొంపి నౌర్వాగ్ని పొనుఁగుపడియె
మూర్ఛిల్లి ఫణికూర్మములు మీఁద వ్రాలిన
మొదలిశక్తికి మెడ గుదియఁబడియె
మేదిని వడఁకిన మేదినీధరగండ
శైలంబు లందంద రాలఁదొడఁగె

* గొరికొలుప-మూ. బురికొలుప?

దిక్కు లల్లాడె ఫణి మ్రొగ్గె దిగ్గజములు
అఖిలమును నిండి బ్రహ్మాండ మవియఁ జేయఁ
గనకకోణసంతాడితఘనతరప్ర
యాణభేరీమహారావ మడరుటయును. ౭౪

వ. ఇట్లు ప్రస్థానభేరీరవంబు చెలంగ సైన్యంబు నలుగడ నడవం
దొడంగిన. ౭౫

సీ. ఘనరేణువులు గప్పి ఖచరవిమానముల్
మంటిముద్దలు వోలె మింటఁ దనర
దట్టంపురజములఁ దారకంబులు గ్రుంగి
యవనిఁ బాఁతినముత్తియములఁ బోల
మెలఁగ మిడుకరాక మేఘవర్గంబులు
దట్టంపుధూళిచేఁ దల్లడిల్లఁ
బాంసువు వొదివినం బర్వతప్రకరంబు
దూబలలాగునఁ దోఁచుచుండ
దరువులెల్లను రూపేది చోరువు లయ్యె
నడవులన్నియు బడితల గెడవు లయ్యె
మెట్టలన్నియుఁ జెడి కాలుమెట్టు లయ్యె
నరవరేణ్యుని సైన్యంబు నడచుటయును. ౭౬.

—♦ ప్రభాకరుని కథ ♦—

వ. ఇట్లతిభయంకరం బగు సైన్యంబు నడచి నడచి యొక్కయతి రమ్యస్థలంబున విడిదల గావించి మంత్రుల రావించి కొలు విచ్చి సముచితసల్లాపం బొనరించు సమయంబున గగనం బున నరిగి యరిగి యత్యుజ్జ్వలప్రభావిరాజమానం బగు వి మానం బొక్కటి యాకొలువుచక్కటిం గొంతతడవు నిలిచి

తదనంతరంబ తత్ప్రాంతంబున నవతరించినం గనుంగొని
డెందంబున నద్భుతంబు నొంది. ౭౭

సీ. ఈవిమానంబు గలుగువాఁ డెవ్వఁ డగునొ
యేమికతమున వచ్చెనో యిప్పు డనుచు
నందఱును నవ్వలన చూచునంతలోన
నవ్విమానంబు డిగి తేజ మతిశయిల్ల. ౭౮

క. తనుచెలిమైన ప్రభాకరుఁ
డమితానందంబుతోడ నరుదెంచిన భూ
రమణుండును మంత్రులు డెం
దమునఁ బ్రమోదంబు నద్భుతముఁ దనరారన్. ౭౯

వ. సముద్ధితు లగునంత నంతసంబునఁ బఱతెంచి భూపాలునకుం
బ్రణామం బాచరించి యతని కౌఁగిలి వడసి క్రమంబున భీమ
భటాదులం బరిరంభణం బాచరించి యనంతరంబ సింహాస
నంబున నాసీనుండై కమలాకరుండు ప్రత్యేకంబు నందఱ
నిజాసనాసీనులం గావించి ప్రభాకరునకు సముచితాసనంబు
వెట్టించి యతనివదనంబునం జూడ్కి నిలిపి నీకు విమాన
యానం బెట్లు గలిగె నని యడిగినం గరంబులు మొగిడిచి.

క. భూనాథ మిమ్ముఁ గానక
దీనతఁ గాననములోనఁ దిరుగుచు నొకచో
మౌనీంద్రు నొకనిఁ గనుఁగొని
యానతి యొనరింప నాతఁ డాదర మెసఁగన్. ౮౦

క. తనదివ్యబోధమున నా
మనమువిధం బెల్ల నెఱిఁగి మది వగవకు మీ

జనపతిఁ గలసెదు నలువురు
వనితల వరియించి మహితవైభవనిధి నై. ౮౨

క. ధర వర్ధమానపురమునఁ
బరోపకారి యనుధరణీపాలుఁడు గలఁ డా
నరపతి తనసుత యెవ్వని
వరియింపక యున్న నాత్మ వగ గదురంగన్. ౮౩

సీ. నరులకు దూర మై పసవంపునెత్తావిఁ
గొమరు మీఱెడుపువ్వుగుత్తి వోలెఁ
బుడమి నెవ్వరికిఁ జేపడక యుజ్జ్వలభాతిఁ
బంబిన పెన్నిధానంబు వోలెఁ
గనకసంగతి లేక ఘనకాంతి నొప్పునం
దనరారుమహితరత్నంబు వోలె
జనులదృష్టికి నగోచర మయి కడవలో
వెలుఁగొందుఘనదీపకళిక వోలె
వరునిపొందు లే కున్నది వారిజాక్షి
యడవిఁ గాసినవెన్నెల యగునొ యింకఁ
దరుణిజవ్వన మనుచుఁ జింతాసముద్ర
మగ్నుఁ డై యున్నవాఁడు కుమారచంద్ర. ౮౪

క. ఆనెలఁతఁ గోరి తిరుగుచు
నానాయాసములుఁ బొంది నలుగురువిలస
న్మానినులకుఁ బతి వై మీ
భూనాథునిఁ జెలులఁ గాంతు పొమ్మని పనుపన్. ౮౫

వ. ఆమునీంద్రునకు వినతుండ నై చని వర్ధమానపురంబుం జొ
చ్చుసమయంబున. ౮౬

క. కనకపురిఁ గనినవారికిఁ
జనపుత్రిక గగనలేఖఁ దగుఘనములతో
మనుజేంద్రుం డొసఁగుదు నని
జను లెఱుఁగఁగ నగరవీథిఁ జాటఁ బనిచినన్. ౨౮

శా. ఏచందంబున నబ్బునో యిఱల యుంచె నాత్మ నూహింపఁ
గా, నా చాటప్పుడు నాదుకర్ణముల కత్యానంద మొందిం
చిన, న్వాచాలత్వ మెలర్ప హేమపురము న్వర్ణించి యేఁ
గంటి నం, చాచంద్రాస్య వరించువాఁడ నిదె కార్యం బం
చు ధైర్యంబునన్. ౨౯

వ. సముచితాలంకారశోభితుండ నై రాజమందిరద్వారంబున
కరిగి ప్రతీహారపాలు నాలోకించి. ౩౦

క. కనకపురం బేఁ జూచితి
ననుటయు వాఁ డప్పు డన్న నధిపతికడకుం
గొనిపోవ నాతఁ డుబ్బుచుఁ
జనపుత్రిక మ్రోల నిలిపెఁ దద్దయు వేడ్కన్. ౩౧

సీ. కామినినీలాలకములఁ జిక్కినవేడ్క
బలిమి నేకరణిని బాపరాక
సతియిఱుకుఁజన్నులసందుఁ దూఱినచూడ్కి
ధీరతఁ గదలించి తెలియరాక
పడఁతుకకౌఁదీవఁ దొడివడ్డభావంబు
నెట్టును నిలువంగఁబట్టరాక
భామినిగురునితంబంబు నెక్కినమది
నేచందమున డిగియింపరాక

కోరిక లెలర్ప భావజుబారిఁ బొఱి
ప్రేమ దనరార భువనాభిరామ మైన
యవ్విలాసినిచెలువంబునందుఁ దగిలి
నన్ను మఱచి యుండితి నరనాథచంద్ర. ౯౧

వ. ఆసమయంబున. ౯౨

క. అప్పొలఁతి కనకనగరం
బెప్పగిదిం బొలుచు ననిన నే యుక్తిమెయిం
జెప్పితిఁ గొన్నివిశేషము
లప్పురిచెలువంబు లరుచు నంగనతోడన్. ౯౩

క. నామాటలు విని నవ్వుచుఁ
గామిని గడుధూర్తు వీఁడు గారులు పలికెఁ
హేమనగరంబున విధం
బేమియు నెఱుఁగఁ డని పలికి యెంతయునలుకన్. ౯౪

క. నను వెడలఁగఁ ద్రోపించిన
మనమునఁ జింతిలక నకానిమాట యమోఘం
బని తలఁచి యతనిచేతనె
కనకపురముజాడ యెఱుఁగఁగాఁ గోరి వడిన్. ౯౫

క. ఏనును మునివరుఁ గాంచిన
యానెలవున కేగి యచట నామహితాత్ముం
గానక పూనిక మానక
కానఁ గలయ నంత దిరుగఁగా నొక్కయెడన్. ౯౬

క. మునివరుఁడుం......దప
మొనరింపఁగఁ గాంచి వినతి యొనరించి జగం

బున నేదేశములోనిది
కనకపురము చెప్ప వయ్య కరుణ ననుటయున్. ౯౭

సీ. కనకపురంబుఁ గన్గొనినవారును విన్న
వారును గలుగ రివ్వసుధలోన
వనధిలో నుత్కటం బనుదీవియందు స
త్యక్రముం డనియెడు దాశరాజు
గలఁ డతఁ డీధాత్రిఁ గలపట్టణంబుల
నన్నియు నెఱుఁగు వాఁ డున్నయెడకు
నరిగి యాపురము నీ వడుగంగఁ జెప్పెడుఁ
బొమ్మన వినతితో నమ్మునీంద్రు
వీడుకొని బహుపర్వతవిపినరాష్ట్ర
పంక్తిఁ దఱియించి యొకకరపట్టణమున
కరిగి యాద్వీపమునకుఁ దా నరుగువారి
నెమ్మిఁ దడవంగ దైవయోగమ్ము నందు. ౯౮

క. అనఘుఁడు సముద్రదత్తుం
డనువైశ్యుం డందుఁ జనఁగ నాయితపడునా
తనిఁగూడి యతఁడు నేనును
ననుఁగుల మై యోడ యెక్కి యరిగెడు వేళన్. ౯౯

క. శ్రీలలనాధీశ్వరు నఱ
కాలఁ దనరుతిలక మనఁగఁ గడు మెఱసి లస
న్నీలాభ్రఖండ మొక్కటి
యాలోనం బ్రబలె దుర్జనాపద వోలెన్. ౧౦౦

క. అంభోదపటలదర్శన
సంభవపవనోద్గవిపులజలపూరముచే

నంభోధరమార్గం బట్రు
డంభోనిధిభంగి నుండె నతిభయదం బై. ౧౦౧

సీ. వితతవర్ణవిశీర్ణవిద్రుమవల్లులు
పరఁగెడుఘనజటాపంక్తి దోరయ
నంబుపానసమాగతాంబుదపటలంబు
దనరారుకంఠరాజనము గాఁగఁ
ప్రబలవాతోద్ధూతభంగసంఘంబులు
విస్తరిల్లెడుహస్తవితతిఁ బోల
ఘోరతరస్ఫురద్ఘుమఘుమాఘోషణం
బారభటీభాతి నతిశయిల్లఁ
ప్రళయకాలతాండవలీలఁ బ్రజ్వరిల్లు
ఫాలలోచను నుగ్రరూపంబు వోలె
నంబరంబును దిక్కులు నాక్రమించి
యతిభయంకర మయ్యె నాయంబుదంబు. ౧౦౨

వ. ఆలో నమ్మహావాయువు తలక్రిందుగా వ్రేసిన. ౧౦౩

క. కలజను లందఱు నెంతయుఁ
గలకలమున నార్తిఁ బొందఁ గల మవియంగాఁ
గలఁగక సముద్రదత్తుఁడు
పలక యొకటి పట్టి యీఁదెఁ బటుధైర్యమునన్. ౧౦౪

క. నను నప్పు డొక్కమీనము
గని మ్రింగుట నల్ల దాని ఘనతరకుక్షిం
దనువై కల్యము నొందక
యనపాయత నుండితిం జిరాయువు కలిమిన్. ౧౦౫

శా. నాపుణ్యంబున నొక్కజాలరి వలం దన్మత్స్యముం బట్టి గ
ర్భాపాయం బొనరించి నన్నుఁ గని యత్యాశ్చర్యముం బొం
ది య,త్యాపన్నత్వముతోను దన్నడుగఁ దా నద్దీవిపై రు
త్కటు, ద్వీపం బన్న విధి న్నుతించి కడుఁ బ్రీతిం బొందు
నైదంబుతోన్. ౧౦౩

క. యతిపతిచెప్పిన సత్య
వ్రతుఁ డనువృద్ధుకడ కేగి వానికి నేఁ జె
ప్పితి నాదగు వృత్తాంతం
బతఁ డెంతయుఁ జోద్యపడఁగ నాద్యంతంబున్. ౧౦౪

క. నామాటలు విని దాశ
గ్రామణి కనకాఖ్యపురము గల దిల ననఁగా
నేము వినము వినకున్నను
నే మగు విను మప్పురంబు నెఱుఁగు తెఱంగున్. ౧౦౫

ఉ. దీవులవార లెల్లఁ జనుదెంతురు బౌరసి గాఁగ నెల్లి ల
క్ష్మీవిభుఁ గొల్వ నచ్చటికిఁ జేరువఁ బుష్కరనామసంజ్ఞ మ
ద్దీవికి హేమపట్టణము నిశ్చయ మద్ది యెఱుంగవచ్చు వే
నీవును నేను నచ్చటికి నేగుద మంచుఁ బరోపకారతన్.

క. నను నాదీవికిఁ దోడ్కొని
వననిధినడుమ నరుగ నొక వటముసమీపం
బున నోడ దైవవశమున
ఘనమగుసుడిఁ బడిన నేను గంపింపంగన్. ౧౧౦

గీ. చలన మొందక యవ్వటశాఖఁ బట్టి
వేగ మెక్కి కలము సుడి వెడలఁ దెచ్చి

నిన్ను నెక్కించుకొనియెద నన్న నట్ల
యతిరయంబున నెక్కితి నక్కజంబు. ౧౧౧

క. సుడివెంపర వడి ముంపఁగ
వెడలింపఁగరాక దాశవిభుఁడు వివశుఁడై
జడనిధిఁ గలంబుతోడన
పొడవడఁగెను నాదుమనము పొరపొరఁబొక్కన్. ౧౧౨

వ. ఆలోన లో నార్తిం బొందియి ట్లంటిని. ౧౧౩

మ. చెలులం గానక కానలోఁ దిరుగఁగాఁ జేమాయల న్మాని
నుల్, వలలం బెట్టిన నిక్కవంబు లనుచు న్వాంఛారతి న్వ
చ్చి యా, పలువాటు ల్వడి వీనిఁ జేరి యితఁడుం బాపంబు
దైవంబుచేఁ, బొలియంగా నిటు దిక్కుమాలుదునె యంభో
రాశిమధ్యంబునన్. ౧౧౪

క. తరుణుల వరించి కనియెద
ధరణీశ్వరు ననినయూన దైవము చెఱచెఁ
మరణము శరణని యంతః
కరణంబున నిశ్చయింపఁగా నట్టియెడన్. ౧౧౫

వ. ఆక్రోశంబుదనర నాకాశవాణి యి ట్లనియె యక్షుం డొక్క
రుండొక్క మహామునిశాపంబున నిచ్చట నీవృక్షం బై నిలిచె
నీవు దొఱంగిపోయిన శాపమోక్షంబు నొందెను నీవు మర
ణోద్యోగంబు మాని నేఁ డీతరువున వసియింపు మెల్లి కనక
పురంబుఁ గనియెద వనిన నద్భుతం బంది యదియుం జూచె
దఁగాక యని యున్నంతను. ౧౧౬

క. భూపాల నాఁటిరాత్రి మ
హాపక్షులు గొన్ని వచ్చి యందలిఘనశా

ఖాపంక్తి నొంది యూర్ధ్వ
ర్యాపాదసమున్నతోజ్జ్వలాకారమునన్. ౧౧౭

వ. అట్లుండి యమ్మహావిహంగంబు లెల్ల రేపకడఁ గదలి కనక
పురంబునకుం బోద మని తమలో మనుష్యభాషల సంభా
షించిన సంతోషించి. ౧౧౮

క. అం దొక్కపక్షి తెక్కల
సం దల్లనఁ దూఱి నెమ్మి శయనించితి నేఁ
జెంది వసించుట యించుక
యుం దెలియకయుండె దాని కురుతనువగుటన్. ౧౧౯

క. వేవినఁ గద లెఱుఁగుచు నే
నీవికొని వసింపఁ బక్షు లెల్లను జనఁగా
నావిహగము చని కనకపు
రీవృక్షమునందు నిలువఁ బ్రియమెసలారన్. ౧౨౦

క. ఆపులుఁగుతేనితెక్కల
లోపల మెలపార వెడలి లోచనపర్వం
బై పూర్ణగరిమఁ దనరెడు
నాపురముం జొచ్చి వీధినరిగెడు వేళన్. ౧౨౧

క. మేడపయినుండి కనుఁగొని
వేడుక యొసలార నొక్క వెలఁది వనుపఁగాఁ
బ్రోడచెలి వచ్చి నన్నుం
దోడుకొనుచు నరిగె నవ్వధూమణికడకున్. ౧౨౨

వ. అప్పుడు. ౧౨౩

సీ. జిగిదొలఁకాడెడు చిగురాకుఁ గెమ్మోవి
పగడంపుఁదీఁగెల బాగుఁ దెగడ

నిడువాలుఁగన్నుల నెఱయు క్రొమ్మించులు
దొలుకాడ మెఱుఁగుల చెలువు గెలువఁ
జెన్ను దొలంకెడు చిఱునవ్వునెమ్మోము
నిండుఁజందురునకు నెఱసు చూప
నునుమించు పచరించు ఘనకుచయుగళంబు
కనకకుంభంబుల గారవింపఁ
బలుకనేర్చిన కనకంపుఁ బ్రతిమవోలె
రామయై యొప్పు శృంగారరసముపంగ
నఖిలమోహనమూర్తియై యతిశయిల్లు
నన్నలినగంధిఁ బొడగంటిఁ గన్నులలర. ౧౨౮

క. ననుఁ గనుఁగొని యయ్యంగన
యనురాగముఁ గౌతుకంబు నలవడ సంభా
వనము లొనరించి మదిలో
ననురాగము బెరయ నిట్టు లనియె న్నాతోన్. ౧౨౯

సీ. వీరచూడుఁ డనెడువిద్యాధరుఁడు గాంచె
వనితల నలువుర వారిలోన
నగ్రజఁ జంద్రప్రభాఖ్యమైఁ దనరుదు
నాతోడఁ బుట్టిననలినముఖులు
పద్మరేఖయు శశిప్రభయును సుప్రభ
యును నను వారల ముని శపింప
భూమిపై జనియించి పుట్టెఱింగినవారు
వారలఁ బాసినవగపుచేత
వనమునకు నేగెఁ దపసియై జనకుఁ డిప్పు
డేను జెలియఁడ్రాకకు నెదురుచూచు

చున్న దాన మనంబున నొండుతలఁపు
మాని బోఁట్లులతోడఁ గుమారచంద్ర. ౧౨౬

క. నరుఁ డొకరుం డాతురుఁ డై
నిరుపమవిలసనుఁడు వచ్చి నిన్నును నిసో
దరులను వరించు నని హెం
కరి యాసతి యిచ్చె నాకుఁ గరుణాదలిర్పన్. ౧౨౭

ఉ. అంబిక యూన తిచ్చినసమగ్రవిలాసిని సేవ కాఁగ డెం
దంబున నిచ్చయించి ప్రమదంబు వహించితి నిన్వరింతు నె
య్యంబునఁ గన్యకుల్ జనకునాజ్ఞన నాథువరించు డెందు న
ర్థం బటుగాన తండ్రికిఁ బ్రియం బెసలారఁగఁ జెప్పివచ్చెదన్.

క. ఏ మఱిగి వచ్చుదాఁకను
నేమంబున నిచట నుండు నిశ్చలమతి వై
యీ మేడమీఁదినెలవుల*
కై మఱచియుఁ బోకు మనుచు నరిగెఁ జెలులతోన్.

వ. ఇంతి యరిగినయనంతరంబ ౧౩౦

క. ఈమీఁదినెలవు చూడకు
మీ మఱచియు ననుచుఁ జెప్పి మొలఁతుక చనె నం
దే మేమి యుండునో యని
యామీఁదటినెలవు కేగి యాసీమమునన్. ౧౩౧

క. వరరత్నమయమునుం గడుఁ
గర మొప్పెడునఱలు మూఁడు గని యం దొకమం
దిరము కవాటంబు దెఱచి
పరికింపఁగ లోన నొక్కపర్యంకమునన్. ౧౩౨

---

*నిలువుల- అని కలదు.

వ. మునుం గిడినరూపంబుఁ గనుంగొని తదావరణంబు దొలఁ
గించిన. ౧౩౩

సీ. గవిసన వుచ్చిన నవకాంతి నొప్పారు
వలరాజుకోదండవల్లి యనఁగఁ
జేటిక దెఱచిన బెడఁగు మీఱుచు నున్న
పూవిల్తురత్నంపుబొమ్మ యనఁగ
నొఱ వాప నందంద మెఱుఁగులు చల్లెడు
పుష్పబాణునిఖడ్గపుత్రి యనఁగ
నలుక నిడ్డమునుంగు దొలఁగఁబుచ్చిన నొప్పు
భావజుపట్టపుదేవి* యనఁగ
మెఱసి వెడలంగ వెలుఁ గొందు మెఱుపు వోలె
మునుఁగు వుచ్చినఁ దనుదీప్తి మునుఁగువడఁగఁ
జూడఁ గన్నులపండు వై సొబగు మిగులు
కామినీమణిరూపంబు గాన నయ్యె. ౧౩౪

క. ఆరూపు చూచి మదనవి
కారము మదిఁ దనర నిద్రగదిరినయది యి
న్నారీమణి నిద్ర దెలిపి
యారయఁగ సుఖాబ్ధి నోల లాడెద ననుచున్. ౧౩౫

గీ. తెలిపి తెలిపి యెట్లుఁ దెలియకయుండిన
నిద్ర గాదు దీర్ఘనిద్ర యనుచు
నట్టు నిట్టు నిట్టియసమానవిలసనం
బేల గలుగు ననుచుఁ జాల బ్రమసి. ౧౩౬

* పట్టనదేవి_ మూ.

వ. కొంతతడవునకు డెందంబునం దెలివి నొంది యాప్పలకని సజీవం బని నిశ్చయించి యాశ్చర్యంబు నొంది. ౧౩౩

క. చైతన్యము లే కుండియు
నీతరముం జెన్ను గలిగె నింతితనువునం
జైతన్యము గలిగిన నీ
నాతిచెలువు వొగడ వశమె నలువకు నైనన్. ౧౩౪

వ. అని యెప్పటియట్ల చేల గప్పి తొలఁగి వచ్చి యాసంగడి నున్నమందిరంబుఁ బ్రవేశించి ముందటిచందంబు చూపు గనంగొని మునుంగు వుచ్చిన. ౧౩౫

క. చంచత్ప్రభఁ గనుపట్టె ను
డంచితకాంతిని సముజ్జ్వలాకృతితోడన్
సంచారఖేదమున ని
ద్రించినశారదశశాంకరేఖయుఁ బోలెన్. ౧౪౦

క. తొంగలిఱెప్పలమెఱుఁగులు
తొంగలిగొనుమేను వదనతోయరుహంబున్
శృంగారనిద్రఁ గూరె ల
తాంగి యనుచుఁ దలఁచి చాల ననురక్తిమెయిన్. ౧౪౧

వ. తెలిపి యెట్లునుం దెలియకున్న మున్నింటియింతిచందం బగుట యెఱింగి నివ్వెఱఁ గందుచు. ౧౪౨

క. అత్తరుణి రూపురేఖయుఁ
జిత్తమునకుఁ జాల వేడ్క సేయఁగఁ దొడఁగెం
జిత్తరువుచందముననుం
బుత్తడిరూపుగతి రత్నపుత్రికపోల్కిన్. ౧౪౩

వ. అని యచ్చెలువచెలు వుగ్గడించి. ౧౪౪

క. అవనితకు మునుఁ గిడి చని
యావలిమందిరముఁ జొచ్చి యందును నొకవ
స్త్రావృతరూపము పొడగని
యావరణము వుచ్చి చూడ నాశ్చర్యముగన్. ౧౭౫

వ. పరోపకారిభూపాలనందనరూపం బగుట యు నాపోవక కనుం
గొని విస్మయంబుఁ బొంది యరసి మున్ను పొడగన్న య
న్నాతులయట్ల యగుటం దెలిసి యుల్లంబు జల్లన మూర్ఛిల్లి
యెంతయుం దడవునకుం గొంత తెలివిం బొంది. ౧౭౬

శా. ఈవామాక్షి సముద్రముం గడచి యెల్లే తెంచెనో వచ్చెఁ
బో, చావంగాఁ గత మేమి ఖేచరజనస్థానంబునన్ దీనికై
చావు న్నోవును నొందుపాటువడి బల్పెందంబులం జేరితిన్
దైవంబా యిటు లేలచేసితివి తంత్రంబో మరుంజంత్రమో.*

వ. అని దైవంబు దూఱి యవ్వామనయన నుద్దేశించి. ౧౭౮

సీ. తరుణి నీకుచపర్వతము లెక్కఁగాఁ గోరి
దారుణోన్నతపర్వతంబు లెక్కి
మగువ నీముఖచంద్రమండలాకృతిఁ జూడఁ
దమకించి బహుమండలములు చూచి
యంగన నిన్ను రాగాబ్ధి ముంపఁ దలంచి
యతిదుష్కరం బైనయబ్ధి మునిఁగి
జలజాక్షి నినుఁ జూపువలఁ దగుల్పఁగఁ బూని
పలుపాటు లను విధివలలఁ దగిలి
కనకపురము గాంచి కడుఁ బ్రమోదము నొంది
నిన్నుఁ జూతు ననుచు నున్నచోట

---

*చేశితివి నితంత్రంబ్బొమరుంజ్జంత్ర మో— మూ.

నేల వచ్చితి చట కేల యీదశ నొంది
తేల నన్ను నొంచె దిందువదన. ౧౪౯

వ. అని విలాపించుచు మదనతాపంబునం గాలుకొనలేక సౌధో
పరిభాగంబునం జరియించుచున్నంత. ౧౫౦

క. క్షితినాథ మాయతురగం
బతిరయమున మేడమీఁది కరుదెంచి సము
న్నతఖురమునఁ జిమ్మిన న
ద్భుతముగ నావర్ధమానపురమునఁ బడితిన్. ౧౫౧

క. పడి మూర్ఛ నొంది యెంతయుఁ
దడవునకుం దెలివి నొంది తత్పుర మగుటే
ర్పడ నెఱిఁగి నాదుపాటులు
గడువ మ్మ్రగుటకును వగవఁగా నవ్వేళన్. ౧౫౨

క. కనకపురిఁ గనినవారికిఁ
దనపుత్త్రికఁ గనకరేఖఁ దగుధనములతో
మనజేంద్రుఁ డొసంగెడు నని
జను లెఱుఁగఁగ నగరవీథిఁ జాటం గంటిన్. ౧౫౩

క. ఆచాటు విని కనకపురి
చూచినరూపంబు రాజసుతగా దనుచు
న్నాచిత్తము కలఁక యుడుగ
వేచని తొంటిగతిఁ బతికి వినిపించుటయున్. ౧౫౪

క. ఆనరపతిపుత్త్రికయునుఁ
దానను నొక్కెడన యుండి తగఁ బిలిపింపం
గా నరిగిననను గనుఁగొని
యూనెలఁతుక తొంటిధూర్త యని పలుకుటయున్. ౧౫౫

సీ. నాఁ డెఱుంగఁ గాని నేఁ డెఱింగితిఁ జెలి
యత్యగమ్యాం బైనయప్సరమున
కరిగి చంద్రప్రభ యనుకాంతఁ బొడగంటి
నది తనసోదరు లైనసతులు
మునిశాపమున మర్త్యమును బొందిరని చెప్పి
ననువరించెద నని జనకుకడకు
నరిగిన నేను సౌధాగ్రంబునకు నేగి
మూఁడుతల్పంబుల మూఁడుయువతి
రూపములఁ గంటి నం దొక్కరూపు నీదు
రూప మై యున్న వెఱఁగంద నేపు మిగిలి
తురగ మొక్కటి నినుఁ జేరఁ గొరిజఁ జిమ్మఁ
బడితి నిప్పరిలోపలఁ బద్మనయన. ౧౫౬

వ. అనినమాటలు విని యాతఁడంబ యమ్మానిని విగతజీవ యైన నాశ్చర్యంబునొంది యంతన తెలివొంది యాకనక పురిసౌధాగ్రంబునం గనినమానినీరూపంబులు మూఁడును దత్సోదరుల నైజరూపంబులు గానోపు నందు మూఁడవ రూపం బీయింతిది, దీనిజీవం బచ్చటికరిగినది నాకు నిచ్చటం దడయం బని లే దన్నలువురఁ వరియింపక కమలాకరమహీవరదర్శనంబును సమకూరదు గాన మున్ను చనినమార్గంబునం జనియెదం దత్తరుణీవరణంబు దైవనిర్మితం బగుట నాకు నవశ్యంబును హేమపురదర్శనంబు సిద్ధించు ననుచు నిశ్చయించి వెడలి మున్ను చనినసముద్రతీరంబున కరిగి యచ్చట.

క. జలనిధిలోపల నాఁ డట
కల మవిసిన బ్రదికి వచ్చి కడఁ జేరిన యా

చెలికాని వైశ్యునిం గని
యలరుచు నాక్రమముఁ జెప్ప నాతఁడు ప్రీతిన్. ౧౫౯

ఉ. నన్నొకయోడఁ బెట్టి జతనంబుగ వారిధిలోనఁ బంచినన్
మున్నిటి దాశనాథునితనూభవు లున్నెడ కేగి యేను మున్
జన్నవిధంబుఁ దజ్జనకుచన్న తెఱంగును జెప్ప నయ్య నీ
వన్నవధించి వచ్చి తని పల్కుచు నెంతయుఁ బాపబుద్ధులై.

క. చండికి బలిసేయుద మని
చండతఁ బాదములఁ బెద్దసంకెల యిడినన్
బెండువడి వారిగృహమున
నుండఁగ నవ్వేళ దైవయోగము కతనన్. ౧౬౦

ఉ. అన్నవకౌను మించుదొలఁకాడెడుమేనును వల్దచన్నులుం
జెన్నమొగంబునుం గురులుఁ జిత్రజతూపులఁ బోలుచూపు
లున్, నన్నలరింప నిందుమతినాఁ జను దాశనరేంద్రుపుత్రి
నా, యున్ననికేతనంబునకు నొక్కతెయుం జనుదెంచి వే
డుకన్. ౧౬౧

చ. జలజదళంబులం బఱచి చంద్రమరీచుల గేలిసేయుచుం,
గలువలయొప్పులం దెగడి కారుమెఱుంగుల మించి కామున
మ్ములచెలువంబు గీడ్వఱిచి ముత్తెపుజల్లులఁ బోలఁ జాలు
చూ, పుల ననుఁ గప్పి నామది నపూర్వకుతూహల మావ
హిల్లఁగన్. ౧౬౨

గీ. దాశరాజపుత్రి తద్దయు వేడ్కతోఁ
జెలువ మడరుచూపువలలు విచ్చి
యువ్వి(గ)బ్బులగుట నపుడ నాకన్నులం
గలుగఁ జేసెఁ దనదుకులవిధంబు. ౧౬౩

వ. అట్లు నన్నుం దగులించి తనమనంబున మిగులఁ దిగులొంది.

క. పర్వేనకుమారిమీఁ జనవున
గర్వంబున నపుడ నానిగళ మూడ్చి గృహాం
తర్వర్తు లెఱుంగఁగ నాం
ధర్వవివాహమున నన్నుఁ దగవరియించెన్. ౧౬౫

శా. ఆలీలావతితోడిలీలలఁ బ్రియం బారంగ నం దుండఁగా
బాలేందుం గలయంధకారముగతిం బ్రద్యోతిదంష్ట్రికన
త్రోక్కలం బొక్కటి వచ్చి తత్పురమునం గోలాహలోదగ్రతం
గ్రాలంగాఁ గని విల్లు గైకొని భుజాగర్వం బఖర్వంబుగన్.

చ. చని కూడముట్టి యుజ్జ్వల
ఘనశరమున నెఱను నొవ్వఁగా నేయుటయుం
దను కొంది పంది యతలం
బున గొందికి నరిగె నొక్కభూవివరమునన్. ౧౬౭

క. వెంటనె యతలమునకుఁ జని
యంటఁ దఱిమి జమునిపాలి కనిచి యచట నేఁ
గంటిఁ గొలనిదరి వాలుం
గంటి నొకతె నొంటి మెలఁగఁగా నచ్చోటన్. ౧౬౮

ఉ. అన్నగుమోమునుం జిగియు నాతెలిగన్నులక్రొమ్మెఱుంగు
లా, పెన్నెఱివేణినీలరుచిపెంపును నాభిగిచన్నుదోయియ
త్యున్నతిసొంపు నామృదుతనూజ్జ్వలకాంతియుఁ గాంతలందు
ము, న్నెన్నఁడుఁ జూడ నేను జరియించినభూములలోన
భూవరా. ౧౬౯

వ. అమ్మోహనాకారం జేరం జనుటయు నది యిట్లనియె.

క. ధరణీశ్వరనందన నే
సురరిపుచేఁ బడితి వాఁడు సూకర మై ని
శరమున నిహతిం బొందెను
వరియింపుము నన్ను ననిన వారనివేశ్యన్. ౧౭౧

క. అనుపమ మగునాతొయ్యలి
మనసిజభోగములఁ దేల్చి మచ్చికతో నిం
పెనయఁగ నావృత్తాంతము
వినిపించుట యుం బ్రమోదవికసితముఖి యై. ౧౭౨

సీ. కనకరేఖయు దాశకన్యయు నేను జం
ద్రప్రభారమణి సోదరుల మేము
మునిశాపవశమున ముగ్వురము మర్త్య
జనిఁ బొందినారము గనకపురముఁ
జూచినమనుజునిం జూచినఁ గనకరే
ఖకుఁ దొంటి శాపమోక్షంబు గలుగు
వానిఁబొందఁగ దాశవరతనూజకు నాకు
మనుజజన్మము మానుననియుఁ గలదు
కనకరేఖయుఁ దనమూర్తిగలసె నిన్నుఁ
బొందెఁగావున నటుచను నిందుమతియు*
నేనునరిగెద మాతొంటిమేని కేము
పొందఁగలమింక నిను హేమపురము నందు. ౧౭౩

క. ఏ నీమేను దొఱఁగిచనఁ
గా నీవును వీఁక వెడలు గహ్వర మాలో

* ఇందుమతి బిందుమతి యను రెండురూపములుఁ గలవు.

నానిజదేహము నొంది వి
మానముఁ బుత్తెర రమ్మొ మాపురమునకున్. ౧౭౪

వ. అని పలికి యాక్షణంబ మే నసలజ్వాలలం దొఱంగి యరు
గుటయును నావచ్చిన మార్గంబున వెలువడి విమానంబున
కెదురుచూచుచున్నంత. ౧౭౫

క. రాజితమణిఘృణు లెసఁగ
వ్రాజమరాళములు పూనిన విమానంబుం
దేజోనిధి యొకఁడు ఖచర
రాజాజ్ఞం దెచ్చుటయును బ్రమదం బెసఁగన్. ౧౭౬

క. ఆవరయానము నెక్కి న
భోవీథిని వీకఁ గనకపురమున కరుగం
గా వీరచూడుఁడు బహుసం
భావనము లొనర్చి యపుడు భావం బలరన్. ౧౭౭

క. శ్రీ నెఱయఁగఁ దనకన్యల
నానలువుర నొలిఁ బరిణయము చేసి లస
చ్చీనాంబరమణిభూషణ
నానావిధవస్తు లిచ్చినం బ్రమదమునన్. ౧౭౮

వ. ఆలీలావతులతోడి యభీష్టలీలల విహరించి మిమ్ముఁ గాంచు
తెఱం గూహించి. ౧౭౯

ఉ. మానినుల న్వరించి మఱి మానవనాథునిఁ గాంచె దంచు
నా, కానతి యిచ్చె మాని తడయం బనిలేదు విమాన మె
క్కి యం,భోనిధిమీఁదుగా నరిగి భూస్థలి చూడఁగ నెవ్వి
ధంబునం, గానఁగ నయ్యె నం చరసి గ్రక్కున నేగెద నక్క
దలంపునన్. ౧౮౦

వ. వచ్చి వచ్చి యుచ్చట దేవరం గాంచి కృతార్థుండ నైతి న
నిన నందఱుం బ్రమోదభరితు లై రి తదనంతరంబ. ౧౮౧

ఉ. భట్టియుగంధరాదిపరపాలకమంత్రిమహాప్రవాహసం
ఘట్టనధీధురంధర వికారవిదూరవిలాసబంధురా
పట్టపటావళీకనకభద్రమదావళభూరిభూషణా
రట్టజవాజిరత్ననికరక్రమపూజితకాలకంధరా. ౧౮౨

క. శారదనీరదనారద
పారదబిసశారదాబ్దభాస్వరితయశః
పూరఘనసారపూరిత
సారసగర్భాండభాండ సదవనశౌండా. ౧౮౩

మందారదామము. సంగీతసాహిత్యసారస్యలోలా
శృంగారలక్ష్మీవశీకారలీలా
అంగాధిపౌదార్యహారిప్రదానా
అంగీకృతశ్రీమదాదిప్రధానా. ౧౮౪

గద్యము. ఇది శ్రీమద్వెన్నెలకంటి సూరనామాత్యపుత్ర హారి
తసగోత్ర పవిత్ర సుకవిజనమైత్రీ విధేయ అన్నయనామధే
యప్రణీతం బైన షోడశకుమారచరిత్రంబు నందు షష్ఠా
శ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

షోడశకుమారచరిత్రము.

సప్తమాశ్వాసము.

క. శ్రీభార్గవకామంచక
నైభావసమోపధార్యవాసవమంత్రి
ప్రాభవవిడంబధీగుణ
శోభితషాడ్గుణ్య యన్నసూరవరేణ్యా. ౧

చ. ఎదురుగ వచ్చి కాంచు ధరణీశుల రాజ్యము లిచ్చి నిల్పుచు
న్మదమున మాఱుకొన్ననృపమండలి నింద్రునివీటి కంచుచుం
బదవులు మార్చి దుర్నృపుల బంధనశాలలఁ బెట్టఁ బంచుచు
న్విదితబలాఢ్యుఁ డానృపుఁడు విశ్రుతలీలల వాలుచున్నెడన్.

గీ. పుత్త్రవర్ధన మనియెడు పురము రాజు
గాన రాఁడు దేవర నతిగర్వి యనుచుఁ
జారు లెఱిఁగింప నధికరోషమునఁ గదలి
వీఁక జని యప్పురముమీఁద విడియుటయును. ౩

క. అరదంబు లెక్కి యుద్ధుఁ
బురము వెడలి వీఁక వచ్చి భూమి యద్రువ ను
ద్ధురగతి నార్చుచు బలములఁ
బోరిగొనఁ దొడఁగుటయు విని విభుం డలుకమెయిన్. ౪

వ. అయ్యిరువురం బరాజితులం జేసి పట్టితెం డని చండబలు ల గుతసమంత్రులం బంచినం బని పూని వారు సన్నద్ధు లై తేరులు దోలుకొని యాశరాసులం జేర నరిగి చూచి య య్యిరువురను దమదృఢముష్టియు దీర్ఘబాహుండు ను నై నం బరమానందంబు నొందునంత నాఖేమభటాదులుం గని యుల్లంబున నుల్లసిల్లి. ౫

—♦ దృఢముష్టిదీర్ఘబాహులకథ ♦—

క. వా రిరువురు సంభ్రమమునఁ
దేరులు డిగఁగా రథానతీర్ణు లయిన వే
వా రందఱు నమ్మంత్రులుఁ
జేరియుఁ బరిరంభణంబు చేసి ముదమునన్. ౬

వ. భూపాలుపాలికిం గొని చనిన నవ్విభుండు దవ్వులనే యామం త్రులం గని యామోదంబున నెదురు చని తత్ప్రణామంబు లాదరించి యెత్తి యిరువుర నొక్కకౌఁగిటం జేర్చి గారవిం చి యుచితాసనంబుల నుండ నియోగించి సింహాసనాసీనుం డై తదీయవదనంబులం జూడ్కి నిలిపి మీ రెచ్చటం జరి యించి యిప్పరంబున కరుగుదెంచితి రని యడిగిన దీర్ఘబా హుండు కరకమలంబులు మొగిడ్చి. ౭

గీ. వింధ్యమున నేను మి మ్మటు వెదకఁ బూని
పెక్కుభూములఁ జరియించి యొక్కనాఁడు
వరవిభవరమ్య మైనట్టిపురముఁ జొచ్చి
యం దొకమహీసురునియింటి కరుగుటయును. ౮

వ. ఆయింటి ముదుసలి శోకవ్యాకుల యై యుండి నన్ను నాలో కించి.

శా. ఓయన్నా! జముపీటికిం బయనమై యున్నాఁడు నాపట్టి
నా, కాయం బుద్ధురవేదన న్నిలువ దింక న్నాధనం బేల (పో
వే యంచున్) నెలుఁ గెత్తి యేడ్చుటయు నిర్వేదంబునం
బొంది యే, నాయంబం గృపఁ జేరి కన్నుఁగవని రందంద
చే నొత్తుచున్. ౧౦

వ. తత్పుత్రమరణోద్యోగంబునకుం గారణం బేమి యని య
డిగిన. ౧౧

సీ. ఈపీటిరా జగు దేవసేనుతనూజ
దుష్టలబ్ధాఖ్య యద్భుతవిలాస
సంపూర్ణయౌవనోజ్జ్వల పురిఁ గలయట్టి
కొమరుల నిచ్చ యొక్కరునిగాఁగ
బలిమిమై నయ్యింతి పిలిపించికొను నందుఁ
బోయినవా రెల్లఁ బొలిసిపోవ
నింతకుమున్న యనేకులు చనిరి నా
వరతనూజాతునివరుస నేఁడు
దీని వల దని మాన్పంగ దిక్కు లేదు
నింతతోడ మాసంసార మెల్లఁ దీఱె
ననుచుఁ గ్రమ్మఱ నెలుఁ గెత్తి యడలుటయును
నభయహస్తంబు నిచ్చి యిట్లంటి నేను. ౧౨

క. నీకొడుకుఁ గాచి యీరే
యాకన్నియపాలి కేన యరిగెద నింకన్
శోకంబు మాని నెమ్మన
నాకులగతి నుండవమ్మ యని పలుకుటయున్. ౧౩

కం. ఓహో యిట్లనఁ దగునే
దేహము వడ నడుగు సుతుఁడు దీజినవగ ము
న్మోహమున నిన్నుఁ బంచిన
యామాత్య దొరఁగు నయ్యా యన్నిభవములన్. ౧౪

ఉ. ఎవ్వరి నేమి చేసితినొ యేఁ దొలుబామున నాకుమారకుం
డివ్విధిఁ బోయెడుం గొడుక యీజననంబున నింక నేరికిన్
నొవ్విఁ యొనర్ప నోడుదుఁ దనూజుని కై నిను సద్గుణాఢ్యు
నే, నెవ్విధిఁ జావఁ బంతు ధన మిచ్చెదఁ గైకొను మన్న
నావుడున్. ౧౫

కం. లావును వెరవును గలుగుదు
నేవిజయుఁడ నెల్లకడ నరేంద్రతనయచేఁ
జావక జయింపనోపుదు
నావాక్యము నెమ్మనమున నమ్ముము జననీ. ౧౬

వ. అని యూఱడం బలికి నాఁటి నిశాసమయంబున రాజకన్య
కాసదనంబున కరిగి రత్నదీపప్రభాశోభితం బైన తదంతరం
బున నాకాంత హంసతూలికాతల్పంబున నున్నంత. ౧౭

కం. తొలుకారుమెఱుఁగు కైవడిఁ
బులుకడిగిన మరునిశరము పోలికి నత్యు
జ్జ్వలరత్నపుత్రికాకృతిఁ
బొలఁతుక చనుదెంచె నెరుసు పొంపిరివోవన్. ౧౮

వ. అయ్యంతితోడనె ఘోరాకారుం డగు నొక్కరక్కసుం డ
రుగుదెంచె నయ్యవసరంబున. ౧౯

చం. జలదము పొంతఁ గ్రొమ్మెఱుఁగుచాడ్పున శైలముఁ జేరియు
న్న పుష్పలతికభంగి రాహుకడఁ జంద్రసముజ్జ్వల లక్ష్మి

పోల్కి న,య్యలఘునిశాటుఁ బ్రమోలఁ జెలువారెడు నాసతిఁ
జూచి వానిదో,ర్బల మొకచిఱికిం గొనక రాగముఁ గౌతుక
ముం దలిర్పఁగన్. ౨౦

క. తప్పక చూచుచు నుండఁగ
నప్పొలఁతియు నన్నుఁ గాంచి యనురాగముతో
ఱెప్పయిడక కనుఁగొనఁగా
నప్పుడు నామీఁదఁ గడఁగె నసుర యలుకమై. ౨౧

క. సురవైరిఁ జూచి యేనును
గర మలుకఁ గరాసి నెఱికి కమలాకరభూ
వరుబంట దీర్ఘబాహుఁడ
నురుతరముగ నన్నుఁ జూచె దోరనిశాటా. ౨౨

గీ. అనిన దైత్యుండు తనయాగ్రహంబు విడిచి
యీవు కమలాకరుని బంటవేని నేను
నిదుకూరిమిచెలిమామ నిన్ను వెదుక
నరుగుదెంచితి ననినఁ బ్రియంబునొంది. ౨౩

క. ఏమిత్రుమామ ననుటయు
ధీమహితుం డైనయట్టి దృఢముష్టికి నే
మామ నని చెప్పుటయు నే
నామోదతరంగితాంతరంగుఁడ నగుచున్. ౨౪

వ. అతం డేమికతంబున నీకు నల్లుం డయ్యె నిప్పు డెచ్చట నున్న
వాఁడు చెప్పవయ్యా యని యడిగినఁ దద్వృత్తాంతం బతని
చేత నేవిన్నదియు నేనుం గన్నదియును వివరించెద నాక
ర్ణింపుము. ౨౫

క. వంధ్యోద్యమఖిన్నతమై
వింధ్యాటవి నతఁడు మిమ్ము వెదకి తిరుగుచుఁ
సంధ్యాసమయంబునఁ ద
ద్వింధ్యనిలయగృహము చేరి విధి కడలుతఱిన్. ౨౬.

వ. విస్తారోదారం బైన యయ్యాగారంబున నొక్కదిక్కున నర్ధరాత్రసమయంబున. ౨౭

క. సాధకుఁ డొకరుం డొక బిం
బాధరఁ గొనివచ్చి యేమి యర్థించియొ య
మ్మాధవికి బలియొనర్చుట
కై ధృతిలే కడలఁ బట్టి కట్టి తెగువ మై. ౨౮

క. కరవాల మెత్తుటయు మదిఁ
గరుణ వొడమ దానిఁ జూచి గ్రక్కున శౌర్యో
ద్ధురుఁడై బలువిడి నాతని
శిరము దునిమి దేవికి బలి చేసి వినతుఁడై. ౨౯

క. అవనితకట్టు లూడిచి
భావము వెఱ వాయఁ బలికి పద్మనయన నీ
వేవానిసుతవు నిను వీఁ
డేవిధమునఁ దెచ్చె నాకు నెఱిఁగింపు మనన్. ౩౦

వ. భయసంభ్రమంబులు మనంబున ముప్పిరిగొన నప్పయోరుహాలోచన నేను మాణిక్యపురాధీశ్వరుం డైన రత్నకేతుని తనూభవను రత్నప్రభ యనుదానను నేఁటి సంధ్యాసమయంబున మహోత్సేధం బగు సౌధాగ్రతలంబున నిద్రింప నిద్దురాత్ముండు నన్ను నెత్తికొని తెచ్చి యిచ్చట నిట్లొనర్ప నిడికొని యున్నవాఁ డింతలో నీవు నాపాలిభాగ్యదేవతవు

వోలె వచ్చి నాప్రాణంబులు గాచితివి, నీయధీనంబ నైతి
నీచిత్తంబుకొలఁది నడవంగలవాన నని విన్నవించిన నతండు.

క. నిను దోడుకొనుచుఁ జని నీ
జనకున కొప్పించి యిచ్చెఁ జనియెద నని య
వ్వనజాయతలోచనఁ దో
డ్కొని తెలతెల వేగునంతకును బురి కరిగెన్. ౩౨

వ. అరిగి రాజమందిరద్వారంబున నిలిచి యాకాంత నంతఃపు
రంబులోపలికిం బనిచిన శోకవేగంబున బలవించుచున్న త
జ్జననీజనకులపాలికిం జని తన వృత్తాంతం బంతయు నెఱింగిం
చిన సంభ్రమించి. ౩౩

క. మనమున నత్యద్భుతమును
ఘనమోదము నుల్లసిల్లఁగా నప్పుడ యా
తని దోడితెచ్చి గౌరవ
మెనయఁగ నర్ఘాసనమున నిడికొని ప్రీతిన్. ౩౪

వ. తద్వృత్తాంతం బడిగి యతండు చెప్ప నంతయు నాకర్ణించి
కులపౌరుషంబుల నధికుంగా నెఱింగి యుల్లంబున నుల్లసిల్లి.

గీ. ప్రాణదానం బొసంగితి వట్లుగాన
నాసుతకు నీవ తగుప్రాణనాయకుండ
వఖిలగుణములయందు సత్యాధికుండవు
వరుఁడు నీకంటెఁ గలఁడె యీవనజముఖికి. ౩౬

వ. కావున నీరాజవదన వరియించి నారాజ్యలక్ష్మి కధ్యక్షుండ
వై యుండు మని యత్యంత ప్రియపూర్వకముగాఁ బ్రా
ర్థించిన. ౩౭

చ. సమయము గాదు నా కిపుడు శాశ్వతభోగము లంద వా
మహీ,రమణులి మిత్రవర్గము ధరాస్థలి నారసి కాంచి పి
మ్మట, స్సముచితవృత్తి నీదువరనందనఁ బెండిలి వై యభీ
ష్టభో,గముల సుఖింతు నే ననినఁ గ్రమ్మఱ నాతఁడు వల్కు
వేడుకన్. ౩౮

క. నానాదేశములకుఁ దగు
మానిసులం బనిచి సఖిసమాజంబును మీ
మానవపతి నరయించెద
దీనత మైఁ గుంది నీకుఁ దిరుగఁగనేలా. ౩౯

వ. అని సమ్మతంబుగాఁ బలికి పలికినయట్ల వెరవరు లగు భృత్యుల నానాదేశంబులకుం నరయం బనిచి యొక్కశుభలగ్నంబున నత్యంతవిభవంబునం దన కన్నియ వివాహం బొనరించి సకలసంపదలు నిచ్చిన నచ్చెలువతో నభిమతక్రీడావినోదంబులం దేలుచుండి యొక్కనాఁటి నిశాసమయంబునం దత్పురోపకంఠంబున నొక్క యార్తనాదంబు వీతెంచిన.

క. దృఢముష్టి వెడలె ఖడ్గము
దృఢముష్టి నమర్చి దానితెఱఁ గెఱుఁగుటకై
దృఢముగ బలవితరణపరి
వృఢుఁ డార్తులఁ గావ నెట్టివేళలఁ గడఁగున్. ౪౦

వ. ఇట్లు వెడలి చని యయ్యార్తనాదంబు చక్కటికి నరుగు
నప్పుడు. ౪౧

క. అలఘుతరదివ్యభూషలు
వెలుఁగంగా నొర్తు హృదయవేదన దోఁపం

బలునూఱును నెలుఁగడరఁగఁ
బలవించుచు నతనిఁ గని ప్రబలదైన్యమునన్. ౭౩

మ. నెఱిలే కోర్వనివారిమాటలకునై నేఁ డారెకు ల్మత్పతిం
గొఱఁతఁ బెట్టిరి దప్పిఁ దూలెడుఁ గడుం గొఱ్ఱందమిం జా
లఁ ద,త్తఱము బొందెద నీజలం బొసఁగు చందం బెద్ది
నాకంచుఁ బ,ల్మఱు దుఃఖించుచు వేఁడినం గరుణ యాత్మం
బర్వ ధైర్యంబునన్. ౭౪

గీ. నాభుజం బెక్కి నీప్రాణనాయకునకు
నీ రొసఁగు మంచు నాకొఱ్ఱుఁ జేర నరిగి
యాతఁ డెక్కించుకొన మెలపడర నెక్కి
మూఁపులందుఁ బదంబులు మోపి నిలిచి. ౭౫

గీ. కొఱతిపైనున్న చోరుని విఱిచినమలఁ
బలలఖండంబు లిలమీఁదఁబడినఁ జూచి
వెఱక రక్కసిగా మదినెఱిఁగి యచటఁ
గదలిపోవక నిశ్చల హృదయుఁ డగుచు. ౭౬

చ. సురుచిరదివ్యరత్నపరిశోభితనూపురరమ్య మైన త
చ్చరణము నంటఁబట్టుటయుఁ జయ్యనఁ దానది యూడిపో
వుడుం, గరములఁ దత్పదాంగదము గ్రక్కునఁ జిక్కినఁ జూ
చి మెచ్చులం, బొరయుచు వేడ్కఁ బట్టుకొని పోయి నరేం
ద్రతనూజ కిచ్చినన్. ౭౭

క. మనుజులకు బ్రాఁతియగు న
య్యనుపమ భూషణముఁ జూచి యయ్యింతి ప్రియం
బున దీనితోడియందియ
యును దొరకొనుభాగ్యమబ్బు నొకొ నాకనినన్. ౭౮

వ. ఆతరుణీరత్నంబు కోరికి పాకంబు నొందించుతలంపున నమ్మ
అనాఁటియర్ధరాత్రసమయంబున నీసఖుండు ఖడ్గసహాయుం
డై పరేతసదనంబున కరిగి తదంతరంబున నల్లనల్లన వసి
యించుచు. ౪౯

క. వినతాహారంబులఁ గ్రొ
వ్వినయం గల మనుజమాంస మిదె యమ్మఁగ వ
చ్చినవాఁడఁ గోసి యిచ్చెదఁ
గొనవలసినవారు వచ్చి కొనరో యనినన్. ౫౦

క. అందియ గోల్పడిపోయిన
ముందటి దానవి సఖీసమూహముతో నిం
పొంద విని చేరఁగాఁ జని
మందరనగధీరు నాకొమరుఁ గని వేడ్కన్. ౫౧

వ. అన్నెలవునకు వినోదార్థంబు వచ్చి యొక్కయెడనున్న నాక
డకుం బఱతెంచి. ౫౨

క. మారాకారుఁడు మిక్కిలి
శూరుఁడు నగువాని కీర్తి సుత నం దెపుడున్
మారాకారుఁడు మిక్కిలి
శూరుఁడు నగువాఁడు గలిగెఁ జూపెద రమ్మా. ౫౩

వ. ఏను నిన్న నతనిపౌరుషం బంతయుం జూచితి నని తద్వృ
త్తాంతంబు వివరించి నేఁడును నన్ను భ్రమయించి పట్టి తో
డియందియం బుచ్చుకొని పోవు తలంపున వచ్చి తిరుగుచు
న్నవాఁ డని చెప్పిన నతనిం జేర నరిగి. ౫౪

శా. భూతప్రేతపిశాచరాక్షసగణస్ఫూర్తిన్ జనశ్రేణికిన్
భీతింబర్వఁగఁజేయు నిన్నెలవున న్భీమాంధకారంబున

స్వీతాతాంకత సీవు ద్రిమ్మరుటకుఁ డెందంబున న్మెచ్చి సం
ప్రీతిం బొందితి వేఁడు మిప్పుడు మనోభీష్టంబుల న్నావుడున్.

గీ. నిన్న నొకయెండ చేసుత నిన్నెలవున
నాకు నీతోడియందియుకై కడంగి
యరుగుదెంచితి నిచటి కయ్యెండె నాకు
నిచ్చుట యభీష్ట మనవుడు నిచ్చ నలరి. ౫౬

క. వెనుకదెస నున్న దానవుఁ
గనుఁగొనుటయు నందెవుచ్చి క్రమ్మఱ నాకి
చ్చిన నేనాతనికిఁ బ్రియం
బెనయంగా నిచ్చి మైత్రి యొసకంబెసఁగన్. ౫౭

వ. ఏ నడుగం దనబాల్యంబు మొదలుకొని నిన్నుఁ గన్నదితుది
గా నిజవృత్తాంతం బంతయు నెఱింగించిన నీచెలిమాటలకు
మోదించి మమ్ముఁ జూచి యరుగుదు గాని ర మ్మని మ
త్పురంబునకుం దోడ్కొనిపోయి మదీయంబు లగుసకల సం
పద్విభవంబులుం జూపి వివిధసంభావనంబు లొనరించి.

చ. అవిరళకాంతికాంతనవయౌవనరూపవిలాసభాసురన్
యువతిలలామ నాతనయ నుత్పవమారఁగఁ బెండ్లి చేసిన
న్భవనమనోజ్ఞభోగములఁ బొందుచుఁ గొన్నిదినంబు లుండి
భూధవసుతపాలి కేగి ప్రమదంబున నందియ యిచ్చి మ
చ్చికన్. ౫౮

వ. అచ్చట నచ్చపలనయన నిష్టోపభోగంబులం దేల్చి క్రమ్మఱ
మత్పురంబున కరుదెంచి మిమ్ముం బొడగను నుపాయంబు
చింతింపుచుండ నొక్కనాఁడు శుక్రశిష్యుండు మహామతి య
న విప్రుండు మాసదనంబున కరుగుదెంచిన నితండు త్రికాల

వేది యని యేనుం జెప్ప నీసఖుఁ డెఱింగి యతనికిం బ్రణ
మిల్లి మీతెఱం గడిగిన నామహానుభావుండు నావదనం బవ
లోకించి. ౬౦

సీ. పుత్రవర్ధననామపురము నేలెడురాజు
తనకూఁతుఁ బరదేశమునకు నొసఁగఁ
జాలక యాసరోజాతలోచనఁ జూచి
యిప్పురికొమరుల నెల్ల వరుస
నీకడ కరుదేర నియమంబు చేసెద
నందులో నీమెచ్చునట్టివాని
హృదయేశుఁగా వరియింపుము నీ వని
నేఁడు చెప్పినవాఁడ నీ వచటికిఁ
దీవ్రగతి నేగి దాని కదృశ్యుఁడ వయి
రాత్రు లరుదెంచి తత్కుమారకుల నోలి
ననుదినంబు నాహారంబు గొనుచు నుండు
మతనిచెలి యొకఁ డొక్కనాఁ డరుగుదెంచు. ౬౧

వ. అతండు కేవలపురుషుండు గాఁడు గావున నీభావంబునం గనుం
గొని పేరువాఁడి నీమీఁదం గవియునప్పుడు నీవృత్తాంతంబుఁ
జెప్పి యిరువురం గూర్పుము నీవు గూర్చినవెనుకఁ గతిపయ
దినంబుల వీరుం దమరాజును జెలులం గలసెద రని పలికి ని
జేచ్ఛ నరిగె నతనివచనప్రకారంబున నిన్నుం బొడగాంచి
కృతార్థుండ నైతి నెల్లి నీసచ్చెలి నిచ్చటికిం దోకొని వచ్చె
ద ననినం బరమానందభరితమానసుండ నై యాదనుజపుం
గవుం గవుంగిలించుకొని యతిరయంబునం దోడ్కొని ర
మ్మని పనిచిన నతండును నతిత్వరితగతిం జని తద్వృత్తాం

తం బంతయు దృఢముష్టికిం జెప్పిన నద్భుతప్రమోదరసాయ
త్తచిత్తుం డై నీకతంబున నానెచ్చెలివృత్తాంతం బంతయు
నెఱింగితి నని యతని వినుతించి వివిధవస్తువాహనంబులతో
నారక్కసుండు దోడ్కొనిపోవఁ బత్నీసమేతుం డై పుత్రవ
ర్ధననామనగరంబునకు వచ్చి నన్నుం గాంచి యన్యోన్యస్నే
హపూర్వకంబుగా నాలింగనకుశలప్రశ్నాదివిధానంబు లో
నరించి దాని వరించి యభిమతక్రీడావినోదంబులసుఖం బను
భవించుచుఁ గొన్నినాళ్లుండు నంత. ౬౨

క. పుత్రకులు లేమి నప్పుడా
ధాత్రీపతి రాజ్యభరముఁ దమయుం దిడి స
న్మైత్రి దగ నునిచి పరమప
విత్రత వని కరిగి నియమవిధి వర్తిల్లెన్. ౬౩

వ. మేమును భవద్దర్శనంబు గోరుచు నిందుండ మాభాగ్యవశం
బున దేవరం బొడగని కృతార్థుల మైతి మని విన్నవించుట
యు నమ్మహీవల్లభుండు సంతసిల్లి వారల నుచితప్రకారంబున
సంభావించి హంసావళియందలి యనురాగంబునకు ననుగు
ణోద్యోగంబుగా దిగ్విజయయాత్ర నెపంబున విదిశాపురం
బున కరిగి తత్పురోద్యానంబున వేత్రవతీతీరంబున విడిసి మే
ఘమాలమహీపాలునకుం దమరాక యెఱింగించి పుత్తెంచిన.

గీ. అతఁడు సకలవస్తువితతులు కానుకగాఁ
గొనుచు నేగుదెంచి వినతుఁ డగుచు
నానృపాలుఁ గాంచి యత్యంతబహుమాన
లీలఁ జెంది మైత్రి గీలుకొనఁగ. ౬౪

వ. ఇష్టగోష్ఠీవినోదంబున నున్నయంత నమ్మహీకాంతునకు సం
తసం బొదవఁ దేజోవిభాకరుం డగు ప్రభాకరుం డి ట్లనియె.

క. సీతనయను సర్వశుభా
న్వీతనయ నొసంగవలయు నీ నృపతికి ను
ద్యోతితకౌతుక మొదవ మ
హీతలవర యనుఁడు నానరేశ్వరుఁ డంతన్. ౬౭

వ. సంతుష్టాంతరంగుం డై యెంతయుం జెలివొంది వినయం
బునం గరకమలంబులు ముకుళించి యుచితప్రియపూర్వకం
బుగా నమ్మహీవల్లభున కి ట్లనియె. ౬౮

క. హంసావళిలో నెల్లను
హంసావళిఁ బోలు దిమ్మహాతేజమునకా
హంసావళికిని గవిజిత
హంసావళి కీవ తగినయధిపతి వధిపా. ౬౯

క. ఆకన్యారత్నంబును
నీకే తగు దిక్కులందు నిఖిలంబున ను
శ్లోకుండ వై వరింపు శు
భాకరలగ్నమున నవ్వరానన నెమ్మిన్. ౭౦

వ. అని పలుకుటయుం బుడమిఱేనికొలువున నున్న మౌహూ
ర్తికు లెల్లింటినిశాసమయంబున విశేషలగ్నంబు గల దని వి
న్నవించుటయు నుల్లసిల్లి మేఘమాలధరణీవల్లభుండు నత్తె
ఱంగున కియ్యకొని సముచితప్రకారంబున వీడ్కొని యరిగి
యమ్మహోత్సవంబున కుత్సహించిన. ౭౧

క. తనరారెడు నవ్వార్త్తలు
విని హంసావళి కరంబు వేడుక నేఁ గో

దినకమలాకరుఁడో యు
జ్జనపతి వే ఱొకఁడొ యనుచు సంశయ మడరన్. ౭౨

వ. తనచెలి యగుకమలమంజరి కేకతంబునఁ ని ట్లనియె. ౭౩

క. మనభూపతి కమలాకరుఁ
డనునృపతికి నన్ను నిత్తు ననినాఁడఁట యీ
తనియున్న వేలమునకుం
జని తద్విధ మెల్లఁ దెలిసి చనుదె మ్మనినన్. ౭౪

సీ. తావులు వెదచల్లు పూవు లన్నియుఁ బుచ్చి
కచముల జడముడిగా నొనర్చి
కట్టిన వెలిపట్టుఁపుట్టంబు సడలించి
కరమొప్పు ప్రాఁతచెంగావి గట్టి
చందనమృగనాభిచర్చలు వోఁజేసి
మృదులనిర్మలభూతి మేన నలఁది
ధవళముక్తామయ తాటంకములు వుచ్చి
ప్రవిమలస్ఫటికము ల్చెవులఁ బూని
తొడవు లూడిచి రుద్రాక్షతొడువు వెట్టి
వరతపస్విని రమ్యభావంబుతోడ
నితరు లెవ్వరుఁ దా నని యెఱుఁగకుండ
నంబుజానన యన్నగరంబు వెడలి. ౭౫

వ. వేత్రవతీతీరంబున నత్యంతవిస్తారోదారం బగు కమలాకర
స్కంధావారంబు దరియం జొచ్చి పేరోలగంబున సింహాస
నాసీనుండును సేవాగతానేకభూవల్లభకిరీటరత్నదీపికావిరా
జితపదారవిందుండును జామరగ్రాహిణీకరచామీకరచామ

రసాచలనచలితకుంతలుండు నై యొప్పారు నమ్మహీవల్ల
భు నల్లనఁ జేరం జని. ౭౬

క. అగణితవిలాసుఁ డగు నా
జగతీపతిమూర్తి మానసంబును జూపుం
దగులఁగ ననంతరాజ్యా
బగుఁగాక యటంచు భూతి యల్లన నొసఁగెన్. ౭౭

గీ. భూతి యిచ్చినపుడు భూపాలనందను
కరసరోరుహమునఁ గరము గదియ
నెఱకు లాడ నేసె మెఱుఁగుబాణంబులు
గ్రొత్తబత్తురాలిఁ గుసుమశరుఁడు. ౭౮

క. చెలువ యిటు పుష్పసాయక
దళితహృదయ యయ్యెఁ దనవిదగ్ధతకతనం
బులకలుఁ జెమరుం గంపము
వెలయఁగ నీదయ్యె నపుడు పెంపెసలారన్. ౭౯

వ. అవ్విభుం డాభూతిఁ బుచ్చుకొని సముచితాసీనంగావించి యె
చ్చటినుండివచ్చితని యడిగిన నది క్రమ్మఱ దీవించి. ౮౦

క. ఏను బహుదేశచారిణి
నీనిఖిలముఁ దెలియ నాకు నిష్టం బగుటన్
శ్రీనిధి నిను దర్శింపం
గా నరుదెంచితి ననినను గౌతుక మెసఁగన్. ౮౧

క. అనవుడు నాదరమున నా
జననాయకచంద్రుఁ డుచితసత్కారము లిం
పొనర నిడి వీడుకొల్పిన
మనసిజదందహ్యమానమానస యగుచున్. ౮౨

వ. చనుదెంచునప్పుడు దన యంతరంగంబున. ౧౩

ఉ. ఈసరసోక్తి లీలమహిమ యీయవికారత యీవిలాస మీ
రాసిరి యీయుదారత ధరావరు లెవ్వరియందుఁ గల్గునే
యేసుకృతంబు చేసినమృగేక్షణ కబ్బెనొ భూతలంబుపై
నీసొబగుండు నాథుఁడుగ నింపులఁదేలెడు నిత్యధన్యతల్.

వ. అని యభినందించి యొక్కకపటోపాయంబుఁ జింతించి హం
సావళీకన్యకు నతనిమీఁద నరుచిపుట్టునట్లుగాఁ బలికి మా
యోపాయంబున నవ్విభుని నేన వరియించెద రాత్రి లగ్నం
బగుట నా కవ్విధంబు సిద్ధించు నని నిశ్చయించి యబ్బాలి
కపాలికిం జని యేకతంబున ని ట్లనియె. ౧౫

క. కమలాక్షి భవన్మానస
కమలాకరమిత్రుఁ డైన కమలాకరభూ
రమణుండు గాఁడు దన్నా
మమువాఁ డీతండు రాజమర్కట మరయన్. ౧౬

గీ. వికృతవేషి మఱియు వృద్ధు క్రూరాత్ముండు
పాపకర్ముఁ డధికచాపలుండు
కుఱుచ తెవులుగొంటు పటికగడ్డమువాఁడు
గదలఁ డేమిచెప్పఁ గమలవదన. ౧౭

క. కడవతల గొగ్గిపండ్లును
మిడిగ్రుడ్డులుఁ బల్లపల్లమీసంబులు దే
గడచెవులు గూనిమూఁపులు
బడగ బడుగు వానిఁ జెప్పఁ బనిలేదు చెలీ. ౧౮

శా. చెల్లంబో నిను వీని కిఁ దలఁచె లక్ష్మీహాని కోర్వంగ లే
కల్లం బన్నరనాథచంద్రునకు రాయో కాక నీ యట్టియు

త్ఫుల్లాంభోరుహనేత్రకు న్మగఁడె యీదుర్భావుఁ డేమందు
నో, తల్లీ యాతనిఁ జూచి గుండె వగిలెన్ దయ్యంబో య
స్భీతిచేసెన్. ౮౯

క. తగుమగనికి నీనుచితము
దగుఁ దగఁ దనుమాత్రమైనఁ దగు నొసఁగంగా
మగక్రోఁతి యైనఁ దొడవగుఁ
దగునే తగుకన్య నొసఁగ ధరణీశునకున్. ౯౦

క. గారా మైనతనూభవ
నూరక యాచెడుగుముదుక కొసఁగెదు నని యీ
యూరెల్లను వెతఁ బొందెడు
నీరాజున కేల బుద్ధి యిటు లయ్యెనొకో. ౯౧

గీ. ఏమి చేయుదాన నెక్కడఁ జొత్తు నే
నితనిఁబొందు నిమ్ము నెట్లు చూతు
ననుచు మాయజంత యశ్రులు నించిన
నమ్మ సొమ్మవోయె నళినవదన. ౯౨

వ. ఇట్లు మూర్ఛ మునింగి హంసావళి యజ్జఅభి తన్నుఁ దెలుపఁ
దెలిసి యి ట్లనియె. ౯౩

ఉ. కామిని యట్టిరూపుఁ బొడగాంచినఁ బ్రాణము విడ్తు నప్డు
నా, కా మగఁ డేల యట్టి వికృతాకృతి కిచ్చెడు తండ్రి యే
ల నీ, వేమెయినైన రాత్రి నను నిచ్చటు వాపి మదీయవేష
మున్, శ్రీమెయిఁ దాల్చి యాతని వరింపఁగదే యని యర్థి
వేఁడినన్. ౯౪

క. తనతలఁచినట్ల యగుటకు
ననుమోదముఁ బొంది ప్రమద మానసపద్మం

బునఁ దోఁపఁగ నేటికి నిటు
నను వేఁడఁగ నీదువను పౌనశ్చైదఁ జెలియా. ౯౫

క. కూరిమిచెలికిం దానొక
పోరామికిఁ గానిబోటి బోటియె నినుఁ ని
వారికిఁ దప్పించి తగ
స్త్రీరూపముఁ దాల్చి యాఁగని వరింతు ధృతిన్. ౯౬

క. అనుటయును మాయ దెలియక
యనుకూలత గాఁ దలంచి హంసావళి చ
య్యనఁ దనచీరలుఁ దొడవులుఁ
దననెలవును దాని కిచ్చి తద్దయు భీతిన్. ౯౭

వ. నన్ను నెక్కడ దాఁచెదనుటయు సంధ్యాసమయానంతరంబ యంధకారంబున నయ్యుత్పలగంధిం బురంబు వెలికిం గొని చని యొక్కపూఁదోఁటలోపల నత్యంతవిస్తారం బై తనరు బూరువ్రమానికోటరంబున నునిచి వేగుజామునప్పు డాకమ లాకరు వంచించి నీపాలికిం జనుదెంచెద వెఱవకుండు మని యూఱడించె. ౯౮

సీ.........యక్షుణాలంకృతం బైన
సముదీర్ణభద్రగజంబు నెక్కి
కుంజరాంఁదోళికాఘోటకారూఢు లై
ప్రాణమిత్రులు తమ్ము బలసి కొలువఁ
బాఠకనికురుంబపఠనరవంబులు
గర్ణామృతంబు లై కరము మెఱయ
ముందట నెలకొన్నసందడిఁ దొలఁగించు
నురువేత్రహస్తులయుఱిది చెలఁగఁ

జారుతరదీపికాసహస్రములు వెలుఁగఁ
బెండ్లిశృంగారమునఁ జాలఁ బెంపు నొంది
యఖిలకమలాకరుఁడు కమలాకరుండు
రమణ మీఱంగ విదిశాపురంబు సొచ్చె. ౯౯

వ. అయ్యవసరంబున. ౧౦౦

క. మదగజఘోటకములతో
మృదుపారకరవము చెలఁగ మే నలరంగా
నెదురుకొనియెఁ దనయల్లుని
విదిశాపురనాయకుండు విభవం బెసఁగన్. ౧౦౧

వ. ఇ ట్లెదురుకొని తోడ్కొని చని దైవయోగంబున హంసా
వళీభావంబు గలిగి కా దని యెఱుంగరాని కమలమంజరిని
మహావైభవంబున వివాహంబు గావించుటయు నాఁడ వి
శేషశుభదినం బగుట నశోకకళికతోడ నయ్యిందువదనం
దోడ్కొని కరదీపికాసహస్రంబులు ప్రజ్వరిల్లం గమలాకరుం
డు శిబిరంబున కరుగునప్పుడు కుంజరంబుమీఁద నన్నరేంద్ర
కుంజరువెనుక నున్న కృతకహంసావళి తాను రాజనందన
ననిచి వచ్చిన శాల్మలీపాదపంబుఁ గనుంగొని యత్తరుణి
తా నత్తరువు దహించునుపాయం బూహించి యొడలికి వ
డంకు దెచ్చుకొని పతిం గౌఁగిలించిన. ౧౦౨

క. మలఁగి కనుంగొని ధరణీ
తలవిభుఁ డిది యేమి యనినఁ దాఁ బలుకక క
న్నులు మోడ్చి యుండెఁ బలుమఱుఁ
దెలుపఁగ నొకకొంతవడికిఁ దెలిసినభంగిన్. ౧౦౩

వ. కన్నులోకించుక దెఱచి యీరెలుంగున నతనికి వినవచ్చు నట్లుగా ని ట్లనియె. ౧౦౪

మ. అలభూజంబుననుండి దైత్యపతి యత్యాభీలభంగిన్ ద్రుగం చలముల్ నిప్పులవెల్లి గొల్ప ననుఁ దా జంకించినన్ భీతిమై నులుకం గన్నులు మోడ్చి భ్రాంతమతి నై యున్నంత నా ముంగల నుజ్జ్వలవిప్రాకృతిఁ దోఁచి యి ట్లనియె వాత్సల్యం బు దీపింపఁగన్. ౧౦౫

ఉ. ఇక్కడ జ మగ్ని దేవునకు నిప్పుడ యాహుతి చేయఁ గ్రుంగు నీ,రక్కసుఁ గ్రుంపకున్న నిది రాసుతుతో మననీదు నిన్ను నీ, వెక్కుడుభీతిమైఁ గలఁగ నేటికి నీపతితోడ నింతయున్ గ్రుక్కక చెప్పు మం చరిగె శోకమను బాయఁ దోడంగె నం తటన్. ౧౦౬

క. నావుడు నే నవ్విధమును
వేవే చేయింతు నీవు వెఱనకు మని దం
తావళము నిలుపఁ బంచి మ
హీవిభుఁ డయ్యింతి ముంగల నిడుకొని కడకన్. ౧౦౭

క. భటకోటిఁ జూచి మీ రీ
విటపిని దహియింపుఁ డనిన వెసఁ గాష్ఠము లో
క్కట మొదల నొంటె యందు
త్కటముగ నలుదెసల నగ్గి దరికొల్పి రొగిన్. ౧౦౮

సీ. అంతకముంద యయ్యగకోటరంబున
నురగభయంబుచే నుండ నోడి
హంసావళి తొలంగి యత్తోఁటయం దొక్క
చో నొకపాదరింటిలోన నుండి

యమ్మహీజము గాల నడచు పెన్మంటలఁ
బగిలింటిగతి దీప్తి పరఁగుటయును
బహుశతకరదీపపంక్తులు వెలుఁగొంద
భద్రగజంబుపైఁ బ్రజ్వరిల్లఁ
గమలమంజరి మ్రోల డగ్గఱి వసింప
నతిమనోహరమూర్తిఁ బెం పందియున్న
చెలువుఁ గమలాకరుని గన్నులలరఁ జూచి
యచ్చెరువు రాగశోకంబు లాత్మఁ దనర. ౧౦౯

క. రాచిలుక మున్న వ్రాసిన
యాచిత్రము గజము మీఁది కరుదెంచిన యు
ల్లే చూపులపండువ యగు
నాచెలువుని చెలువ మాత్మ నలరింపంగన్. ౧౧౦

శా. ఈరాజాశుకరాజు చెప్పినతెఁ డా నీచెల్వు చెల్వంబుఁ గ
న్నారం గన్గొని కాముబాఱిఁ బడి మాయల్వన్ని నన్బాపి నే
ర్పారంగా వరియించె నన్నిఖికి నాహారంబు గావించెఁ బెం
పార న్నాకొఱకై కుజంబు నిటు సేయం బంచెఁ బాపాత్ముఁడై.

సీ. ఈవరు మదిఁగోరె యిచటి కేతెంచిన
నెదలోన ననుమాన మేల పుట్టె
వరునియున్నెడకు జవ్వనిఁ బంపఁ దగ దన
కేల పంపితి దీని సితనికడకు
నితని నింగించిన నిట్టివాఁడు నృపాలుఁ
డే యనబుద్ధి నాకేలపుట్టె
హీనభావునకు నన్నీఁడని యెఱిఁగియు
నాతండ్రి మది నేల నమ్మనైతి

నిట్టిపాతకిఁ జెలిఁ జేసినట్టి బ్రహ్మ
యిన్నివిధములఁ దెలియంగ నేలయిచ్చు
నిన్నియును నేల యతఁడు ప్రాణేశ్వరుఁడుగ
నోము నే నోమఁగాక తొల్బ్యమునందు. ౧౧౨

క. ఈయింతి తలఁచినట్లుగ
నీయగ్నిం గాలనైతి నీభూజముతోఁ
గాయజువహ్నుల నిచ్చలు
చేయనువునఁ గాలుదాన నింకిట విధియా. ౧౧౩

వ. అనుచుఁ గన్నీరు వెల్లిగొన నన్నీరజనయన బహుప్రకారంబులం బలవించుచుండె నంత నమ్మహామహీరుహంబు హుతాశనుని కశనంబు చేసినదాన సంతుష్టహృదయ యైన యయ్యింతితో శిబిరంబున కరిగియున్నంత. ౧౧౪

క. కమలాకరుమై దైవకృ
తమునం బ్రబలజ్వరంబు దనుకొందుటఁ గృ
త్రిమహంసావళి తనచి
త్తమునం జింతింపఁ దొడఁగెఁ దద్దయు భీతిన్. ౧౧౫

గీ. శిరమునందు హంసావళి కరము వెట్ట
జ్వర మతిత్వరగతి మాను జనుల కనుచు
విన్నవాఁడిప్డు నన్ను నివ్విధము చేయఁ
బనిచి బొంకైన ననుమాన పడు విభుండు. ౧౧౬

క. నాఁచెలి యశోకకలికయు
నాచేసిన చేత తెలుఁగు నరపతి యడుగన్
వే చెప్పెనేని నక్కట
యేచంద మొనర్చుదాన నేనిటమీఁదన్. ౧౧౭

వ. అని చింతించి యనంతరంబ యొక్కతెఱంగు గాంచి శూన్య
లింగంబున ఛాగరక్తాభిషేకంబును దన్మాంసపూజనంబును
నరబలియు నొసర్చిన జ్వరశాంతి యగునంట మున్నొకజోగి
జెచే వింటి నని యశోకకలికతో నరబలిప్రకారంబు చెప్పక
తక్కనవిధంబు చెప్పి శివలింగస్థానంబునకుం దోకొని చని
యేమఱించి వధియించి యీయాపద నిర్వహించెద నని ని
శ్చయించి యప్పొలంతితోడం జెప్పవలయు వార్తలు చెప్పి
ప్రతీహారపాలాధ్యక్షుం డగు వృద్ధు రావించి. ౧౧౮

సీ. వసుమతీశ్వరునకు జ్వరము మానంగ ర
    క్షావిధికృత్యముల్ సలుపవలయు
నర్ధరాత్రమునప్పుఁ డాఁడువారెవ్వరు
    వెడలివచ్చిన నడ్డుపడకుఁ డనుచుఁ
జెప్పి పోవఁగఁబంచి చెలియును దానును
    ఛాగపూజాద్రవ్యచయముగొనుచు
నసిహస్తయై శూన్యహరగృహమ్మునకేగి
    యజరక్తమజ్జనం బాచరించి
యత్యుతివ శంభుపూజ సేయంగఁబంచి
తత్పరతఁ బూజ యొనరించుదానిఁ జేరి
తద్గళము వ్రేయుటయు హేతిధారదప్పి
దైవవశమున నడ్డంబు దాఁకుటయును. ౧౧౯

వ. అశోకకళికయు బెగ్గలి యగ్గలంపు హాహారవంబు లెసంగ
గుడివెడలి పఱవందొడంగిన, ౧౨౦

క. తలయును జీరయు వీడఁగ
బలుబూతము వోలె వెంటఁ బడి చనుదేరం

దలఁకుచు నశోకకళికయు
నెలుఁగెత్తి విషాద మడర నిట్లని పలికెన్. ౧౨౧

గీ. పాడుగుడిలోని భూతము గూడముట్టి
వెన్నడింపఁగఁ దొడఁగె నో యన్నలార
కంటిరే యని మొఱవెట్టఁగాఁ దొడంగ
నయ్యెలుఁగు విని తలవరు లడ్డగించి. ౧౨౨

వ. వస్త్రావివరణయు నాలంబకేశభారయు నాభీలకరవాలహస్తయు నై దాని వెంటం బఱతేర వారలు గనుంగొని భూతం బనుచుం బొదివి పలుతునియలు గావించిన. ౧౨౩

గీ. అయ్యశోకకళిక యార్తనిర్ముక్తయై
యంతిపురము సొచ్చి సంతలోన
శంభుపూజకతన జ్వరముక్తుఁడై యున్న
మనుజవిభునిఁ జేరి వినత యగుచు. ౧౨౪

వ. కమలమంజరి చేసిన కపటకృత్యం బెఱింగించిన నరసి వెఱఁగుపడి హంసావళివలని బలవంతంబైన వలవంత నొందుచు నాక్షణంబున మంత్రుల రావించిన నందఱుం జింతాక్రాంతులై యున్నసమయంబున భీమభటుండు జ్యోతిశ్శాస్త్రపారగుండైన వసంతకు నాలోకించి ప్రశ్నం బడిగిన.

గీ. అనలనిహతిఁ బడదు హంసావళీకన్య
సేమమున నరేంద్రుఁ జేరు ననిన
మదిఁ దలంకు మాలి మాళవాధిపున క
వ్వార్తఁ జెప్పెఁ దగినవారిఁ బనిచి. ౧౨౫

వ. భీమభటుండు దిగ్గన లేచి మనసేర్చువిధంబున మాళవేంద్ర

కన్య నరయింతము రం డని చెలులం దోడుకొని యత్యంత
సంభ్రమంబునం జని. ౧౨౭

మ. సరసానందన సత్కళాగమపరీక్షాకృష్ణకందార భా
స్వరనానారసభావనిర్మథనభోజక్ష్మాప విద్యానిరం
తరగోష్ఠీజగదేకమల్ల బహుశాస్త్రగ్రంథసిద్ధాంతవి
స్తరవిజ్ఞానకవిత్వతత్త్వకలనాసర్వజ్ఞసోమేశ్వరా. ౧౨౮

క. వీణావాదనచలదలి
వేణీవేణీప్రసూనవిహరన్మధుప
శ్రేణీగానాకర్ణన
ఘూర్ణీకృతనేత్ర హరితగోత్రపవిత్రా. ౧౨౯

లయగ్రాహి.
చంద్రరుచిరానన మహేంద్రబహుభోగ భుజ
గేంద్రమృదుభాషణ దినేంద్రసమతేజా
సాంద్రశుభలక్షణ ధనేంద్రధనవైభవ మృ
గేంద్రపటువిక్రమ గిరీంద్రనిభధైర్యా
మంద్రజయఘోషణ ఖగేంద్రజవవాహన శి
బీంద్రఘనదాన మనుజేంద్రహితకృత్యా
దుంద్రమతిజృంభణ రతీంద్రలలితాంగక గ
జేంద్రబలబంధుర కవీంద్రనుతకీర్తీ.

గద్యము. ఇది శ్రీమద్వెన్నెలకంటి సూరనామాత్యపుత్ర హరితసగోత్ర పవిత్ర సుకవిజనమైత్రీ విధేయ అన్నయనామధేయప్రణీతం బైన షోడశకుమారచరిత్రంబు నందు సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

షోడశకుమారచరిత్రము.

అష్టమాశ్వాసము.

క. శ్రీభాసమాననానా
వైభవ జయలాభ........నని తాంత
స్వాభా......తసౌరభ
శోభితపాండిత్య యన్నసూరామాత్యా. ౧

వ. ....మంబులు గడపి విరహతాపోపశమనార్థంబు మహీతలనాథుండు శీతలచ్ఛాయ నొక్కరుండును నాసీనుండై యుండి యశోకకలిక నచ్చటికిం బిలువం బంచి సమీపంబున నునిచికొని హంసావళి యేమయ్యె......... ౨

క. భూనాథ కమలమంజరి
తో నాఁ డటు నేను నరిగి తుదముట్టంగా
మానఁగ నవ్విధ మంతయు
నే నెఱుఁగుదు విన్నవింతు నేర్పడ నీకున్. ౩

వ. సకలలోకాభిరామం బగునారామారత్నం బొక్కనాఁడు నరత్నాగారంబున కరిగి తదీయమణికుడ్యభాగంబునందు. ౪

చ. నరవరముఖ్య నీ దయిన నవ్యమనోహర మైనరూపు చి
త్తరువున వ్రాసి యున్నఁ గని తద్దయు వేడ్కలు నివ్వటిల్లఁ

గా, నరులున జెప్పవెట్టక చలాకృతిగుం......నేపుడానుజి
త్తరువునఁబోలె నుండి వనితామణి రాగపయోధిమగ్న యై.

వ. అప్పుడు—

సీ. సుదతి యారూపంబు చూచినయట్లైన
లీలమై జెప్పలు వ్రాలవైచు
భామ యారూపంబు పలికినయట్లైన
వేడుక మాటలు వినఁగఁ గోరు
నింతి యాహూపు ద న్నెలయించినట్లైన
నర్థిఁ జేరఁగఁ జన నప్పళించుఁ
గాంత యారూపంబు గదిసినయట్లైన
నాలింగనము సేయ నాససేయు
నివ్విధమునఁ జిత్త మెంతయుఁ దగిలినఁ
దన్ను మఱచి యుండె ధవళనయన
లలితచిత్ర మగుటఁ దెలిసియుఁ దెలియక
మరుఁడు దన్ను మిగుల మరులుకొలుప. ౭

వ. ఇ ట్లత్యంతసుందరం బగు నచ్చిత్రరూపంబుఁ జూచి యిచ్చ
ట నీరూపం బెవ్వరు వ్రాసి రని యడిగిన సకలవిద్యావిశార
దత్వంబు... ... ... ౮

చ. ... ...
... ... నొప్పెసలార రక్తచం
దనమున వ్రాసి యింతి మఱునాఁడు ప్రమోదము నివ్వటి
ల్లఁగన్. ౯

క. చిలుకఁ బిలిపించి రసవ
త్ఫలములు పసదనము నిచ్చి తథ్యసువర్ణో
జ్జ్వలచేల మొసఁగి సద్గుణ
కలితా పురుషార్థనిధివి గమ్మని పలికెన్. ౧౦

క. ఆర్యసతిపాత్ర మగున
య్యార్యఁ జదివి చూచి మెచ్చి యాశుకమును మా
పార్య వగునీకు శిక్షిచం
ద్రార్యమనయనసము సమ్మహాత్మునిఁ దెత్తున్. ౧౧

వ. అని పలికి సముచితప్రకారంబున వీడుకొని రాజశుకంబు చ
నుటయు నది యవశ్యంబు నిన్నుఁ దెచ్చు ననునాస నూఱ
డి యనేకదివసంబు లెదురుచూచి రాక తడసిన నొక్కనాఁ
డమ్మంజువాణి కమలమంజరి దెసఁ గనుంగొని, ౧౨

క. ఆచిత్రాకృతి పతి దృ
గ్గోచరుఁ డగుటయును గల దొకో యొకనాఁ డా
రాచూలిని నిల్లన వల
రాచయురులఁ బెట్టు నొక్కొ రాచిలుక చెలీ. ౧౩

క. మెచ్చు నొకో యార్య యిచ్చకు
వచ్చు నొకో రాజశుకమువాక్యము లతనిం
దెచ్చు నొకో చిలుక యొంతకుఁ
దెచ్చు నొకో మరుఁడు నన్నుఁ బతిఁ దేకున్నన్. ౧౪

వ. అనినఁ గమలమంజరి యి ట్లనియె. ౧౫

క. నీచెలువము రసికాగ్రణి
యాచిలుక నుతింప మిగుల నరయుక యుండఁగ

సేచిత్తమువాఁడే పతి
యోచెలి యిటు లేల చింత నొందఁగ నీకున్. ౧౬

వ. అనిన నమ్మాటకు నెమ్మనమున నమ్మిక జనింపకున్న నచ్చె
లువ నెచ్చెలి నాలోకించి. ౧౭

ఉ. ఓజలజాక్షి నీవు నను నూఱడఁ బల్కెదు గాక వచ్చునే
రాజశుకంబు, వీడ్వడలి ర మ్మనిన న్నను నేల, నమ్మహా
రాజున కిచ్చఁగూర్చి యిటు రా మన మెక్కడ నాతఁ డెక్క
డే, యోజఘటించుఁ గార్యము శుకోక్తుల ని ట్లడియాస వె
ట్టునో. ౧౮

క. అని పలుమఱుఁ దలపోయఁగ
దినదినమున కంగజుండు ధృతి దూలింపన్
మనమునఁ గలఁగుచుఁ దేఱుచు
ఘనపరితాపంబుచేతఁ గ్రాఁగఁదొడంగెన్. ౧౯

మ. ప్రిదిలెం జేతులకంకణంబులు సఖీబృందంబుపై మచ్చికల్
వదలె న్మత్తమధువ్రతారవముల న్వాసంతికావహ్నిచే
నదలెన్ ధైర్యము చిత్తసంభవశరవ్యం బై మనోజ్ఞంబు గ్ర
క్కదలెన్ మేఁబరితాపవహ్నిపొదలెం గంజాతపత్త్రాక్షికిన్.

వ. అవ్విధంబు గనుంగొని కమలమంజరి చిత్తంబునఁ జలింప నె
చ్చెలి నవలోకించి. ౨౧

గీ. చిలుకవెంటన వలరాచచిచ్చు దగిలి
యకట పన్నీరు చల్లిన నాఱిపోదు
పుష్పధూళి పైఁ బోసినఁ బొనుఁగుపడదు
కొమ్మ నేక్రియ నోముదు నమ్మలార. ౨౨

గీ. ఇందులోన నెవ్వారికి నెఱుకలేద
యకట పూఁబొన్న చేసెద మనుచుఁ దెచ్చి
భానుసంభవునమ్ములపాన్పుమీఁద
ముదితఁ బెట్టినవారలు మోసపోయి. ౨౩

వ. అని యయ్యింతివలవంతసూచి నెచ్చెలులు పలుమాటలవ
లరాజు నుద్దేశించి. ౨౪

గీ. పద్మభవునిమీఁదఁ బంకజోదరుమీఁద
హరునిమీఁద వేసినట్టిశరము
నబలమీఁదఁ జాల నదయత నేయంగఁ
బంచబాణ నీకుఁ బాడి యగునె. ౨౫

వ. అని పలికి యేమిట నమ్మగువమేన నుద్దీపించిన మదనతాపం
బు వాయకున్న నిట్లనియె. ౨౬

చ. హరునిటలాగ్ని రూపఱియు నంగజుఁ డప్పుడ పుట్టె రాఘ
వేశ్వరుఁడు శపించినం బికరవంబులు గ్రమ్మఱఁ గల్గె రా
హు నిష్ఠురగతిఁ బట్టి మ్రింగినను సోముఁడు వెల్వడివచ్చెఁ
జెల్లఁబో, విరహులఁ బొందియున్నశని వీడియు వీడద యేమి
సేయుదున్. ౨౭

వ. అని పలికి యిందువదనకు మనసేయు చలిమందుల మదన
తాపంబు దీపించె నింక నివి వల దని శిశిరోపచారంబుల పని
చాలించి చింతింపం దొడంగిన నక్కమలమంజరిం జేరం జని.

మ. తరుణీ నే నొకసిద్ధపుంగవుని నత్యంతంబు సేవించి యే
నరు లేరూపులు సూడ నర్థివడినం దద్భావము ల్గాంతసే
వరుదారం బొడసూపవచ్చువరవిద్య న్వేఁడికొన్న న్మనో
హరభావస్ఫురదింద్రజాలవరవిద్య న్నాకు నిచ్చెన్ దయన్.

పాలంతికిఁ గమలాకర
ంపముఁ దద్విద్యపేర్మి రూపెసలారం
పుఘుని దాన మన్మథ
పంబు శమించుఁ దెలివి దలకొను ననిసన్. 30

లువుని చిత్రాకృతి
చినయట్లైన రూపుచూచిన మనుచే
ంద మగునో మాన్ప న
నర మున్మాదవృత్తి గూరినయేనిన్. 31

నంతటఁ గమలాకరుఁ
భూపతి వాహినీచయంబులతోఁ బెం
మఁగ వేత్రవతీవా
దరి విడిసె నని పౌరు లెల్లఁ బెదరన్. 32

రుగుదెంచి తని హం
దెలివొందుటయును నానందలస
వమున నంతిపురమున
లఁదిని గొనుచు బోటు లరిగెడు నంతన్. 33

ఁ బుత్తెంచుటయుఁ గమలాకరునకుఁ
నీ నిశ్చయము చేసె భూమిపాలుఁ
షఁ బరిచారికలు చెప్పికొనఁ గడంగ
విధికృతి నాత్మ సంశయము పుట్టె. 34

ము చెప్పిన కమ
పఁడో యిన్నరేంద్రుఁ డన్యుఁడో యని చిం
లతఁ గమలమంజరి
ం బనుప మరుఁడు నికృతి యొనర్చెన్. 35

క. కమలాక్షికిఁ బ్రాణము ప్రా
ణము తత్సఖి కీడుసేయునా తలఁపఁగ నీ
కమనీయమూర్తి విభవము
కమలాననబాము మాన్పఁగలిగెఁ గుమారా. ౩౬

క. నీవిడిసియున్నయది హం
సావళి విహరించు తోఁట యనవరతంబుఁగా
భూవల్లభ యం దాడుదు
మావనితయు మేముఁ జాల ననుమోదమునన్. ౩౭

సీ. ఈచంపకముపొంత నీమావిక్రీనీడ
మానినీరత్నంబు మరుని నోఁచె
నీమాధవీలత నీయశోకముతోడ
నబ్జలోచన వివాహంబు చేసె
నీకేళకుళిలోన నెలనాఁగ ప్రోదిరా
యంచలకవల నిండించి యాడె
నీపువ్వుఁబొదలలో నీరత్నవేదిపైఁ
జెలువ బొమ్మలపెండ్లి చేసె మున్న
భూపనందన యీసారపొన్నపొంత
ముత్తియంబులపందిరి ముదిత వెట్టెఁ
బ్రేమ నాడెడుచోట నీచామ చూపె
మానవేంద్రునిహృదయంబు మరులుకొనఁగ. ౩౮

సీ. ఈహంసయానంబు నింతయొప్పయి యున్నె
యతివ యిక్కడ గెడయాడెనేని
యీపుష్పములతోపి యింతలెస్సయి యున్నె
సుందరిమైతాపి సుడిసెనేని

ఈచిలుకలమాట లింతయుం బయి యున్న
వెలఁదితిన్ననిపల్కు వింటిమేని
యీతేఁటిగమిచాయ యింతయొప్పయి యున్న
సుదతి వేనలి చూచి చూతుమేని

పూవుఁబోఁడి హంసావళి యీవనమున
వేడ్క విహరింపకుండుట పేవి కెల్ల
నింపు సమకూరెఁగాక యయ్యింతి యున్న
మనకు నింపుఁ జేయునో యివి మానవేంద్ర. ౩౯

ఎ. అనినమాటలు విని యనురాగంబు నివ్వటిల్ల. ౪౦

సీ. పొలఁతి కౌఁగిటఁ జేర్పఁ బూచి నెత్తావుల
క్రోవి యైనదియొ యీక్రోవి యొకొ
మానినిగండూషమధువుసోఁకునఁ బూచి
పొగడ నొప్పినది యీపొగడ యొకొ
నలినాక్షిపదతాడనంబునఁ బూచి శు
శ్లోక మైనదియె యశోక మొకొ
మెలనాఁగమెఱుఁగుఁజూపులఁ బూచి భూజాత
తిలక మైనదియె యీతిలక మొకొ
యివ్వనములోన నిన్నియు నెఱుఁగకున్నఁ
దరుణికౌఁగిటఁ జేర్చిన కురవకంబు
నాకుఁ జూపినఁ బరిరంభణంబు చేసి
నట్టు లైనఁ గృతార్థుఁడ నగుదు నబల. ౪౧

క. అని యంత మదనతాపము
ఘన మగుటయు సైఁపలేక కాంతా నీనే

ర్చినయింద్రజాలవిద్యను
వనజాననరూపు చూప వలయు ననుటయున్. ౪౨

వ. తనవిద్యాప్రభావంబున రాజకన్యమోహనాకారంబు దృగ్గో
చరంబు గావించిన, ౪౩

క. వనజాస్యమోహనాకృతి
కనుఁగవ కతికౌతుకంబు గావించుటయుఁ
మనమున మాయారూపం
బని తెలియఁగ మఱచి చాల ననురక్తుం డై. ౪౪

చ. తళతళఁ బర్వుక్రొమ్మెఱుఁగుఁదండములం బురణించుమేని
నుం, దళవమునందుఁ(?) జూపులు మనంబునఁ జిక్కినఁ గ్ర
మ్మఱింపలే, కలికులవేణి చెప్ప యిడ కానరపాలుఁడు సూ
చుచుండె నిశ్చలమతిఁ గాముతూపులకు జానుగ నిల్చిన దె
ప్పమో యనన్. ౪౫

సీ. నెత్తమ్మిరేకుల నెచ్చెలు లై యొప్పు
మృదుపదంబులమీఁద మెలఁగిమెలఁగి
నునుమంచు మించునం గనకకుంభమ్ముల
కెనయైన చనుఁగవ యెక్కియెక్కి
కందని యిందుని యందంబు నొందిన
చిఱునవ్వు నెమ్మోముఁ జెందిచెంది
మెఱచినతొలుకారు మెఱుఁగులకవలైన
చెలువుఁజూపుల మీఁదఁ బొలసిపొలసి
ముదితయనుపమానమోహనాకారంబు
చాల మరగి యానృపాలుచూడ్కి

తీపుమిగులఁ బువ్వుఁదేనియ గ్రోలి మ
త్తిల్లి కడల నున్న తేఁటిఁబోలె. ౭౬

వ. ఇవ్విధంబున సంగజాధీనం డైన యమ్మానవేంద్రుండు.

సీ. వనజాక్షి కెంగేలుఁ దన కేలుఁ గీలించి
కేళికిఁ దివియంగ లీలఁ గడఁగుఁ
నంగనామణిమోహనాంగవల్లికఁ జాల
నాలింగనముసేయ నుప్పొంగుఁ
జెలువతీపారెడు చిగురాకుఁగెమ్మోవి
నాదట గముపంగ నాససేయుఁ
నెలనాఁగమెలపారునిడిచన్నుఁగవకాంతి
ననురక్తిఁ గబళింప నగ్గలించు
నివ్విధమునఁ దమక మెంతయు మిగులంగ
సతివఁ జేరఁ గోరునవసరమునఁ
దోయజాక్షిరూపు మాయమై పోయినఁ
జాల జిచ్చవడు నృపాలసుతుఁడు ౭౮

వ. అయింద్రజాలకలితమాయారూపం బని యెఱుంగనేరక మద
నావేశంబుకతంబున హంసావళియ కా నిశ్చయించి యార
మణి నన్ను గారవింపంగాఁ దలంచి యుప్వనంబునం దాఁగె
నని యూహించి పూఁబొదల నోలఁబుల వెదకి వెదకి యు
న్మాదంబుం బొంది. ౭౯

సీ. అదె నాకు నెలుఁ గిచ్చె నంగన యని యేగి
కలకంఠ మదియైనఁ గళవళించు
నదె మాటలాడెఁ జంద్రానన యని చేరి
శుకభాషణము లైన సొలపు నొందు

నదె తల చూపె నీలాలక యని డాసి
తుమ్మెదపొద యైనఁ దూలఁబోవు
నదె చీరెఁ జేసన్న నబ్జాక్షి యని చేరి
యెలమావి చిగురైన నిచ్చఁ గలఁగుఁ
దడవి కానని చోటను దడవఁబోవు
నేల పొడసూపి మాయమై తివ్విధమున
నలఁపఁదగునె హంసావళి యనుచుఁదూఱు
భావజన్ముండు గారింప భూవిభుండు. ౫౦

వ. ఇవ్విధంబున మన్మథోన్మాదబాణవిదారితమానసుండగుచుఁ గొంతతడ వవ్వనాంతరంబున జరించినంత నత్యంతసంభ్రమంబున వసంతకుం డచ్చటికిం బఱతెంచి హంసావళీకన్య యున్నది యనుపలుకు మున్నుగా నన్నరనాథునితో ని ట్లనియె.

సీ. అధిప హంసావళి యాబూరుగున నుండ
కోకపువ్వుఁ బొదలోన నుండి రాత్రి
యనలంబుచేత నేయాపదఁ బొందక
బ్రదికియుండంగఁ బ్రభాతవేళఁ
బూవులకై పుష్పలావిక లేగి యా
కోమలిఁ గాంచి తోకొనుచుఁ బోయి
యంతఃపురంబున నడలెడుతల్లియు
జనకుండు నున్నెడ కనుచుటయును
వార లెంతయు వెఱఁగంది వచ్చి గ్రుచ్చి
యెత్తి కౌఁగిటఁ జేర్చి యందంద పేర్చి
క్రమ్మ కన్నీటితోడుత నుమ్మలించి
యమ్మ బ్రదికి యేగతి వచ్చితమ్మ యనుచు. ౫౧

గీ. కన్న నీరు దుడిచి కన్నియ నూరార్చి
పాపజాతి బోటిపాటుఁ జెప్పి
నేఁడు పెండ్లి యంచు నెమ్మి వృట్టగఁ బల్కి
వాఁడెమనకుఁ జెప్ప వచ్చెననిన. ౫౩

వ. ఆనందకందళితమానస యయ్యె నప్పుడ మేన్మఖమాలనరేం
ద్రుండు విభవంబున నక్కమలాననం దోడ్కొని చని. ౫౪

క. తొడవులు తనులత నునిచినఁ
గడునొప్పయి యుండి తొంటికంటెను రుచితోఁ
బడఁతుక యంగము తొడవులు
తొడవని యెడు పలుకు పలుకఁ దొడవై మెఱయున్. ౫౫

వ. ఇవ్విధంబున నచ్చెలు లచ్చెలువకు శృంగారంబు చేసి రయ్య
వసరంబున నక్కడ. ౫౬

సీ. వాహననికురుంబవల్లరీజృంభిత
కాంచనకింకిణీక్వణనములును
మాణిక్యమండనమండితగాణిక్య
మంజులమంజీరశింజితమును
వాంశికవైణికవందిబృందానేక
వేణువీణాస్తుతక్వాణములును
లాసికమోహనలాస్యకేళీలోచిత
మర్దళమురజాదిమహితరవముఁ
గర్ణచామరసౌవర్ణకర్ణలలిత
వర్ణకంబళభూషణవ్రాతకలిత
దంతిఘంటారవంబులుం దనరుచుండఁ
గదలెఁ బెండిలికొడుకు వేడ్కలు దలిర్ప. ౫౭

ఉ. అంతఁ జిరంటికాజనము లల్లన వచ్చిరి రాజు ముందటం
గ్రంతకు నైనవస్తువులుఁ గాంచనపాత్రలుఁ గొంచు సంతతా
తాంతలతాంతకోరకవిలాసమనోహరపల్లవావళీ
కాంతఫలావలుల్ దనరఁ గామమనోహరవల్లికాకృతిన్.

సీ. ధమ్మిల్లములఁ బువ్వుదండలచెలువంబు
సూసకప్రభలును సొబగు నొంద
నలికకస్తూరికాతిలకవిభ్రమములుఁ
గుంతలరోచులుఁ గొమరుమిగుల
రంగార నలఁదిన యంగరాగంబులుఁ
జీనాంబరంబులుం జెలువుమిగుల
భాసురమోహనాపాంగమరీచులుఁ
గర్ణభూషణములుం గలసి బెరయ
నంగదీప్తులుఁ దొడవులు ననఁగి పెనఁగి
విదితపార్వతీకల్యాణవిభవవినుత
గానములు కర్ణపర్వము ల్గాఁగ నడచు
పేరటాండ్రయందంబులు బెడఁగుఁ జేసె. ౫౯

వ. ఇవ్విధంబున విభవంబులు మెఱయఁ బురంబుఁ బ్రవేశించిన
వైభవసురేంద్రుం డైన మాళవేంద్రుండు మించినవేడ్క నె
దురు చనుదెంచి తోడ్కొని పోవం దదీయమందిరంబు ప్రవే
శించిన యనంతరంబున సర్వజనంబు లయ్యెలనాఁగ విహా
వేదికాతలంబున నునిచి గండపడం బెత్తించి యయ్యెడకు
నక్కుమారుం దోడ్కొని యరిగిన. ౬౦

క. ఉండిరి కాంతయుఁ బతియును
గండపడము మాటునందుఁ గడునింపులతో

నిండిన వేడ్కలు దనరంగ
కొండొకవలం జూడఁ గన్ను లుబ్బెత్తారన్. ౬౧

వ. అంత నం బురోహితమంగళాచారాంతరంబున మాహూర్తిక
దత్త శుభముహూర్తంబునం దెరయెత్తించిన. ౬౨

సీ. లజ్జఁ గొండొకసేపు లలనదృగ్జాలముల్
తెప్పలఁదేలిన యుప్పతిల్లి
విచ్చలవిడిఁ బిమ్మ విభునవీక్షణములు
మెలఁత మోహనమూర్తి మీఁదఁ బర్వఁ
దనరెడు వేడుకఁ దన్వంగిచూపులు
చెలువునిమోముపైఁ బొలసి మగుడఁ
జూపులు దాఁకిన సుదతిలలామంబు
లలితాంగి సిగ్గునఁ గళవళించు
నపుడు దమచందములు చూచి యలకప్రోడ
యలరుఁబోఁడుల సరసోక్తు లమృతరసము
నోన లోలికించె నెంతయు నొబగుమీఱ
తమకమున నప్పుడు చెన్నుల కుత్సవ మొదవ్వ. ౬౩

పక్ష్మంబుల నున్నప్రాలు రోయుటు మించి
పాణిపద్మంబులు భ్రమలు నించె
సేసలు వెట్టంగఁ జేతు లెత్తెడుచోటఁ
గరమూలరోచులు గ్రమ్మ దేఁ
చేత్రెల్ల దెచ్చుచో సితకటాక్షంబుల
మించి నీరెండల ముంచికొనఁగఁ
బెఁద్రబాలసందడిఁ జెలువపయ్యెద వాసి
యుడిచన్నుఁగవకాంతి నిడుకొనంగఁ

దానుఁ జయ్యన ధవళాక్షతలు ధరించి
పొలఁతిశిరాళిపై నినుపారఁ బోయ మిగులఁ
బాటలాసితసితహరిత్ప్రభలు దనరఁ
శాటవము లేక పతి తొట్రుపాటు నొందె. ౬౪

క. తలఁబ్రాలు వోయఁ దత్కర
జలజంబులపొందు పతికి జలజాననకున్
దళముగ సకలాంగములను
బులకాంకురవితతి నారు వోయుచు నుండెన్. ౬౫

వ. ఇవ్విధంబున మహోత్సవానందకందళితమానసులైన యా
దంపతులకు హోమానంతరంబ మాళవేశ్వరుం డనేకకరితు
రగరత్నభూషణచీనాంబరాదిమనోహరధనం బరణం బిచ్చి
వందిమాగధాదిజనంబుల కభీష్టధనంబు లొసంగి యందఱ
న్నపానాదులం బరితృప్తులం జేసి దంపతుల సర్వమందిరం
బున నునిచె నయ్యవసరంబున. ౬౬

సీ. అబ్ధీశునాఁడ్యసేవాభిషేకమునకు
జలధి ముంచినహేమకలశ మనఁగ
జలధియుద్యానభూజంబున రాలిన
బంధురపరిపక్వఫల మనంగ
నంబుదదంతి గోరాడ నంబుధిఁ బడ్డ
యపరాద్రిధాతురాగాశ్మ మనఁగ
వరుణకుటుంబినీకరతలంబునఁ దప్పి
పడినమాణిక్యపుబంతి యనఁగ
వారుణీసక్తుఁడై జాఱి వనజబంధుఁ
డపరగిరిమీఁదఁ గాల్జాఱ నబ్ధిఁ బడియె

వారుణీసక్తులై పెఱవారి తెట్లు
నక్కఁ గెలువంగ నేస్తురు నిక్క మఱియు. ౬౭

క. దినలక్ష్మి యినుఁడు చనుటయు
ననుగమనము సేయఁ బశ్చిమాచలమున నొ
ట్టిన యెఱమంటలపోలిక
ఘనసంధ్యారాగరుచులు గడు నొప్పారెన్. ౬౮

గీ. మించె నెఱసంజ యడరి యామినిఁ దాని
లల్లనల్లనఁ దోతెంచెఁ జెల్వు గాఁగ
నూతనంబుగ నంబరానోకహంబు
చిగురు నిండారఁ బెట్టి పూచెనో యనంగ. ౬౯

గీ. జలరుహాములు సూర్యబల మేమియును లేమిఁ
జంద్రుఁ జొప్పునకిఁ జాలఁ గుందె
గ్రహబలంబు లేనికాలంబు నెంతటి
సిరులు గలుగువారుఁ జిక్కు వడరె. ౭౦

సీ. మధుపసంఘంబులు మట్టి మల్లాడుచుఁ
కువలయంబులు చూఱఁగొనఁ బోడెంగె
ద్విజకోటి సన్మార్గవిహారణంబులు దక్క
యడఁగి కుజాతుల నాశ్రయించెఁ
బతులచేరువ లేనిభామల డగ్గఱి
మారుండు భీతి నిండారఁ జేసెఁ
గులశీలవిధములఁ దలఁపంగ నేరక
జారచోరావలి సంచరించె
మహి వివేకులు ఘనతమోమగ్నులైరి
యొకనర్థత వాటిల్లె లోకమునకు

నధిక తేజస్వి యగుసినుఁ డస్తమింప
దివి యరాజకమై యున్నయవసరమున. ౨౦

ఉ. కాంతము లైనతామరసకాంతులు సేవలు దక్కి పోవఁగా
నంతట వచ్చి చొచ్చె మధుపావళి గ్రోలుచు సోలుచుండఁ
గాఁ, గాంతవనాంత రాంతరనికామనివాసవిజృంభమాణసా
యంతనమల్లికాకుసుమహారిమనోహరసౌరభావలుల్. ౨౧

సీ. ఇది చనుదెంచెనే నేగరా దనియొకో
తోయజబంధుండు సోలఁగిపోయె
నిది తను రూపఱఁ బొదలెడు ననియొకో
రాజు రయంబున రాక తడసె
నిది వెనుదగిలిన నేగరా దనియొకో
చుక్కలు దీనిలోఁ జొచ్చి నెలసె
నిది క్రమ్ముఁగు ననియొకో యిప్పుడు దీపరూ
పమున నింగులు సొచ్చెఁ బవనబంధుఁ
డనఁగ దెస లెల్లఁ గస్తూరి నలఁదినట్లు
మింట నెల్లను గాటుక మెత్తినట్లు
నుర్వి గలయంతయును నీలి నూఁచినట్లు
నంతకంతకు నగ్గల మయ్యెఁ దమము. 23

వ. అయ్యవసరంబున. ౨౪

సీ. సిరితోడఁబుట్టువు చెంగల్వచెలిపొందు
ప్రొద్దుసంగడము తన్నుచకు నెలవు
చీఁకటిమూఁకలఁ జెండాడినెఱజోదు
మున్నీటి నుబ్బించు ముద్దుఁబట్టి

యుమపాలికన్ను పుష్పమజేడు వెన్నుని
 వియ్యంబు తామరవిరిఁ గొంగ
ముక్కంటి తలపూవు చుక్కల యేలిక
 వెన్నెల కంపువు వేల్పు బువ్వ
కూడి పాసినవారలకుండెదిగులు
పాసి కలసినవారలపాలియింపు
పొడుపుఁగొంపున నెంతయు వెడఁగు నొంది
మన్మథునిమామ యగుచందమామ వొడిచె. ౨౫

గీ. పూర్వగిరి వానవట్టమై పొలుపు మిగులఁ
బద్మరాగలింగమువోలెఁ బ్రబలె రాజు
పూజ చేసిననవకంపుఁబూవు లట్టి
లుసరితలముఁ దారకలొప్పు మిగిలె ౨౬

చ. సలలితలీలఁ బ్రాగ్దిశకుఁ జాలఁగ రాగముఁ బొందఁ జేసి
యుం, బొలయఁ గుముద్వతీసతికి సుల్లసనం బొదవంగఁ జే
యు మ. కేలసిత తారకాంగనల వెన్నెలగందపుఁబూఁతచే
తఁ బెం, ల్లలరంగఁ జేసె నప్డు డమృతాంశుఁడు సత్కళానా
యకాకృతిన్. ౨౭

(గ్రంథపాతము)

...సంతోషంబు సిగుడుచుండ
నైషధమునఁ శృంగారవనము సొచ్చి
సీ. మంజీరమంజుల శింజితంబు సెలంగ

... ...

... ... లవిందులుచేసి
 పూపుఁదీగెలపొంతఁ బొలసి పొలసి

నెఱపారి నిండువెన్నెలచల్లు చూపుల
సొంపారు మామిళ్ళ చూచి చూచి
... చిగురులు వేడుకఁ గోయఁ
గాము ... ...
... టల్లోఁ గరము వేడ్కఁ
దిరుగుచున్నట్టి విర్జగతిరుగు లనఁగ
నవవికాసంబు గతులకు నవక మొలయఁగ
వనములోపలఁ దిరిగిరి వనజముఖులు ౭౫

సీ. పొగడంగ ... ...
... ... డుచువారు
నోపాటలాధర యీపాటలము నీవు
ముట్టకు మని యొట్టు వెట్టువారు
రాజాన యనుచు నీరాజానన దోలంగ
దీఱఁచూడు దీని ... ...
... ... లేవె
చెలు లిందు రండని చీరువారు
మొరయుపువ్వులు గనుఁగొని మెచ్చువారుఁ
జిలుకబోదలఁ బట్టంగఁ జేయువారు
నగుచు నెంతయు వేడ్కల నతిశయిల్ల
... ... ౭౬

సీ.... నొకకొంత మోపి నిక్కుటయును
మంజీరములు తోలివమ్రాటసలుప
వామకరంబుల వరశాఖ లూఁదిన
మణిముద్రికలదీప్తి మాఱుమలయఁ

బూవులకందువఁబో ...

... ...

గరములల్లన యెత్తి విరులు గోయఁగఁబూన
దోర్మూలరోచులు తొంగలింపఁ
గుచములొకటి నొక్కటి మీఁది క్రొత్తనెగయు

... ...

పలుల జడలు గనుపట్టి నెఱయుచుండె
... ... కేలిసలిపిరప్పుఁడు. ౮౦

ఉ. సన్నపుఁగౌనుమీఁద వలిచన్నుల వ్రేఁగు ఘనంబు నెవ్వడిం
దన్నకు మమ్మొ యోవికచతామరనాభ యంచు భీతితోఁ
దన్నొకబోటి ... ...
... ... ధ్వజంతాకృతిశోకమునయ్యశోకమున్.

సీ. ఎంపసంజపర్వాన దేలగో యెఱుప జ
గాఁది చిగురాకుగముల పెల్లు
చిగురకుఁబైఁ దమ్మ్రశేశి యుట్టుడలనే
తిమముగా ... ...
... ... ను నే
తారక ల్గావివి కోరకములు
కలికలమీఁద వెన్నెల లుద్భవించునే
వెన్నెలగా దిది విరులజాబిసు
లహుచు మ్ముగ్ధలు పలుకంగ నతివిదగ్ధ
లల్ల నవ్వుచుఁ దెలుపుమ ర ...
... ...
... లు దిక్కులనుం జూపునటుపునవ్వుడు ౮౧

క. కోలాటపు లోనిమ్పుచుఁ
గేళీపదనంబులందుఁ గ్రీడింపుచుఁ గ్రీ
డాలాపములకు మెచ్చుచు
నాతేరయుఁ బతియు ౧౩

సీ. (నీకటాక్షంబుల నెరసిం యొకట్లఁ
గలువలు పూచిన కొలఁకులను
నీమేను నెత్తావి నెగడిన సెవ్వావు
లైనను మంచి పైపుల్లు దోఁచు
నీయంగములకాంతి నిండిన లతలెల్లఁ
గనకపు లతికల (కరణి నెలయు)
... ...
... జిగురుల పోల్కి నుండుఁ
దెలిసి తెలిసి కోయనకాని యలరుతెప్పు
గోరి విచ్చలవిడి మాకుఁ గోయరాదు
నెలఁత నీపాత్ర గలయను నేఁటి కనుమఁ
బొలఁతినొక్కతె ౧౪

సీ. ... ... కాలువ ల్దాఁటి దాఁటి
యొసఁగు పుష్పితలతల నెక్కి యెక్కి
కోరి దవ్వుల పువ్వులు గోసి కోసి
యలసియున్న మానకు... ౧౫

ఉ. ... ...కమలాకరుఁ దానవకేళి మాని యు
ప్పొంగెడు వేడ్కతోడఁ బువ్వుఁబోఁడులుఁ దానును గుఱ్ఱి
భృంగచక్రాంగరథాంగముఖ్యవిహంగావృతముం...
... ... ౧౬

ఉ. చేరఁగఁ బోయి సొమ్ములును జీరలుఁ దీరమునందుఁ బెట్టి
చో, కాకరపు వల్వపావడలు గట్టి తనుద్యుతు లుల్లసిల్ల న
వ్వారివిహారలీల లనివారితసంభ్రమమొప్ప .
... ... ౮౭

చ. ... ... చ్చినిత్యపరిపూర్ణమనోరథుఁ డౌచు వైభవ
స్ఫురణ దలిర్పఁగా నెలమిఁ బుత్రులుఁ బౌత్రులుఁ జాలఁగల్గ
సుస్థిరరమణీయభోగము
... ...నివ్వటిల్లఁగన్. ౮౮

క. ఈకథలు వ్రాయఁ జదివిన
నాకర్ణన మొనరఁ జేయ నాయువు శ్రీయుం
జేకుఱఁగ సుఖింతురు శు
శ్లోకు లన... ... ... ౮౯

ఉ. ప్రతిమానదానవి
ద్యామహనీయవైభవకృతార్థితసత్కవిరాజమత్సరో
ద్దామవిరోధిమంత్రిజనతాదృఢమంత్రరహస్య
... ... ౯౦

క. ... ...
నాటకముఖకోహళాదినాట్యరహస్యో
ద్ఘాటననిపుణప్రజ్ఞా
పాటవచాతుర్య నూత్నభరతాచార్యా. ౯౧

... ... కౌశల్యవాదా
ప్రాసక్తార్థిప్రకర ర్థనాతీతదానా
హాసాంకూరస్ఫుటజయా— ౯౨

గద్యము. ఇది శ్రీమద్వెన్నెలకంటి సూరనామాత్యపుత్ర హారితసగోత్ర పవిత్ర సుకవిజనమైత్రీ విధేయ అన్నయనామధేయప్రణీతం బైన షోడశకుమారచరిత్రంబునందు సర్వంబు నష్టమాశ్వాసము.

సిటీప్రెస్, కాకినాడ — 1934

... ... కౌశల్యవాదా
ప్రాసక్తార్థిప్రకర ర్థనాతీతదానా
హాసాంకూరస్ఫుటజయా— ౯౨

గద్యము. ఇది శ్రీమద్వెన్నెలకంటి సూరనామాత్యపుత్ర హరితసగోత్ర పవిత్ర సుకవిజనమైత్రీ విధేయ అన్నయనామధేయప్రణీతం బైన షోడశకుమారచరిత్రంబునందు సర్వంబు నష్టమాశ్వాసము.

సిటీప్రెస్, కాకినాడ — 1934